

72. évfolyam, Összevont szám – 2018. január–december. Megjelenik negyedévente.

Körösfői-Kriesch Aladár: Tordai országgyűlés

Kedves Olvasó!

Egyházunknak, a Magyar Unitárius Egyház fennállásának 450. jubileumi évében, sokszoros hálaadással tekintünk vissza a 2018-as esztendőre. Hálaadással a gondviselő Istennek: a megtartásért, a megmaradásért, az erőért. Mert visszaemlékezésünk megható pillanataiban valósággal emelkedik és ujjong a szív: milyen csodálatosak Isten dolgai! Egyházunk mennyiszer elpusztulhatott volna a csakugyan nagyon zord századok során, az idők forgatagában és a történelem viharában, de mégis megmaradt! Mert Isten megtartotta! Mert Isten megtartott bennünket! Ézsaiás prófétával szólva: „Megrepedt nádat nem tör el, a pislogó gyertya belét ki nem oltja”. Gyötörtettünk, de megtartattunk. És ha Isten megtartotta egyházunkat a sok meg nem értés, próbatétel és szenvedés között, akkor bizonyára a jövőben is terve van még velünk.

Csodálatos ünnepségsorozatnak lehettünk részesei: január 13-án, Tordán, a vallásszabadság kimondásának helyszínén a vallásszabadság emlékművét avathattuk fel, február 20-án a Magyar Parlament nyilvánította január 13-át a Vallásszabadság napjává és törvényben örökítette meg az 1568-as tordai országgyűlésnek a val-

lásszabadságról alkotott határozatát, március 9-én a parlament felsőházi termében tartottunk ünnepi konferenciát majd a Vigadóban Gálaestet egyházunk 450. éves fennállásának tiszteletére.

Szegeden és Pécsen is ünnepi konferencián vettünk részt a jeles évforduló alkalmából, ugyanakkor egyházkerületünk közbenjárására a Magyar Posta emlékbélyeget és diszborítékot, a Magyar Nemzeti Bank pedig egy 10e Ft-os ezüst és egy 2e Ft-os színesfém emlékérmét bocsátott ki e jeles történelmi esemény emlékéül. Egyházkerületünk a jubileumi év alkalmából több könyvet is kiadott, hogy méltó módon emlékezzünk. Minderről igyekeztünk tudósítani lapunkban.

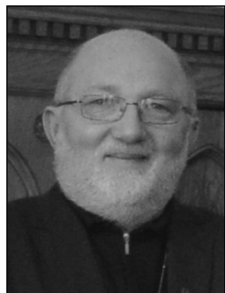
Örömködbe azonban egy üröm is vegyül. Mert lapszámunk késve, elmaradva tudósít, a vallalt negyedévi megjelenés helyett összevontan jelenik meg, jóval a vállalt megjelenési határidők után. Ezen szeretnénk változtatni. Szerkesztő kollegám szavaival élve, történelmi felelősséggel tartozunk a 73. évfolyamába lépett folyóiratunknak, elődeink hagyományának és Olvasóinknak egyaránt, hogy leküzdve a nehézségeket, cselekedetté váltsuk erőnket és megvalósítsuk vállalásainkat. Ehhez kérünk erőt és segítséget gondviselő Istenünktől!

Kriza János

Unitáriusok az Országházban 2018. március 9.

Vallásszabadság – 1568. január 13. Torda

Kedves Testvéreim! Folyó év január 13-án annak a tordai templomnak a falai között ünnepelhetünk, ahol 450 esztendővel korábban, 1568. január 13-án az országgyűlés törvénybe foglalta a vallásszabadságot. Most a világ egyik legnagyobb és legszebb parlamenti épületében gyűlhetünk össze, ami ugyancsak a miénk, és úgy

érezzük magunkat benne, mint egy templomban. Bár 1894-ben avatták föl, beleköltözött az egész történelmünk. A tordai országgyűlés is beleköltözött. Hiszen a történelmet önkéntelenül is a jelenen keresztül értelmezzük, igazából nem a történelmet, hanem a jelenkorral való kölcsönhatását éljük át. Az Országház tele van a történelemmel és tele van a jelennel. Bevallom, valamelyik nap eljátszadoztam a gondolattal, hogy mi történe, ha ennek a magasztos konferenciának a kellős közepén egyszer csak besétálna a terembe Dávid Ferenc, a mikrofonhoz lépne, és megosztaná velünk a gondolatait. Egy gyönyörű csoda lenne, de korántsem biztos, hogy az első percek után szürreálisnak tűnne. Mert nem tudjuk, mi hangzott el szó szerint négy és fél évszázaddal ezelőtt a tordai országgyűlésen, de az összefoglalóját ismerjük. Bár itt a teremben majdnem mindenki tudja könyv nélkül, hadd idézzem a jól ismert mondatokat: *„A prédikátorok minden helyen hirdessék az evangéliumot mindenki az ő értelme szerint; és a közösség ha elfogadja, jó, ha nem pedig senkit ne kényszerítsenek arra amit lelke el nem fogad; de mindenki olyan prédikátort tarthasson, amelyik neki tetszik. Ezért senki az előjárók közül, se mások a prédikátorokat ne bántsák, a válásáért senkit ne szidalmazzanak, az előbbi szabályok szerint. Nem engedik meg senkinek, hogy a tanításért bárkit is büntessenek vagy fenyegetsenek; mert a hit Isten ajándéka, ez hallásból van, a hallás pedig Isten Igéje által.”*

Kérdem én, drága felebarátaim, testvéreim, meg tudnánk-e fogalmazni szebben, jobban, pontosabban és mindenekelőtt: modernebbül ezt az üzenetet ma, 2018. március 9-én? Nem hiszem, mert nem lehet: nemes egyszerűségében tökéletes. A legnagyobb költők és a legnagyobb bölcselők mindig tisztán és egyszerűen fogalmaztak. Nem lehet szimplábban és tökéletesebben megfogalmazni például anya és gyermeke viszonyát, mint ahogy Petőfi tette: *„és csüggttem ajkán... szóltanul... / Mint a gyümölcs a fán.”*

A törvény egyik mondata, az evangéliumi alapelv – a hit Isten ajándéka – olyan szimbolikus jelgévává vált, mely bármely keresztény vallás vagy a keresztény öku-

menizmus jelmondata lehet. De én egy másik frázist is kiemelnék: *„és a közösség ha elfogadja, jó, ha nem pedig senkit ne kényszerítsenek arra amit lelke el nem fogad”*. Ebből is kiemelném, hangsúlyoznám: *„amit lelke el nem fogad.”* Ez a gyönyörűség már nem csak a vallásszabadság megfogalmazása, hanem magáé a nagybetűs Szabadságé is. Igen, akkor vagy szabad, ha semmi olyat nem kényszerítenek rád, ha semmi olyat nem kell tenned, amit a lelked el nem fogad. Nem te!!! A lelked! Mert van, hogy az agyad, az elméd elfogadja, meg tudod magyarázni magadnak – hiszen az ember magának mindent meg tud magyarázni, indokolni és meg tud bocsátani –, de valahol mélyen egy hang azt mondja: nem igaz, nem jó, nem jól teszed. Gyönyörű és találó szavunk van erre is: lelkefurdalás. Nem azt mondjuk, hogy agyfurdalásunk vagy elmefurdalásunk van, hanem úgy fejezzük ki magunkat: lelkefurdalásunk van. Ugyanis a lélek a döntőbíró, mert a lélek bennük az, ami isteni. Őseink, akik ott ültek a tordai országgyűlésen, ezt jól tudták, azért fogalmaztak így.

Megnéztem, mi a szabadság definíciója a Wikipédián, ami a szabad enciklopédiának nevezi magát, azaz nevében is benne van a metafizikai igény. Nos, ők így fogalmaznak: *„A szabadság a kívánt tett megvalósításának lehetősége.”* De hát erre kézenfekvő azt kérdeznünk: mi van, ha például meg kívánjuk szegni a tízparancsot? Szabadság az, ha meggyilkolhatjuk felebarátunkat, pusztán csak azért, mert a halálát kívánjuk? Ezt csak azért mondtam, hogy még jobban hangsúlyozzam, mennyire pontosan és szépen fogalmaztak a tordai országgyűlés résztvevői. Hogy ha a szabadságról beszélünk, csakis az jöhet szóba, amit a lélek is elfogad. Pedig nem is őket jegyzi a világ legnagyobb filozófusaiként.

Azaz, ha Dávid Ferenc, az én egyházam alapítója, a vallásszabadság leglelkesebb szorgalmazója most a mikrofonhoz lépne, letisztult és modern eszméket öntene tiszta szavakba, és nem szürreálisnak, hanem a magunkénak éreznénk. Hiszen a 16. század már az ész százada, ahogy Egon Friedell eszme- és kultúrtörténész fogalmaz: *„Az ember hosszú idő óta először észreveszi, hogy esze van, és hogy az ész mindenható. Felfedezi, hogy gondolkodó lény, ens rationale.”* Az ébredő ész mindent újraértelmez, az emberi viszonyokat, a természet működésének szemléletét és az Istenhez való viszonyulást is. A tulajdonképpeni reneszánsz és a reformáció is ennek az újraértelmezésnek köszönhető, a szakításnak a misztikussal és az irracionálissal. Az új európai ember immár nem vakon engedelmeskedő lény, hanem szeretné érteni is azt, ami vele történik. A reformáció puritanizmusa nem csak külső jegy: a gondolatok tiszta

egyszerűségét is jelenti, az olyan gondolatokat, mint amilyeneket lejegyeztek a tordai törvényben. A hit isten ajándéka, ezt addig is tudták, de az új ember ezt az ajándékot föl is akarja használni. Az új ember jobb kíván lenni, mint a régi. Azt hiszem, akkor alakult ki a „segíts magadon, és az isten is megsegít” filozófiája.

Sajnos a nemes eszmének ellensúlya is van: az európai újkornak sötét fejezetei is léteznek, a vallásháborúk korszaka is ez; nem egészen egy fél évtizedre rá, hogy a kicsiny Erdélyben kikiáltják a vallásszabadságot, Párizsban lezajlik a kereszténység történelmének egyik leggyalázatosabb története, a Szent Bertalan éjszakája, ami a vallásháborúk szörnyű szimbólumává válik. Ez az iszonyú vérengzés még jobban kinagyítja az erdélyi vallásszabadság jelentőségét. Egy olyan Európában, ahol keresztény emberek – a szeretet vallásának tagjai – elképesztő aljassággal és rémisztő irracionálissal gyilkolják egymást, a korabeli Erdély a béke és a tolerancia szigete, ahol három nemzet és négy vallás jogait garantálja az alkotmány, és ahol a negyedik nemzet, a román anyanyelvisége és írásbelisége is kibontakozhat, hiszen ez is akkortájt valósult meg. És mindez úgy, mond két pogány közt egy kis hazában, hiszen Magyarország történelmének egyik mélypontján vergődött akkor, alig fél évszázaddal Mohács után. Kaotikus világ volt, mégis a tordai országgyűlés tagjai tisztán és nemesen tudtak gondolkodni.

Már említettem, hogy a történelmet a jelen szemüvegével vizsgáljuk. Jelen korunkban is megtaláljuk az analógiákat, azzal a különbséggel, hogy most ideológiák és civilizációk háborúznak egymással, s bár azt nem állíthatjuk, hogy ne lenne vallásszabadság Európá-

ban, azt sem jelenthetjük ki bizonyossággal, hogy ne volna veszélyben a kereszténységünk és szabadságunk, nemzetünk, eszmerendszerünk, hagyományaink. Európa megosztott, és mi, magyarok is ijesztően megosztottak vagyunk.

Drága Testvéreim, Felebarátaim! Ha a tordai országgyűlés itt zajlana a teremben, és mi a karzaton ülnénk, semmi szokatlant nem látnánk: az emberek vitatkoznak, többen fölemelik a hangjukat, bekiáltások is elhangzanak, a szünetekben hirtelen alakuló érdekszövetségek, konspirációk, magasztos szónoklatok, gúnyos, destruktív beszédek – azaz a szokásos forgató- és jegyzőkönyv. De a lényeg, hogy születik egy konszenzus, és van egy végeredmény, mégpedig nem is akármilyen: a világ első, vallásszabadságot szorgalmazó törvénye, gyönyörűen, egyszerre tüpontosan és metafizikusan megfogalmazva.

Vajon mi képesek lennénk ugyanerre egy összmagyar vagy összeurópai országgyűlésen? Képesek lennénk viták és összeecsapások után egy olyan konszenzusra jutni, ami újabb fél évezredre biztosítaná nemzeti és keresztény identitásunk megmaradását? És meg tudnánk ezt úgy fogalmazni, hogy 450 év múlva, ugyanennek az országháznak a falai között, ugyanúgy, magyarul, és ugyanannak az Istennek a hitében megemlékezzenek róla, és értelmezzék, és azt mondják: újabb fél évezredig ez legyen a követendő út, az erkölcsi paradigma? A kérdést nyitva hagyom, és Isten áldását, még inkább irgalmát kérem mindannyiunkra.

(Elhangzott az 2018. március 9-én az Országházban a vallásszabadság éve alkalmából rendezett ünnepi konferencián)

Kászoni-Kövendi József

Vallásszabadság – Unitarizmus – Üdvözülés

„Tartsatok könyörgéseket, imádságokat, esedezéseket és hálaadásokat minden emberért; a királyokért, és minden feljebbvalóért, hogy nyugodt és csendes életet éljünk teljes istenfélelemben és tisztességben. Ez jó és kedves a mi üdvözítő Istenünk színe előtt, aki azt akarja, hogy minden ember üdvözljön, és az igazság ismeretére eljusson.” (1Tim 2,1-4)

Kedves Testvéreim! A vallásszabadság napja alkalmával arra hajlottam, hogy valamilyen forradalmi, hitújító jellegű beszéddel készüljek. Olyannal, mely arra buzdít, hogy dobjuk le láncainkat, lépünk át korlátainkat és szabaduljunk meg a gondolati, lelki börtönből! De hát ez csak üres fel-

szólítás, mindaddig, míg nem tudjuk és nézünk szembe valódi állapotunkkal és helyzetünkkel.

Ha a „mindenséghez mérjük” magunkat, porszemek vagyunk. Foglyai a térnek és időnek, testnek és pszichének. Ha Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözl-

jön mégsem egy szempillantással, varázsütésre teszi azt, hanem életet ad nekünk, annak minden küzdelmében együtt.

Tekintsünk egy kicsit mélyebbre ezen a szép vasárnap délelőtt, mikor szabad elhatározásból jöttünk el Isten házába az Ő tiszteletére összegyülekezve vallásszabadság napján.

Január 13-ka a mi egyházunknak is születési dátuma. Tehát nem csak szabadság, mindentől és mindenkitől szabad gondolat és hit, hanem egyházi struktúra is létrejött, vagy folytatódott ezen a napon. A Timóteus-hoz írott levél felolvasott textusában éppen azok a versek előzik meg az egyetemes üdvözülés, mint isteni cél megjelenését mely szerint minden emberért, köztük a királyokért és feljebbvalókéért is jó és Isten előtt kedves dolog imádkozni. Másokért könyörögni mindenképpen azt jelenti, hogy ők legalább annyira fontosak, mint saját magunk. Könnyű elvileg ilyesmit helyesnek tartani, mert nemes elv – ám a konkrét helyzetekben és cselekedetekben derül ki, mennyinek van ebből valódi fedezete. Amikor a magunk érdekeit vagy igazát egy hajszállal is többre becsüljük másokénál, már

elhagyjuk ezt a magas célt – s bizony ritka, aki még sosem tett így.

Csodálkozunk, hogy az útmutatás ennyire félreérthetetlenül mutat rá a királyokra és minden feljebbvalókra, hogy értük is imádkozzunk. Kálvin, a nagy reformátor azt tanította, amennyiben a hatalmi előjáró Istennek való engedelmisségünket és az üdvösséget veszélyezteti, akkor szabad, sőt kell is akaratának ellenállni. Ez nyílt szakítás volt azzal a felfogással, amelyben még az egyház is a világi hatalmat, a király uralmát feltételek nélkül Isten akaratából valónak s engedelmisségre kötelezőnek tekintette. Dávid Ferenc is külhoni iskolákban ismerkedett meg ezzel a felfogással, a reformáció elveivel és lélektanával, melyet hazahozva itthon maradéktalanul, páratlan következetességgel gyakorlatba ültetett. Idők változásával életével és szabadságával fizetett az innovációért és következetes kiállásáért. Ennek az 1560-as évekbeli munkának visszhangja az is, hogy Kocsordon 1937-ben a magyar unitárius felekezet, a tiszta, egyszerű és élhető vallásosság felé fordultak egyházközségünk alapítói. A mi hitünk máig az egyén erkölcsi felelősségét hangsúlyozza minden „*parancsra tettem*”, vagy más külső körülményre hivatkozó mentséggel szemben. Milyen ellentmondásnak tűnik, de csakis felszínesen nézve, a szabadakarat és a felelősség elhárítása, holott mind az evangéliumban, mind mai életünkben a hit és a cselekedet összetartozik, minden következménnyel együtt. A mi hitünk a közösség ügyének tekintti, hogy milyen prédikátor fogad, azaz milyen hitelvek szerint kíván élni. Mert olyannyira nem mindegy...

Ha az egyén döntő módon ennyire Istennek tartozik engedelmisséggel, akkor miért a parancs, hogy mégis imádkozzunk a felsőbbiségről? Mindenekelőtt azért, hogy kizökkenjünk a magunk túlságosan szűkös személyes köreiből. Nagyon be tud zárkózni – s ezzel együtt be tud savanyodni az ember; úgyannnyira, hogy egyáltalán ki sem lát már a maga viszonylataiból és egyéni problémáiból. Bizonyos fokig érthető, de mégsem kíváncsi állapot. Biztosan van ismerősünk aki így él. Vegyük észre, hogy a felszólítás így szól: „*Tartsatok könyörgéseket, imádságokat, esedezéseket és hálaadásokat minden emberért; a királyokért, és minden feljebbvalóért*” – vagyis ne csak magatokért és szeretteitekért, hanem „*minden emberért*” imádkozzatok!

Egy társadalomról sokat elmond, hogyan viszonyul a feljebbvalókhoz, kiket tekint sikeresnek és hogyan viszonyul az úgynevezett gazdagokhoz. A minden embe-
rért fogalmába az értük való imádkozás is bele tartozik. A textusunk csak a saját jólétet és érdekeket figyelembe vevő imádság kritikája, melybe beleférnek a rokonaink, még általában azok, akik minket szeretnek (Ha azokat szerettek, akik szeretnek titeket, mi a jutalmatok? Luk 6,32), ám az összes többi érdektelen és ki van zárva áhítatunk szentélyéből. Elégé ingatag alap így. Sokszor találkoztam azzal az elképzeléssel, hogy a gazdagok élete könnyű, a cégvezetőé egyszerű, az előjáró csak parancsol. Ez így naiv és nem felel meg a valóságnak. A jól működő közösségekben a vezető lelkiállapota, lelkiismerete nagyban befolyásolja milyen lesz a rábízottak élete.

Hitünknek és szeretetünknek e „*kinyitása*” túl más értelme is van a királyokért és előjárókért imádságra buzdításnak. Ez pedig a józan apostoli megfontolás, hogy a közrend fenntartása, a bűnözők korlátozása a mindenkorai felsőbbiség, a hatalom dolga, amely mandátumát valóban Istentől kapta, s amit teljesítenie kell, hogy a közösséget az anarchiától megóvja, ne szabaduljon el a pokol. Pál szerint egyenesen „*Isten liturgusaként*” viseli a fegyvert „*a te javadra*” (Róm 13,1-8), hogy a bűnözőket féken tartsa, mi pedig „*csendes időket élhessünk teljes istenfélelemben és tisztességben.*” Felburolt értékrendű világban, ahol a bűnöző és a sikeres ember fogalma összemosódnak különösen fontos a lelki érettség és a szilárd alap, melyen Istenhez imádkozhatunk. Persze mindez buzdít a saját munkánk elvégzésére az ismeretek terén és az imádságban egyaránt.

A hatalom lehet ilyen is, olyan is – és pedig retorikájától függetlenül, hiszen hazudhat is – ezért mindig gondosan meg kell vizsgálni. Az adott uralmat nem azért kell szeretni vagy elvetni, mert megfelel ilyen vagy amolyan elfogultságunknak, netán elvakultságunknak – hanem mindig aszerint, mit cselekszik a valóságban. Ezért jó ha tudunk érzékelni lelki-szellemi valóságot. Egy nyilvánvalóan gyilkos, eszméiben is sátáni államért nem imádkozni kell, hanem tenni ellene. Gondoljunk csak arra, a közvetlen családi tapasztalatainkból hányan szenvedték el szeretteink közül a meghurcoltatást, kitelepítést, kulák sorsot ...sorolhatom sokáig. Csak ennek a kis 80 éves egyházközségnek történetében hányan voltak, akiket meghurcoltak, börtönbe zártak, mert kiálltak a szabadság értékei és az evangélium mellett. Az az elvrendszer, mely ellenségnek tekintette azokat, akik dolgozabbak voltak és előrébb jutottak, amely ellenségnek tekintette a szólás szabadságát, a hit gyakorlását bármely kultúrában is alkalmazták minden alkalommal katasztrofális következménye lett. Gondoljunk az ukrainai éhezésre, a kínai kulturális forradalom 100 milliós áldozatára és igen, gondoljunk saját rokonainkra, honfitársainkra, akik ilyen körülmények között veszítették életüket, szabadságukat. Mégis valahogy fenntartották az életet, a hitüket és hűségüket. Mégis megmaradtak egyházközseink. Ó, egyáltalán nem mindegy milyen elvekhez, meggyőződéshez vagyunk hűségesek, milyen mértékben vállaljuk felelősségünket. Milyen drága kincs, hogy itt szabadon hirdethetjük, hogy Isten azt akarja, hogy minden ember üdvözljön!

Az apostoli intés nem is államokat vagy birodalmakat említ, hanem előjáró személyeket, akik egyébként – a dolog természetéből fakadóan – mindig ki vannak téve projekcióknak, úgy negatív, mint pozitív értelemben. E lelki, pszichés „*kivetítések*” leginkább a várakozások és remények határozzák meg, vagy a közvetlen anyagi haszon; ki, pontosan hol és mennyire találja meg a maga számítását. Milyen más világba lépünk, amikor ezt halljuk: „*Tartsatok könyörgéseket, imádságokat, esedezéseket és hálaadásokat minden emberért; a királyokért, és minden feljebbvalóért, hogy nyugodt és csendes életet éljünk teljes istenfélelemben és*

tisztességben. Ez jó és kedves a mi üdvözítő Istenünk színe előtt.” Az arcátlan anyagiassággal szemben áhítat és jámborság – igen, ezek védenek meg minket úgy a haszonleséstől, mint az öncélú gyűlölködéstől, a nihilizmustól vagy éppen Messiás-váró társadalmi ambícióktól.

De hogyan? Azzal, hogy az apostol Istent „üdvözítő Istenünknek” nevezi, és az ürességet elfedő szerzés öröme(?) helyébe magát az üdvösséget teszi. Ehhez tudni kell, hogy a bibliai „üdvösség” szó pontosabb fordítás szerint megmenekülést jelent, amely konkrét szabaddulásra utal. Olyasmire, ami vagy van, vagy nincs – harmadik változat nem létezik. A hit Istenbe vetett bizodalma és az ebből fakadó cselekedeteink perdöntőek, mint a deszkába kapaszkodó hajótöröttnek az, hogy rálel-e a mentőhajó vagy sem. Harmadik lehetőség nincs. Nem lehet „egy kicsit” üdvözülni, egy kicsit nem – az életünk vagy Istené vagy sem, minden következményével együtt. Például az Exodus népe átjut a Vöröstengeteren, vagy elfogják őket a fáraó üldöző seregei; itt bizony fehér-fekete minden.

Leplezze le egyezkedő félszívű kereszténységünket, megengedhetőnek tartott kompromisszumainkat és kibúvóinkat ez a feltétel nélküli igény: az odaadás vagy teljes, vagy semmilyen. A hit dolga igen és nem, egyéb verzió pedig nem lehetséges. Induló repülőre felszállunk, vagy sem – köztes megoldás nem kivitelezhető. Miért fontos ez? Mert az üdvösség dolgának szent komolyságára figyelmeztet. Nem lehet halogatni, nem lehet elviccelni, és nincsenek mentségek. Az ember eljátszhatja. Hoz ugyan magyarázatokat, de a megmagyarázott rossz még nem lesz jó, csak megmagyarázott rossz. Aki kimarad a nagy vacsorából, az kimaradt a nagy vacsorából, pont.

Holott Isten öröktől fogva azon van, hogy kimentse a hajótöröttet, álmai nyaralására elvigye az elfáradtat (ha már repülőgépre szálltunk vagy nem szálltunk az előbb), és ünnepi asztalához ültesse a meghívottakat, sőt mindenkit! (Luk 14,23) Neki az a szándéka, hogy minden ember üdvözüljön, kimeneküljön a mulandóságból (Róm 8,21) – mert ez az üdvösség, az örök élet – amely „kimenekedés” az igazság megismerése révén történik. (Ján 16,8-11) Nincs többé önáltatás, nincsenek mentségek. Innen nézve a szabadság, a hit- és lelkiismereti szabadság már nem hivatkozási alap a nemcselekvésre, a lustaságra, az elkendőzésre, hanem leglényegesebb ajándéka Istennek, mellyel magához emel. Mennyire előre tekintő volt Dávid Ferenc felismerése a vallás és lelkiismereti szabadságról...

Ez idáig az emberi dilemmáról szólt – mit tehet valaki, ha egyszer embernek született. De ennek a dolognak van isteni oldala is. Az, hogy az ő jósága határtalan, és türelme véghetetlen. (Jób 5,9; Ézs 40,28; Róm 11,33; 2Pét 3,9) Üdvösség ezért számunkra azt jelenti, mint részt venni az evangélium ügyében. Olyasmi, amit soha, semmi más nem helyettesíthet. Vannak az életnek örömei – és nincs okunk azokat tagadni vagy megvetni. Istent azonban csak ő magában találhatjuk meg!

Az élet maga sem tudja őt megidézni, pedig az élet gyönyörű. Vannak az életnek szépnek cseppet sem

nevezhető mozzanatai, aztán a születés mellett mindig ott a mulandóság, az igazság megcsúfolására pedig a sok hazugság, hamisítás és igazságtalanság. A Kezdet Nélkülit hiába keressük abban, amiben keletkezés és elmúlás is rejlik: önmaga ő, elegyítetlenül és öröktől fogva – mit akarunk mi még hozzátenni?

Hát tanuljunk néhanap „imádságokat, esedezéseket és hálaadásokat tartani minden emberért, királyokért és minden feljebbvalóért”, hogy gyakoroljuk a magunk világából kitekintést, és az alázatot. De tanuljuk mind ezt azért is, mert ők, a feljebbvalók biztosítják – ha teszik – hogy élhessünk csendes időket, teljes istenfélelemben és tisztességben. Álljon itt befejezésül és erősítésül egy magyar költő (Rákos Sándor, 1921-1999) halálos ágyán, feleségének tollba mondott verse:

Zsoltár

*Uram te nem csak a hívők,
A hitetlenek Istene is vagy,
Nyisd meg füled beszédem előtt:
Születik és felnő az ember,
Nem tudja, hogy van-e célja
Életnek és halálnak,
Vagy csak élünk s dráma-zunk
Üres nézőtér előtt,
Aztán eltűnünk,
Kinek az utasítása,
törvénye szerint?
Itt a földön nyomunk sem marad,
S még ha maradna is,
Mit őriz meg rólunk az emlékezet,
Torzítva és minden bizonnyal részrehajlón,
Sorjáztatva viselt dolgainkat.
Csak te tudod valójában kik és mik vagyunk,
Csak a te elronthatatlan szemed
Ismeri föl igazi valónkat.
Te látsz be lelkünk sötét vermeibe,
Te virrasztasz szándékaink fölött,
Tetteinket te vigyázod
– Mert ami egyszer volt változatlanul él tovább,
Évmilliókig él és nem változik
Az idők végezetéig.
Bűneimmel együtt
Eléd járulok hát,
Bölcsességedre bízom döntésedet,
Hiszen el kell döntened, hogy mit érdemlek.
A pokol izzó padlatára kerüljek-e,
Vagy kegyes szíved belátása szerint
Az üdvözültek hűs ligetébe,
S ott majd én is kiáltsam a többiekkel,
Kiáltom az üdvözültek karával:
Hatalmas a mi Istenünk
Kegyelem és büntetés Ura,
Hódolat adassék neki mindörökké:
Legyőzte kételyeim,
Engem az örök kételkedőt
Megszabadított kétségeimtől. Ámen.*

Bartha Mária Zsuzsanna

450 éves az Unitárius Egyház (1568-2018) A jubileumi év ünnepei

Méltóságosan és magasztos keretek között ünnepelte 2018. január 13-án közel 1600 jelenlevő a vallásszabadságot a világon először kihirdető Tordai Országgyűlés 450-ik évfordulóján. A megemlékezésre az 1568-as országgyűlés helyszínén, Tordán, a római katolikus, az unitárius és a református templomokban egyidejűleg került sor. Képviseltették magukat a Kárpát-medencei magyar egyházak, az amerikai egyesült államokbeli és angliai unitárius egyházi szervezetek, a román ortodox és görög katolikus egyház, Magyarország Országgyűlése és kormányzata, Románia kormányának egyházügyi államtitkársága, erdélyi és magyarországi közéleti politikai előljárók.

Bálint Benczédi Ferenc püspök a tordai ünnepségen
(Molnár Lehel felvétele)

Jelen volt **Kövér László**, Magyarország Országgyűlésének elnöke, **Balog Zoltán**, az emberi erőforrások minisztere, **Fazekas Sándor** földművelésügyi miniszter, **Németh Zsolt**, az Országgyűlés külügyi bizottságának elnöke, **Kelemen Hunor** RMDSZ-elnök, **Victor Opatshi** romániai egyházügyi államtitkár és sok más személyiség. Az erdélyi magyar történelmi egyházak főpásztorai jelenlétükkel, valamint az általuk elmondott ünnepi beszédekkel tisztelték meg az ünnepséget. Az ünnepi beszédek sorát **Kövér László** házelnök zárta.

A Magyar Unitárius Egyház által meghirdetett Vallásszabadság Éve szellemiségében zajlott rendezvényen **Bálint Benczédi Ferenc**, a Magyar Unitárius Egyház püspöke elmondta: „A ma ünnepelt 450 éves tordai vallásügyi határozat nem csak azért értékes, egyedi és ragyogó, mert meghaladja korát, hanem elsősorban azért, mert a gondviselés jelenlétére mutat. Meggyőződésem szerint mi most elsősorban nem a történelmi múltra emlékezünk, hanem a jövőnek teszünk ígéretet, hogy az 1568. évi

Kövér László házelnök (Molnár Lehel felvétele)

határozatban felvillanó nemes szándékot, amely Jézus tanításában is oly tisztán megnyilvánul, megvalósítsuk.” A püspök felszólította az ünneplő közösséget, hogy hirdessék tovább a vallásszabadság eszméjét.

Farkas Emőd, a Magyar Unitárius Egyház főgondnokaként arra buzdította a jelenlévőket, hogy legyenek szelídek és türelmesek, de ugyanakkor legyenek okosak is, hogy biztos talajon állhassanak, annak érdekében, hogy azt a türelmet, amit örökölték, amelyet ma ünnepelnek, legyen, akinek tovább örökíteni. Az ünnepi esemény keretén belül **Kovács István**, a Magyar Unitárius Egyház közügyigazgatója ismertette az erdélyi magyar és szász protestáns egyházak azon előterjesztését, amely által felkéri Magyarországot és Romániát országgyűlését, valamint az Európai Parlamentet, hogy méltassák a tordai ediktum korszakalkotó jelentőségét és január 13-át nyilvánítsák a vallásszabadság napjává.

Az ünnepség a vallásszabadság emlékművének felavatásával zárult. **Liviu Mocan** kolozsvári szobrászművész alkotását és a vallásszabadság eszméjét **Gyerő Dávid** egyházi főjegyző, avatási beszéd keretében ismertette. A leleplezés előtt ünnepi beszédet tartott **Balog Zoltán** miniszter és **Németh Zsolt** országgyűlési bizottsági elnök is. Az avatási ünnepség **Kászoni-Kövendi József** püspöki helynök áldásával zárult.

Az ünnepséget megelőző napon, január 12-én Kolozsváron került sor **Alan Williams** zeneszerző *Híd menny és föld között* című zeneművének ősbemutatójára. Alan Williams kortárs zeneszerző és író. Tanulmányait az Edinburgh-i és manchesteri egyetemeken, valamint a budapesti Liszt Ferenc Akadémián végezte. Alkotásait világszerte ismert zenekarok játsszák, pél-

dául a BBC Filharmonikus Zenekara, a BBC Singers, a Philharmonia és a Psappha komolyzenei együttesek, amelyeket több rangos rádiócsatorna is közvetítette ezeket. Legújabb, The Arsonists (A gyújtogatók) című operáját a BBC Philharmonic nevű zenekara rögzítette, majd a BBC Radio 3 közvetítette. A Salford-i Egyetem professzora, a Manchester közeli Oldham-i Unitárius Egyházközség tagja.

A Híd menny és föld között című alkotást Körösfői-Kriesch Aladár híres festménye inspirálta, amelyen úgy tűnik, mintha Dávid Ferencet a mennyből alászálló istenadta igazság ihleti. A kvartett megírásához további inspirációt egy kínai kirándulás nyújtott. Ez alkalommal ismerkedett meg a Gu-Jing nevű citeraszerű hangszerrel, amely – a helyiek szerint – három fajta zenét tud játszani: mennyeit, emberit és földit. Ez a háromféle zene ihlette ezt a darabot.

Ezúton is szeretnénk köszönetünket kifejezni mindazoknak, akik a pénteki, kolozsvári koncert, valamint a január 13-i ünnepi hálaadásunk megszervezésében és kivitelezésében segítettek. Külön kifejezzük hálánkat az erdélyi és magyarországi sajtó képviselőinek, akik hozzájárultak ahhoz, hogy ünnepségeink híre és üzenete minél több személyhez eljusson. (unitarius.org)

Kászoni-Kövendi József püspöki helynök áldása, háttérben a vallásszabadság leleplezett emlékműve (Molnár Lehel felvétele)

A Magyar Országgyűlés elfogadta a vallásszabadságról szóló emléktörvényt

A 2018 február 20-án tartott parlamenti ülésnapon Kövér László házelnök előterjesztésére ötpárti konszenzussal fogadta el Magyarország Országgyűlése azt a törvényt, amely egyfelől a magyar nemzet szellemi öröksége részének tekinti az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi határozatát, másrészt a 450 évvel ezelőtti törvény kihirdetésének napját – január 13-át – a vallásszabadság napjává nyilvánítja. Az előterjesztést a házelnök mellett kézjegyével látta el Gulyás Gergely Fidesz-frakcióvezető, Szászfalvi László a KDNP-frakcióvezető-helyettese, Hiller István MSZP-s, Szávai István Jobbik-os és Iktóty István LMP-s képviselő.

E mai döntés előzményét képezi a Magyar Unitárius Egyház által kezdeményezett és az erdélyi református, illetve a magyar, valamint a szász evangélikus-lutheránus egyházak előjárói által is aláírt előterjesztés, amelyet 2018. január 13-án Tordán, a vallásszabadság ünnepe alkalmával adott át Kovács István, a Magyar Unitárius Egyház közügyigazgatója Magyarország Országgyűlése, Románia Parlamentje, valamint az Európai Parlament jelenlevő képviselőinek. Az ünnepi eseményen a mintegy negyven unitárius képviselő mellett részt vettek az erdélyi magyar és szász történelmi protestáns egyházak képviselői is. A következőkben a történelmi jelentőségű ülés jegyzőkönyvét közöljük.

ELNÖK: Tisztelt Országgyűlés! Soron következik az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a Vallásszabadság Napjáról szóló előterjesztés összevont vitája. A Gulyás Gergely fideszes, Szászfalvi László KDNP-s, Hiller István MSZP-s, Szávay István jobbikos, Iktóty István LMP-s képviselők és jómagam által benyújtott előterjesztés T/19859. számon a parlamenti informatikai hálózaton elérhető.

Kedves Képviselőtársaim! Köszöntjük az Erdélyi Magyar Unitá-

rius, az Erdélyi Magyar Református, az Erdélyi Magyar Evangélikus-Lutheránus, valamint az Erdélyi Ágostai Hitvallású Szász Evangélikus Egyház vezetőit és képviselőit (Taps. – A vendégek a páholyban felállva köszönik meg a tapsot.), akik a 2018. év január 13-ai tordai emlékünnepeken közösen kezdeményezték, hogy a 450 éves tordai vallásszabadság törvényének jelentősége örökítkessék meg a budapesti Országgyűlésben, valamint a bukaresti és az Európai Parlamentben.

Tájékoztatom önöket, hogy az elfogadott házszabálytól eltérés szerint a nyitóbeszéd és a zárzó elhangzására összesen 10 perc, a kormány képviselőjének nyilatkozatára 5 perc, a Törvényalkotási bizottság felszólalására 6 perc, ebből a kisebbségi vélemény ismertetésére 3 perc, a képviselőcsoportok felszólalására összesen 5-5 perc áll rendelkezésre.

Tisztelt Országgyűlés! Megadom a szót Gulyás Gergely képviselő úrnak, aki az előterjesztő és a Fi-

desz képviselőcsoportja álláspontját együtt kívánja ismertetni összesen 15 perces időkeretben.

DR. GULYÁS GERGELY (Fidesz), a napirendi pont előadója: Köszönöm a szót. Igen tisztelt Elnök Úr! Főtiszteletű és Főtiszteendő Urak! Tisztelt Képviselőtársaim! Hölgyeim és Uraim! *„A türelem azok részéről, akik a vallás dolgaiban különbözőképpen éreznek, oly egybehangzó az evangéliummal és a józan ésszel, hogy szinte szörnyűségek tűnik föl, ha emberek ilyen tiszta fényben vakoskodnak.”* John Locke, a modern demokratikus állami berendezkedés egyik szellemi atyja a Levél a vallási türelemről című művében írta ezeket a sorokat 1688-ban. Locke, mint kora egyik meghatározó gondolkodója Anglia számára elméletben fogalmazta meg a vallási türelem és a vallásszabadság azon tételét, amit több mint egy évszázaddal korábban Erdélyben, a legendákat ihlető szépségű Tordai-hasadék lábánál elhelyezkedő ősi város középkori templomában az erdélyi karok és rendek már törvényben szentesítettek.

Amióta az emberiség eszméltre ébredt, keresi a lét értelmét, azt, amely a véges földi életen és önmagán túlmutató értelmet ad a létezésnek. Minden ilyen útkeresésben, különösen ha annak alapja a Szentírás, nagyon hamar szinte törvényszerűen egymásra talál Teremtő és teremtet. A hit az emberiség ösztönös, léte és tudatot talán leginkább meghatározó adottsága. Ötszáz évvel ezelőtt, a XVI. században az akkor már több mint egy évezrede keresztény Európa felbolydult, felfedezőutak indultak a világ minden tájára, és felfedezőútra indult az európai ember a szellem és a lélek világában is a humanista gondolkodás és a reformáció által. Luther Márton 1517-ben megismert wittenbergi pontjai az őszintén Istent kereső, vívódó lélek megnyilatkozásai voltak, amellyel a nagy reformátor új és szabad utat keresett a hit megválasztásának és megélésének. A reformáció és annak különböző ágai futótűzként terjedtek Európában, hamar eljutva Magyarországra és Erdélybe is.

Dr. Gulyás Gergely

A pezsdítő hitviták korszaka együtt járt azzal is, hogy a különböző egyházak saját igazukban, az ész és a hit erejében nem eléggé bízva, a fegyverekre és az erőre támaszkodva akarták a másikat le-, illetve meggyőzni. A vallásháborúk miatt magába fordult Európát ekkor egyre jobban veszélyeztették a Bécsig jutó oszmán hódítók. Az egymással küzdő keresztény felekezetek a kereszténység önvédelmi képességét veszélyeztették. A vallásháborúktól és oszmán támadásoktól szenvedő Európában, a mohácsi vész után elsüllyedő középkori Magyarország romjain két birodalom közé ékelődve találta magát az Erdélyi Fejedelemség: egyik oldalon a Magyar Királyságot bekebelező Habsburgok, másik oldalon az Európát fenyegető oszmánok. A bölcs erdélyi rendek, magyarok, székelyek és szászok, katolikusok, reformátusok, evangélikusok és unitáriusok, élükön János Zsigmond fejedelemmel és Dávid Ferencsel, az Unitárius Egyház alapítójával, felismerték, hogy ha egymás ellen küzdenek, akkor csak az ellenség győzhet, akkor együtt veszhet oda kereszténység és magyarság. Felismerték, hogy bármely egyházhoz tartozának is, küldetésüket csak akkor teljesíthetik, ha tudatában vannak annak, hogy a keresztyén hittel soha nem egy másik keresztyén felekezet hite áll szemben, hanem a hitetlenség. Így érkezett el az 1568-as tordai vízkereszt-i országgyűlés, amely január 13-án elfogadta a vallásügyi törvényt, szabadságot biztosítva ezzel a bevett vallásoknak, a katolikusoknak, a reformátusok-

nak, az evangélikusoknak és az akkor megalakuló unitáriusoknak.

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Képviselőtársaim! A Magna Charta mellett az Aranybulla volt az egyik első alkotmánylevél Európában, amellyel a nemesség már a XIII. század elején jogot nyert arra is, hogy szembeszegüljön az uralkodóval, ha az megsértette az ország törvényeit. Werbőczy Tripartituma a szokásjogok foglatatának európai jelentőségű példája. A most előttünk fekvő ötpárti törvényjavaslat pedig annak az 1568-as, 450 évvel ezelőtt elfogadott vallás- türelmi törvénynek kíván emléket állítani, amely elsőként deklarálta a vallásszabadságot, messze megelőzve ezzel kora Európájának szellemi és jogfejlődését, követendő példát állítva az egész világ számára. Az erdélyi rendek azt üzenték Európának: az emberek gondolkodásának és hitének tiszteletben tartása a béke záloga, amely a gyarapodás és a boldog élet előfeltétele.

Az emléktörvény műfaja nem idegen a mögöttünk hagyott lassan három évtized parlamentáris demokráciájának gyakorlatától. Az első szabadon választott Országgyűlés által elfogadott első jogszabály az 1956-os forradalom jelentőségét megörökítő emléktörvény volt, de született hasonló a millennium jelentőségéről, illetve a trianoni békediktátum 90. évfordulóján a mára már a helyi közösségek által élettel megtöltött nemzeti összetartozás napjáról is.

De miről is rendelkezik az 1568-as tordai vallásügyi törvény, amelynek emléket kívánunk állítani? Tordán az erdélyi vallási türelem feltételeit teremteték meg, ezzel pedig a jogegyenlőség egyik legfontosabb sarokkövét jelentő vallásszabadságot iktatták törvénybe. A tordai országgyűlés döntésével a vallásszabadság vált az egyik első, törvényben elismert szabadságjoggá a nyugati civilizációban.

Ráadásul a jogszabály a szabad prédikálásról és prédikátorválasztásról tesz említést, ebben pedig a szólásszabadság gyökerei is felfedezhetők. (15.30)

Az 1568-as törvény a szó legeredetibb értelmében forradalmi volt.

A tordai országgyűlés után Erdélyben nem a földesurak voltak az emberek lelkének urai, mint az 1555-ös augsburgi vallásbéke után. Tüллépve a Cuius regio, eius religio elvén, az erdélyi rendek szentesítették, hogy az emberi lét legmélyebb és a valódi egzisztenciát leginkább meghatározó kérdéseiben a közösség feje felett senki nem dönthet. Ebben állt a tordai vallásügyi törvény jelentősége, mert ez a valódi vallásszabadság kiindulópontja.

Az erdélyi rendek a gondolkodó, szabad akarattal rendelkező ember hitének védelmét szentesítették, amikor kimondták, az erdélyiek feje felett az erdélyiek hitéről senki más nem dönthet. Erdély falvaiban és városaiban ugyanazt a Bibliát meggyőződésük szerint taníthatták és magyarázhatták a különböző konfessziók és religiók prédikátorai. Ezután egy településen az ég felé az egyetlen Istenre akár négy felekezet templomának tornyai is békével mutathattak, elismerve, hogy mindegyikben – Reményik Sándor szavaival – az örök Isten beszél.

Mindehhez az is hozzátartozik, hogy a korabeli Erdélyben nemcsak a négy bevett egyház gyakorolhatta szabadon a vallását, de békében és különösebb atrocitások nélkül a szombatosok, zsidók, anabaptisták és ortodoxok is. Így lett a vallásháborúk korában Erdély a vallási béke szigete.

A tordai törvény azonban nem csak a különböző felekezetek szabad működését biztosította, nem csak arról rendelkezett, hogy – Dávid Ferenc szavaival – az ő hitében senki ne háborgattassék. A tordai vallásügyi törvény így zárul: *„A hit Isten ajándéka, ez hallásból lézön, mely hallás Istennek ígéje által vagyon.”* E zárómondat nem csupán az adott kor jogalkotásának ünnepi megnyilvánulása.

A Biblia egy mondatának, a római levél szakaszának törvénybe iktatásával nemcsak azt mondták ki az erdélyi törvényhozók, hogy az igehallgatásból eredő hit Isten és az ember személyes kapcsolata, hanem arról is tanúságot tettek, hogy az állam nem lehet közömbös, nem lehet semleges a hit dolgában. A vallásszabadság az egyén számára

A páholyban erdélyi és magyarországi egyházi vezetők és képviselők

Fotó: Országgyűlés Sajtóirodája/Pető Zsuzsa

természetesen nemcsak a hitvallás, hanem az attól való tartózkodás szabadságát is jelenti. Az államnak azonban, hogy legyenek vállalt értékei, rendező elvei, alapvetései, amelyeket oltalmaz, amelyek mellett kiáll és amelyeket védelemben részesít, szüksége van ilyen alapelvekre. Teszi ezt az állam azért, mert ezt örökölte az őseitől, mert ez biztosít megfelelő eligazodást a világban, és teszi azért, mert ez a megmaradás záloga.

Theodor Heuss, a második világháború utáni első német államfő mondta, a három domb, ahonnan Európa elindult, az athéni Akropolisz, a római Capitolium és a jeruzsálemi Golgota. Európa és benne Magyarország, a magyar nemzet teljes közössége a zsidó-keresztény kultúrkörben jött létre, ebben és ennek köszönhetően tudott fennmaradni.

A személyes hit ajándék és kegyelem, de a vallásból eredő kultúra, etika és értékvilág közös örökségünk, amely meghatározza együttélésünk formáit, jogszabályainkat, a társadalmunkat egybefogó mércéinket, az emberi méltóság keresztény kultúrában gyökerező feltétlen tiszteletét és védelmét. Ezért volt igaza Antall József néhai miniszterelnöknek, amikor úgy fogalmazott, hogy Európában az ateista is keresztény.

Amikor ezt követően minden év január 13-án, a tordai országgyűlés

vallásszabadságot kimondó törvénye elfogadásának napján megemlékezünk majd a vallásszabadság napjáról, akkor egyszerre hangsúlyozzuk a szabad vallásgyakorlást, illetve a zsidó-keresztény kultúránk védelmének rendkívüli jelentőségét.

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Képviselőtársaim! A tordai vallásügyi törvény korszakosságát mutatja, hogy saját jelentőségének súlya négy és fél évszázad után is képes konszenzust teremteni a mára már sajnos szinte semmiben egyet nem értők között. Ahogy az unitáriusok éneklik: *„Adjunk hálát mindnyájan a felettünk valónak, aki egybegyűjtött minket.”*

Tisztelt Országgyűlés! Legutóbb épp a negyven- éves kommunista rémuralom idején tapasztalhattuk meg, mennyire lélek- és nemzetromboló, ha lábbal tiporják a vallásszabadságot. A klasszikus szabadságjogok közül ma is a vallásszabadság az egyik legfenyegetettebb szabadságjog, amelyet világszerte a legtöbb támadás ér. Ma a kereszténység a legüldözöttebb vallás a világon, s az is köztudott, hogy Nyugat-Európa több, nekünk időnként erkölcsi leckét adni szándékozó országát zsidók százai hagyják el évente félelmükben az őket érő atrocitások miatt. Mindeközben tudatosan zajlik Európa és a nyugati civilizáció keresztény gyökereinek elvágása, kultúránk átformálása, amelyet a tragikus európai

demográfiai helyzet és a bevándorlás olyan mértékben erősít fel, hogy a keresztyén kultúra megmaradása válik kérdésessé a legősibb kontinensen. Márpedig, ha elvész a keresztyén kultúra, azzal együtt elbukik az emberi méltóság tiszteletén alapuló életformánk is.

Az 1568-as tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a vallásszabadság napjáról szóló törvényjavaslat egységes támogatása, valamennyi frakció általi benyújtása reményt ad, hogy időnként mi, mai gyarló utódok az erdélyi karokhoz és rendekhez hasonlóan felül tudunk emelkedni napi vitáinkon. Köszönöm a figyelmet. (Taps.)

ELNÖK: A kormány részéről Hoppál Péter államtitkár úr kíván felszólalni. Parancsoljon!

Dr. Hoppál Péter

DR. HOPPÁL PÉTER, az Emberi Erőforrások Minisztériumának államtitkára: Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Országgyűlés! Az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a vallásszabadság napjáról szóló törvényjavaslatot tárgyalja ma a tisztelt Ház. A világtörténelmi jelentőségű, a magyarok demokratikus hagyományait és kulturális identitását reprezentáló eseményhez méltó, kormánypárti és ellenzéki közös előterjesztők által jegyzett törvényjavaslat több mint szimbolikus gesztus. A jól ismert tény szerint 450 évvel ezelőtt, 1568. január 6-án kezdődött és január 13-án záródott Erdélyben a tordai országgyűlés, amely kimondta tehát a négy vallás, a katolikus, az evangélikus, a református és az unitárius

vallás szabadságát és egyenjogúságát, és ezzel a világban elsőként hirdette meg a vallási toleranciát, a lelkiismereti alapú szabad vallásgyakorlatot.

1054-ben a keleti és a nyugati kereszténység már kettészakadt, majd ötszáz évvel ezelőtt a reformáció egyházai is elszakadtak a közös nagy otthontól, de a két időpont között a közép-európai és az európai gyakorlat nem ismerte fel a vallási türelem fontosságát. Miután a régi és az új egyházak közötti évtizedes vallásháborúk során nyilvánvalóvá lett, hogy egyik fél sem tudja a másikat meggyőzni vagy adott esetben térdre kényszeríteni, az együttélést valamilyen formában ideje volt már rendezni. Így jött létre politikai kényszerűségből 1555-ben az augsburgi vallásbéke, amely azzal, hogy elismerte a lutheránus-evangélikus vallást, először mondotta ki Európában, hogy a nyugati kereszténységen belül nem csak egy vallás lehetséges. A béke szerint minden ország, tartomány, birodalmi szabad város választhatott, hogy a két vallás közül melyiket akarja követni.

De választásuk megszabta a joghatóságuk alatt élők vallási hovatartozását is egyúttal - cuius regio, eius religio. Egy kormányzati egységen belül így csak egy vallás, egy egyház létezhetett, tehát egyéni szinten a vallásszabadság joga nem érvényesült. Európa nyugati felében, északi, déli vagy középső részein nagyjából egységes vallási tömbök alakultak ki ennek következtében. Így láthatjuk Itália és a Pireneusi-félsziget egységes katolikus voltát, Skandinávia evangélikus jellegét, a német államok országoként katolikus, evangélikus identitását, vagy a Rajna menti református többséget.

Európa keleti részén azonban a vallási térkép ennél sokkal tarkább volt, különösen a Kárpát-medencében, főképpen pedig Erdélyben, ahol nemegyszer egy településen belül is több, két vagy három felekezet hívei éltek együtt. A békés együttélés megteremtése érdekében itt más utat kellett járni. Az 1542 óta önálló Erdélyi Fejedelemségben az 1550-es évekre a lakosság nagy

része a lutheri reformációhoz csatlakozott fejedelmével János Zsigmonddal együtt. Katolikusnak csak a Székelyföld egy része, Csíkszék és néhány főúri család maradt meg. Az 1557-es országgyűlés törvényben bevett vallássá nyilvánította a lutheri evangélikus vallást, és a katolikusokéival azonos jogokat biztosított számára. Amikor a magyar lakosság és a fejedelem a reformáció újabb, kálvini irányzatához csatlakozott, az 1564-es tordai országgyűlés bevett vallássá nyilvánította a kálvinizmust, a református vallást is. Az erdélyi reformáció harmadik ága akkor alakult ki, amikor a reformátusok egy része az unitárius vallásként az antitrinitárius tanokhoz pártolt át, és udvari papja, Dávid Ferenc hatására maga János Zsigmond fejedelem is így tett.

Ezek után tartották meg a szóban forgó 1568-as tordai országgyűlést – az újabb tordai országgyűlést –, amely a lutheránus, a kálvinista irányzat mellett egyenjogúsította immár az unitárius vallást is, és a világban valóban elsőként meghirdette a vallási toleranciát. A tordai templomban megtartott összejövetel kimondta: *„Midőn helyökön a prédikátorok az evangéliumot prédikálják, hirdessék, kiki az ő értelme szerint, és az község ha venni akarja, jó, ha nem pedig senki kényszerítéssel ne kényszerítse az ü lelke azon meg nem nyugodván, de oly prédikátort tarthasson, az kinek tanítása ő néki tetszik. Ezért pedig senki az prédikátorokat meg ne bánthassa, ne szidalmaztassék senki az religióért senkitől.”*

Négyszázötven évvel ezelőtt tehát a tordai országgyűlés négy vallás, a katolikus, az evangélikus, a református és az unitárius szabadságát és egyenjogúságát mondotta ki. Az államvallás többé nem létezett; az uralkodói hatalom fölötté állt az egyháznak, de nem volt joga többé köztük bármilyen szempontból különbséget tenni. Nem érvényesült a területi elv sem, mindenki maga dönthette el innentől kezdve, melyik vallást követi. A vallási türelmetlenségben izzó Európában Magyarország, Erdély a felekezeti béke szigete lett.

A tordai országgyűlésnek a hitről, mint Isten ajándékáról tett megfogalmazása már előlegezi későbbi évszázadok gondolkodását, amely a nemzeti vagy politikai hovatartozástól függetlenül a vallást, és emberi jogként tisztel minden hitbeli meggyőződést. Megjegyzendő, az emberi alapjogok majd csak a XX. században kerülnek deklarálásra az 1948. december 10-én elfogadott emberi jogok egyetemes nyilatkozatával.

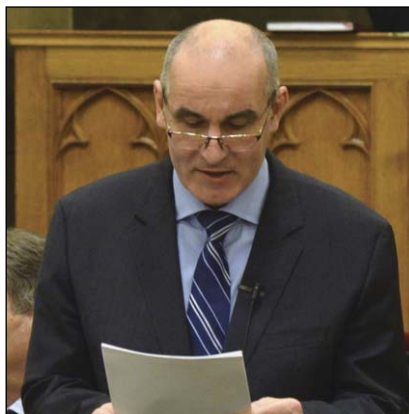
Tisztelt Ház! Tisztelettel hajtunk fejet elődeink történelmi jelentőségű vívmánya előtt, hogy a gyülekezetek, a közösségek saját hitfelfogásuk és szabad döntésük alapján válasszák meg a maguk prédikátorait, a maguk vallását. A tordai vallásügyi törvény szellemiségéből fakadó vallási törvények alapján az ortodox vallási közösségek is gyakorolhatták vallásukat, majd még a történelmi Magyarország időszakában később szintén elnyerte bevett egyházi státuszát az ortodoxia is. Meggyőződésem, hogy a tordai országgyűlés által meghirdetett elvek járultak hozzá a zsidó felekezet majdani redempciójához is. Mindezek által Erdély a vallásszabadság és a felekezeti türelem földjévé vált, menedéket nyújtva más országból elűldözöttek számára is.

A vallásszabadság törvénye, felekezeti és nemzeti hovatartozástól függetlenül mindannyiunk büszke öröksége, egyben felelősségünkre is ráébreszt. A közösség vallási önrendelkezése a modern demokrácia egyik előzményeként fogható fel, ami a történelmi fejlődés során a nyugati civilizációban általános elismerést nyert, és napjainkig a modern államberendezkedések alapvető ismérvének számít. A fentiek értelmében a tordai törvény által szavatolt szabad vallásgyakorlás jogát méltán tekinthetjük a keresztény Európa egyik alapértékének. Mindezekre tekintettel a tordai vallásügyi törvény kiemelt jelentőségű nemzeti értéknek minősül, amelyről az Országgyűlés úgy emlékezik meg, hogy január 13. napját a vallásszabadság napjának kívánja nyilvánítani. Tisztelt Képviselőtársaim! A kormány támogatja a törvényjavaslat

elfogadását. Köszönöm, elnök úr. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm államtitkár úr hozzászólását. Megjegyzem, hogy van a magyar nyelvben egy kifejezés, az akadémiai húsz perc. Most be kell vezetnünk az államtitkári öt percet is, ami legalább hét perc. (Dr. Hoppál Péter: Elnézést kérek!) Beszámítjuk a túllépést a Gulyás Gergely által megspórolt időbe.

Tisztelt Országgyűlés! Most a Törvényalkotási bizottság álláspontjának ismertetésére kerül sor, és erre felkérem Vas Imrét, a bizottság előadóját.

Dr. Vas Imre

DR. VAS IMRE, a Törvényalkotási bizottság előadója: Köszönöm a szót, elnök úr. Tisztelt Ház! Tisztelt Képviselőtársaim! Ezúton tájékoztatom az Országgyűlést, hogy az elfogadott házszabályi rendelkezésektől való eltérés értelmében a tegnapi napon a Törvényalkotási bizottság megtárgyalta a T/19859. számon benyújtott, az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a vallásszabadság napjáról szóló törvényjavaslatot, és ahhoz a bizottság 26 igen szavazattal összegző jelentést nyújtott be. Meggyőződésem, hogy egy nemzet fennmaradásának és összetartozásának fontos záloga, hogy közös történelmünk legfontosabb eseményeiről időről időre megemlékezzünk, amely az előttünk fekvő törvényjavaslat kifejezett célja. Az emlékkállítás nem feledteti el velünk a nemes cselekedetet, de nemcsak az a cél, hogy mi ne felejtünk,

hanem hogy a felnövekvő nemzedék se felejtse, ismerje meg a történelmünket.

Tisztelt Országgyűlés! Tisztelt Képviselőtársaim! Kérem önöket, hogy adják meg támogatásukat, szavazzuk meg mindnyájan pártállástól függetlenül az előttünk fekvő törvényjavaslatot. Köszönöm, hogy meghallgattak. (Taps a kormánypártok soraiban.)

ELNÖK: Köszönöm. Most a képviselői felszólalások következnek, 5-5 perces időkeretben. Elsőként Hiller István képviselő úrnak, az MSZP képviselőcsoportja tagjának adom meg a szót. Parancsoljon!

Dr. Hiller István

DR. HILLER ISTVÁN, az MSZP képviselőcsoportja részéről: Tisztelt Elnök Úr! Képviselő Asszonyok és Képviselő Urak! Mélyen tisztelt Vendégeink! Nem egyszerűen egy 450 évvel ezelőtti eseményre emlékszünk és azt ünnepeljük, hanem egy gondolkodásmódra, amely gondolkodásmód ráadásul Erdélyben, Tordán 1568 első napjaiban, január 3-13. között nem önmagában álló egy olyan kísérlet volt, amely aztán valamilyen módon hamvába holt vagy éppenséggel elporladt, esetleg eltaposták, hanem olyan dologról beszélünk, tisztelt képviselői a Magyar Országgyűlésnek, amely egy sikeres megoldás volt.

Oly ritkán tudunk a magyar történelemből kiemelni olyan eseményeket, olyan mentalitást, olyan gondolkodásmódot, amely egyébként nem önmagában, nemcsak abban az évben, évtizedben,

hanem évszázados és valóban a korszakot tekintve is hosszú távon érvényes és sikeres megoldás. Azt kell mondjam önöknek, hogy nagyszerű dolog arra gondolni, hogy azok az elődök, akik ezt a döntést ott Tordán meghozták, olyan döntést hoztak, amiből az újjáalakuló, formálódó modern Európa meghatározó gondolkodói nemcsak merítettek, hanem építettek. Amikor majd két évtized elmúltával Justus Lipsius Németalföldön először fogalmazza meg a szuverenitás tartalmát – mi kell egy államnak ahhoz, hogy egyébként valóban önálló, szuverén, mások által tisztelt legyen –, akkor visszanyúl ahhoz a döntéshez, amelyet egy erdélyi kisváros templomában hoztak.

Amikor háromnegyed évszázad múlva a mind a mai napig a nemzetközi jog atyjaként tisztelt Hugo Grotius a *De jure belli ac pacis* című művében – a háború és béke jogáról; megjegyzem, mindenütt a világban, ahol színvonalas jogi oktatás folyik, ez alapmű –, ebben a Párizsban kiadott kötetében épít és használja mindazt a gondolkodást, mindazt a tartalmat, amelyet erdélyi karok és rendek 1568-an megfogalmaztak.

Ezért helyesnek tartom, és én magam és a frakciónk is csatlakozik ahhoz a közösséghez, amely hallja és meghallotta az Erdélyi Unitárius Egyház kérését és javaslatát, hogy a Magyar Országgyűlés különböző frakciói, egymással különböző módokon vitatkozó képviselők, mindannyian magyarok és európaiak ezt az eseményt, sőt ezt a gondolkodásmódot, sőt ezt a hosszú távon is érvényes sikeres megoldást, a vallási tolerancia tordai országgyűlésen törvénybe iktatott valóságát együtt és közösen megvalljuk 450 év távlatából.

Nyolcvan év kellett Európának, tisztelt képviselőasszonyok és képviselő urak, éppen nyolcvan esztendő, amikor egy nagy, ahogy annak idején mondták, az első világpusztító háborút lezáró béke 1648-ban, a vesztfáliai béke két német városban, Münsterben és Osnabrückben megkötött. Az a béke, amely sok minden más mellett két-

séggkívül a modern Európa egyik alappillére volt. Lipsius, Grotius és mások, nemcsak elméleti gondolkodók, hanem a gyakorlatban korábban egymással vitatkozó, sőt harcoló ellenfelek belátása a tordai országgyűlés 1568-as végzését elődjének, szellemi előjárójának tartotta. Ők úgy hívták, hogy *pax optima rerum*, egyszerűen azt mondhatnánk, a legmegfelelőbb béke, igazából a dolgok legjobb elrendezése.

Mi most egy választási kampányt kezdünk, tisztelt kormánypárti és tisztelt ellenzéki képviselők. Lássuk be, hogy vallási türelem és általában türelem azok között kell, hogy létrejöjjön, akik egyébként különböző módon gondolkodnak, mert akik azonos módon gondolkodnak, azok, bár nem ritka az sem, hogy ott vitatkoznak, mégiscsak megállapodásra tudnak jutni. Az a gondolkodásmód, amelyet Torda meghonosított a magyar és európai történelemben, biztos vagyok benne, hogy egyébként minket, mindannyiunkat, különböző módon gondolkodó, különböző frakciókban ülő magyarokat és európaiakat összeköt. Ezért csatlakozom és javaslom én is, hogy együtt szavazzuk meg ezt a helyes törvényjavaslatot. Köszönöm szépen. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm. Most Száway István képviselő úrnak adom meg a szót, a Jobbik képviselőjének. Parancsoljon!

SZÁWAY ISTVÁN, a Jobbik képviselőcsoportja részéről: Köszönöm szépen a szót. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Ház! Tisztelt Képviselőtársaim! Igen tisztelt Vendégeink! Egy olyan törvényjavaslat fekszik most előttünk, amely egy, a maga nemében páratlan, korát megelőző országgyűlési végzésnek állít emléket. 450 évvel ezelőtt Tordán ugyanis az erdélyi rendek bölcsen és békésen úgy határoztak, hogy elejét veszik a véres, vallási alapú polgárháborúnak, amely már akkor is oly sok kint és szenvedést okozott Európa nyugati felén. Határozott, bölcs, előrelátó döntést hoztak, hiszen az oszmán és a Habsburg óriás közé szorult kicsiny Erdélyi Fejedelemség a Mohácsnál elbukott

Száway István

magyar államiság őrzőjeként nem engedhette meg magának, hogy vallási csatározások színterévé váljon, meggyengüljön, sőt saját magát vesztesse ki.

Sokan mondják, kisebbiteni próbálva ezzel Torda jelentőségét, hogy másképp nem is dönthettek volna az erdélyi rendek. Ez azonban nem igaz. Akár kardélre is hányhatták volna egymást például egy eltérő evangéliumi értelmezés kapcsán 1568 januárjában. Ám akkor valószínű, hogy Báthory Istvánt sosem választják meg erdélyi királynak, Bethlen Gábor nem varázsolhatott volna tündérkertet Erdélyországból és talán II. Rákóczi Ferenc vezérő fejedelmünk sohasem született volna meg.

Tisztelt Országgyűlés! Már a kortárs történetírók is tudták, hogy történelmi jelentőségű döntés született. Az Ibériai-félszigeten dühöngött a tudományos előrelépést és a gazdasági fejlődést is akadályozó inkvizíció, miközben Erdélybe áramlottak az Európa többi részén üldözött tudósok, mesteremberek és művészek, fellendítve a kisebbik magyar haza szellemi és gazdasági életét. Amikor 1572 Szent Bertalan éjszakáján Párizsban protestánsok ezreit gyilkolták meg, akkor Erdélyben már kedvükre dicsérhették az Urat a római katolikus, az evangélikus, a református vagy éppen az unitárius atyafiak, mindezt éppen fél évszázaddal a Német-római Birodalom lakosságának negyedét-felét elpusztító harmincéves háború kirobbanása előtt.

Tisztelt Országgyűlés! Úgy vélem, és erre képviselőtársaim is utal-

tak már, hogy a választások előtt végletesen megosztott politikai közhangulatban és az eddigi hatalomgyakorlás tükrében különösen üde színfolt az, hogy egy ilyen fontos javaslatot konszenzussal, valamennyi párt támogatásával közös javaslatként sikerül majd reményeink szerint elfogadni. Hozzá kell tennünk, nem volt azért ez mindig így. Emlékezzünk például a magyar zászló és címer napjáról, a magyar szórvány napjáról szóló határozati javaslatokra vagy II. Rákóczi Ferenc emléknapjára és még sorolhatnánk, amelyek bár hasonló fontosságúak voltak, hasonlóan nagy szimbolikus erővel bírtak, azokat néhányan mégis jobbnak látták kisajátítani. Hogy ez most nem így van, azért külön köszönet illeti egyébként Kövér László elnök urat. Mi a Jobbik részéről a legfontosabb ügyekben ezt a konszenzuskereső politikát fogjuk folytatni, és mindnyájunkat a jövőre vonatkoztatva is erre biztatjuk jó példaként. Én magam egyébként mind apai, mind anyai ágon több évszázadra visszamenőleg evangélikus családból származóként is különösen büszke vagyok arra, hogy ennek a javaslatnak az egyik előterjesztője lehetek; azt pedig sajnálom, hogy magán az ünnepi istentiszteleten annak idején nem lehettem jelen, hiszen évek óta nem léphetek be Románia területére.

Tisztelt Országgyűlés! Végül fontosnak tartom kiemelni, hogy az előttünk fekvő javaslat megpróbálja nemzetközi térben is elhelyezni a 450 évvel ezelőtt elfogadott, korát messze megelőző és a mai közös európai keresztény és védendő keresztény értékeink fontos részét magába foglaló tordai végzést. De ha már Erdély történelmének e kiemelkedő dátumát idézzük, ne felejtjük el azt sem, hogy hasonlóan fontos lenne a nagy egyesülés százéves évfordulójához közeledve annak az üzenetnek az eljuttatása is a nemzetközi közvéleményhez, hogy Gyulafehérvár 1918-as ígéretei a mai napig is beváltatlanok, mert mindmáig nincsen teljes szabadsága Erdély magyarságának.

Igaz a tordai végzésre is mindaz, amit már a fideszes képviselőtár-

sam által is idézett erdélyi evangélikus költőfejedeleme, Reményik Sándor írt 1920 januárjában Örök-tűz című versében, érezve már a kegyetlen és igazságtalan trianoni diktátum közeledtét. Reményik Sándor akkor így kiáltott fel: „Egy lángot adok, - én is kaptam azt / Messziről, mint egy mennyei vigaszt, / Egy lángot, amely forraszt s összefűz...” Köszönöm szépen, elnök úr. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm. Most Ikotity István következik, aki az LMP nevében mondja el beszédét. Parancsoljon, képviselő úr!

Ikotity István

IKOTITY ISTVÁN, az LMP képviselőcsoportja részéről: Köszönöm a szót, elnök úr. Tisztelt Ház! Mélyen tisztelt Vendégeink! Vallásokból, hitvallásokból sokféle van, Isten azonban egy. Vallásszabadságból is sokféle van, számunkra azonban a tordai kiemelkedő jelentőségű.

Nemcsak azért, mert a világon elsőként itt mondták ezt ki, hanem azért is, mert a miénk, magyaroké; büszkéek lehetünk erre. Gondoljunk csak bele, milyen kor volt az! Gondoljunk csak bele abba, hogy a kora újkor Magyarországa, a mohácsi vész után néhány évtizeddel három részre szakadt ország, a teljes elkeseredettség társadalmilag, politikailag, területileg; darabokban az ország, erkölcsileg is. Gondoljunk csak bele, az egyik átmentője a legkevésbé sem patyolattiszta János Zsigmond édesapja! Ebben az elkeseredettségben, ebben a gyengeségben született egy ilyen nagyszerű

dolog, egyedülálló módon, a világon elsőként.

Miért mondom mindezt? Szeretnék utalni arra a mondatra, ami a törvénytövegbe úgy került be, hogy én személy szerint kifogásoltam és próbáltam elkerülni. Ez pedig az első mondat, ami szerint „Isten a történelem ura.” Ez pusztán szemantikai észrevétel a részemről. Azt gondolom, ez egy teológiai kifejezés, jogi szövegben nincs helye. És hogy ezt elmondtam, ahogy utaltam arra, hogy milyen kor volt ez, mennyire nehéz kor, az talán segít megérteni azoknak is, akik ezt a közvetítést figyelik. Ahogy Pál levelében olvashatjuk: „Isten a gyengeségből is tud erényt kovácsolni.” Azt gondolom, itt is erről van szó.

Felelemelő és megtisztelő, hogy részese lehetek ennek az előterjesztésnek. Nagyon köszönöm a kezdeményezőknél, köszönöm elnök úrnak is. Pártom támogatja ezt a törvényjavaslatot, és nagyon bízom benne, hogy nagyon sokak számára világos lesz az, hogy mit is jelent ez, mekkora jelentősége van ennek, hosszútávon előremutató és olyan érték lesz, ami mindenki számára érthető. Köszönöm, elnök úr, a szót. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm. Most a pártok szónokainak sorában utolsóként Vejkey Imre képviselő úrnak, a KDNP tagjának adom meg a szót. Parancsoljon!

DR. VEJKEY IMRE, a KDNP képviselőcsoportja részéről: Tisztelt Elnök Úr! Köszönöm a szót. Tisztelt Ház! Tisztelt Képviselőtársaim! Főtiszteltető és Főtisztelendő Urak! Tordán a világban elsőként már 450 évvel ezelőtt megfogalmazták, hogy még az Istenben való hitben sem minden és mindenki egyforma, a világ és benne Erdély sokszínű, amely sokszínűség egymáshoz kapcsolódva támogatja és kiegészíti egymást, az örömhír minél teljesebb megismerése érdekében.

Tudjuk, hogy a vallásszabadságért vívott harc az emberi jogokért folytatott sok évszázados küzdelem egyik fontos fejezete volt. Számunkra itt a XXI. században az

Dr. Vajk Imre

ember méltóságából következik, hogy tiszteljük és fontosnak tartjuk minden ember vallásszabadságát és magát a közösségi vallásszabadságot is. A tordai vallásbéke előtt azonban ez nem így volt. A tordai vallásbéke előtt nem volt sem egyéni, sem közösségi vallásszabadság a világban.

Erdély azonban, példát mutatva az egész világnak, kimondta a felekezetek közötti vallásbékét. Ez óriási áttörés volt, tisztelt hölgyeim és uraim, az akkori korszellem korlátain. Ne feledjük, a Német-római Birodalomban 1555-ben megkötött augsburgi vallásbéke csak azt mondta ki, hogy akié a föld, azé a vallás. Vagyis az alattvalóknak követniük kellett a fejedelem vallását. Kiemelkedő volt tehát az az áttörés, amely kimondta a prédikálás szabadságát és a lelkiismeret kényszermentességét. Kiemelkedő volt még akkor is, ha 450 év után a mai fanyalgók azt mondják, hogy az erdélyi országgyűlés vallásbékét kimondó tordai határozata a vallásszabadság jogát nem az egyén jogaként, hanem csak közösségi jogként értelmezte. De, hölgyeim és uraim, hogyan értelmezhetné volna akkor és ott másként? Tudniuk kell, hogy az akkori világ éppen a vallásháborúk korát élte, és ezen körülmények között vált a béke szigetévé Erdély, amely államiságát a tordai döntés alapján a három nemzet és a négy bevett felekezet egyenjogúságának elvére építette.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! A tordai törvényben megfogalmazott rendelkezéseket úgy a modern de-

mokrácia előzményeinek, mint a keresztény Európa egyik alapértékének tekintjük, amely által a vallásgyakorlás már nem valamiféle kötelezettséget jelent a közösség számára, hanem szabadon megválasztható és megélhető szabadságot.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Európa napjainkra sajnos jelentős mértékben elveszítette keresztény hitét és értékeit, pedig néhány évtizeddel ezelőtt az Unió alapító atyái, Adenauer, Schuman, de Gasperi bátran és szívből mondták, kinyilvánították, hogy Európa vagy keresztény lesz, vagy nem lesz. Ezzel kimondták, hogy Isten tagadása nem segít elkerülni a feszültségeket, sőt kifejezetten erősíti azokat, mert gyengíti a társadalom szöveteit, és ez egyre nagyobb bizalmatlanságot hoz, ami végül odavezet, hogy az európai civilizáció egyre törékenyebb lesz.

Sajnos, ez valósult meg napjainkra azzal, hogy az Európát kívülről ért fenyegetés vákuumot talált földrészünk hitében. Márpedig az ürességet, mint azt önök tudják, mindig betölti valami. De ne feledjék: soha nem késő válaszolni Isten szavának hívására és visszatérni a gyökerekhez egy új, erős, keresztény Európa építése érdekében, ahol a „mennyt őrzi” nem a pénztárcád vastagságán méretek le, hanem a lelki gazdagságodon; azon a lelki gazdagságon és szabadságon, amelyet eleink Tordán 450 évvel ezelőtt oly fontosnak tartottak. Ne feledjék: mi vagyunk a reménykovácsa Európában. Ne feledjék azt sem, hogy a tordai vallásügyi törvény kiemelt jelentőségű nemzeti értékünk.

A KDNP parlamenti frakciója ezért támogatja a törvényjavaslatot, és azt is, hogy január 13-át az Országgyűlés a vallásszabadság napjának nyilvánítsa. Kérem, támogassák önök. Köszönöm megtisztelő figyelmüket. (Taps.)

ELNÖK: Köszönöm. Azzal a feltételezéssel élve, hogy a megmaradt csekély mértékű időt nem kívánják a frakciók kihasználni, az összevont vitát lezárom. Tudomásom szerint az előterjesztők nevé-

ben nem kíván senki sem zárszót mondani. Így rám házelnökként már csak az a kötelezettség hárul, hogy köszönetet mondjak a törvény előterjesztésében társult képviselőknek és pártoknak a törvény megalkotásáért és hamarosan bekövetkező elfogadásáért.

De mindenekelőtt mindannyiunk nevében köszönetet mondok erdélyi atyáinkfiainak a kezdeményezésért és azért, hogy lehetővé tették számunkra a részvételt e történelmi pillanatról való méltó megemlékezésen a történelmi helyen. (Taps.) Természetesen nemcsak az itt megjelent főtisztelendő és főtisztelendő uraknak és közösségeiknek szól ez a köszönet, hanem Jakubinyi György excellenciás érsek úrnak és katolikus testvéreinknek is, akiknek együttműködése és támogatása lehetővé tette a méltó megemlékezést történelmünk egyik egyetemes jelentőségű nemzeti teljesítményéről. Köszönjük szépen, Isten áldja önöket! (Taps.)

Tisztelt Országgyűlés! Most határozathozatalokkal folytatjuk munkánkat.

Soron következik az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a vallásszabadság napjáról szóló T/19859. számú törvényjavaslat zárószavazása. Emlékeztetem önöket, hogy a tegnapi döntésünknek megfelelően a törvényjavaslatot házszabálytól eltéréssel tárgyaljuk. Mivel az előterjesztéshez összegző módosító javaslat nem érkezett, most a törvényjavaslat benyújtott szövegéről határozunk. (16.10)

Kérdezem a tisztelt Országgyűlést, elfogadja-e a T/19859. számú előterjesztést. Kérem, szavazzanak!

(Szavazás. – Taps az eredmény megjelenésekor.)

Megállapítom, hogy a Ház 142 igen szavazattal, egyhangúlag fogadta el a tordai vallásügyi törvényről szóló emléktörvényt.

Az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a Vallásszabadság Napjáról című 2018. évi I. törvény

Mi, az Országgyűlés tagjai, azok, akik hiszünk abban, hogy Isten a történelem ura, s azok, akik a történelem menetét más forrásból igyekszünk megérteni,

– emlékezve történelmi elődünk, az erdélyi országgyűlés 1568. évi, tordai vallásügyi törvényére, amely a világon először foglalta törvénybe a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogot, kimondva, hogy „a hit Istennek ajándéka”;

– kiemelve, hogy az erdélyi országgyűlés a reformáció eszmeiségéből fakadó törvénnyel a hitelvi sokszínűség mellett kötelezte el magát, aminek köszönhetően a reformáció különböző ágai szabadon és békés úton alakulhattak önálló egyházzá, lehetővé téve, hogy a későbbi évtizedekben kialakulhasson a négy bevett vallás (a katolikus, a református, az evangélikus és az unitárius) felekezeti rendszere, megteremtve ezzel az eltérő hitelvet valló emberek és közösségeik jogegyenlőséget biztosító békés együttélésének alapvető feltételeit;

– elismerve, hogy a tordai törvényben foglalt eszmeiség, a közösség vallási önrendelkezése a modern demokrácia egyik előzményeként is értékelhető, amely a történelmi fejlődés során a nyugati civilizációban általános elismerést nyert, és amelyet méltán tekinthetünk a keresztény Európa egyik alapértékének, a következő törvényt alkotjuk:

1. § Az Országgyűlés az 1568. évi erdélyi országgyűlés által Tordán elfogadott vallásügyi törvény emlékét és a magyar nemzet szellemi öröksége részeként annak jelentőségét törvényben örökíti meg.

2. § Az Országgyűlés január 13. napját a Vallásszabadság Napjává nyilvánítja.

3. § Ez a törvény a kihirdetését követő napon lép hatályba.

Általános indokolás

Az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi határozata: „*Urunk öfélése miképpen ennek előtte való gyűlésibe országával közönséggel az religio dolgáról végezött, azonképpen mostan és ez jelen való gyűlésébe azont erősíti, tudniillik, hogy midőn helyökön a prédikátorok az evangéliumot prédikálják, hirdessék, kiki az ő értelme szerint, és az község ha venni akarja, jó, ha nem pedig senki kényszerítéssel ne kényszerítse az ü lelke azon meg nem nyugodván, de oly prédikátort tarthasson, az kinek tanítása ő néki tetszik. Ezért pedig senki az superintendensök közül, se egyebek az prédikátorokat meg ne bántassa, ne szidalmaztassék senki az religióért senkitől, az elébbi constitutiók szerént, és nem engedtetik ezt senkinek, hogy senki fogsággal, avagy helyéből való priválással fenyőgessön az tanításáért, mert a hit Istennek ajándéka, ez hallásból lézön, mely hallás Istennek ígéje által vagyon.*”

Az Erdélyi Fejedelemség Országgyűlése 1568. január 6-13. közötti ülészakán, Tordán elfogadott vallásügyi

törvény a világon először foglalta törvénybe ily módon a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogot. Tisztelettel hajtunk fejet eleink történelmi jelentőségű vívmánya előtt, amely azt hirdette, hogy a gyülekezetek saját hitfelfogásuk és szabad döntésük alapján válasszanak maguknak prédikátort.

A parázs hitvitáktól hangos Európában az erdélyi országgyűlés bölcs belátásán múlt, hogy a kizárólagosságra való törekvés, vallási egyneműség helyett a hitelvi sokszínűség mellett kötelezte el magát. A reformáció eszmeiségéből fakadó törvény szavatolta a protestantizmus megerősödését, és elfogadta más felekezetek létét is. Ennek köszönhetően, a reformáció különböző ágai szabadon és békés úton alakulhattak önálló egyházzá, amelynek eredményeképpen a későbbi évtizedekben kialakulhatott a négy bevett vallás rendszere, amelyben a katolikus, a református, az evangélikus és az unitárius felekezet egyenlő jogokat élvezett. A tordai vallásügyi törvény szellemiségéből fakadó későbbi vallásügyi törvények alapján az ortodox vallásközösség is megtúrt felekezetnek minősült a szó pozitív értelmében, gyakorlatilag szintén teljes szabadságot élvezve. Mindezek által Erdély a vallásszabadság és a felekezeti türelem földjévé vált, menedéket nyújtva a más országokból elűldözötteknek is.

Az erdélyi törvényhozó testület döntése egyedülálló volt a korabeli Európában. A vallásszabadság biztosítása tekintetében meghaladta az 1555. évi augsburgi béke által előírányzott „*akié a terület, azé a vallás*” elvet és az Erdélyi Fejedelemség területén olyan békés felekezetközi viszonyokat teremtett, amelyekhez hasonló Európában csak nyolcvan esztendővel később, a harmincéves háborút 1648-ban lezáró vesztfáliai békekötés után alakulhatott ki. A tordai vallásbéké törvénye megalapozta azon korszakváltást, amely után a közösség számára a hit megvallása és annak módja többé már nem világi vagy egyházi hatalmasságok által parancsolt kötelezettség, hanem a közösség által választható és megélhető szabadság lett.

A vallásszabadság törvénye – felekezeti és nemzeti hovatartozástól függetlenül – mindnyájunkat büszkeséggel tölthet el, egyben felelősségünkre is ráébreszt. A négy és fél évszázaddal ezelőtt elfogadott törvény bibliai ihletettségű bölcsessége, belátása és békére való törekvése ragyogó példa mindnyájunk számára. A közösség vallási önrendelkezése a modern demokrácia egyik előzményeként fogható fel, ami a történelmi fejlődés során a nyugati civilizációban általános elismerést nyert és napjainkig a modern államberendezkedések alapvető ismérvének számít.

A fentiek értelmében, a tordai törvény által szavatolt szabad vallásgyakorlás jogát méltán tekinthetjük a keresztény Európa egyik alapértékének. Mindezekre tekintettel a tordai vallásügyi törvény kiemelt jelentőségű nemzeti értéknek minősül, amelyről az Országgyűlés úgy emlékezik meg, hogy január 13. napját a Vallásszabadság Napjának nyilvánítja.

Sajtótájékoztató – Budapest 2018. március 7.

Március 9-én, pénteken, ünnepi konferenciával és gálaesttel folytatódik a Vallásszabadság Éve Budapesten – adták hírül a Magyar Unitárius Egyház képviselői a Budapesti Unitárius Egyházközség gyülekezeti termében megtartott sajtótájékoztatón.

Kászoni-Kövendi József, a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének püspöki helynöke, házigazda minőségben üdvözölte a sajtó jelenlevő képviselőit, valamint azokat, akik a világháló révén vettek részt a találkozón, kiemelve a Nagy Ignác utcai egyházközség jelentőségét.

Kovács István, az Egyház közügyigazgatója a 2018. jubileumi év eszmei jelentőségéről beszélt, kifejezve, hogy az 1568. évi Erdélyi Országgyűlés vallásügyi törvénye olyan értéket képvisel, amely minden magyar ember számára fontos. Pontosán ebből a felismerésből kiindulva, a Magyar Unitárius Egyház a Vallásszabadság Évét a testvérfelekezetekkel karöltve kívánja megvalósítani. Ennek jegyében zajlott január 13-án, Tordán az a hálaadó ünnepség is, amely a vallásszabadság törvénye kihirdetésének a helyszínén kívánt megemlékezni arról az alapvető értékről, amelynek első hivatalos törvénybeiktatása nemzetünk történelmének kiemelkedő büszkesége. Az ünnepi hálaadó alkalom keretében, a Magyar Unitárius Egyház kezdeményezésére – mondta **Kovács István** – a jelenlevő politikai elöljáróknak egy előterjesztést nyújtottak át, amelyet az erdélyi protestáns szász és magyar egyházak képviselői írtak alá, és amelyben azt kezdeményezik, hogy Magyarország Országgyűlése, valamint Románia Parlamentje és az Európai Parlament tekintse kiemelt jelentőségűnek a vallásszabadság törvényét, ugyanakkor január 13-át, a törvény kihirdetésének időpontját nyilvánítsa a vallásszabadság napjává.

Az ünnepi előterjesztés nyomán, február 20-án, Magyarország Országgyűlése, ötpárti konszenzussal fogadta el azt a törvénytervezetet, amely január 13-át a Vallásszabadság Napjává nyilvánította. E történelmi jelentőségű alkalom tudatosítása érdekében, az Egyház, március 9-én ünnepi konferenciát és gálaműsort szervez az Országgyűlés Felsőházi termében, majd a Pesti Vigadóban.

Elekes Botond, az Magyarországi Unitárius Egyházkerület főgondnokaként kifejezte, hogy az idei év valóban történelmi jelentőségű, azért is, mert az Unitárius Egyház számára ez az első olyan alkalom, amikor szabadon ünnepelheti fennállásának kerek évfordulóját. A főgondnok kiemelte a partnerségek kiépítésének fontosságát, példázva ezt azzal, hogy e március 9-i rendezvény sem valósulhatna meg Magyarország Országgyűlésének hathatós segítsége nélkül. Ugyancsak a partnerség jegyében emelte ki a főgondnok azt is, hogy a Magyar Posta 2018-ban alkalmi bélyeget, a Magyar Nemzeti Bank pedig ősszel két emlékérem forintot bocsát ki.

Kászoni-Kövendi József püspöki helynök, Elekes Botond főgondnok, Kovács István közügyigazgató a sajtótájékoztatón (Bíró Sára felvétele)

A Vallásszabadság Éve – folytatta **Elekes Botond** – valódi nemzetintegrációs program, ugyanis hathatósan elősegíti a magyarság értékeinek a tudatosítását és felmutatását. Egyben kiemelte azt is, hogy az Unitárius Egyház ilyen szempontból is példát mutatott azzal, hogy a 2012-es egyházegyesítéssel megpróbálta orvosolni a trianoni békediktátum okozta történelmi méltánytalanságot. Ezután a konferencia és a gálaest előadóit ismertette, kiemelve, hogy az elhangzó beszédek tudományos, ismeretterjesztő, ünnepi beszédek lesznek, amelyeknek célja a történelem folyamán kiemelten fontosnak tekintett unitárius értékek kiemelése.

Újságírói kérdésre a résztvevők a jubileumi év további programjairól beszéltek. **Kovács István** közügyigazgató elmondta, a mostani rendezvény egyféle „keresztmetszete” egyházunknak, hiszen az a célunk, hogy lehetőleg minden unitárius közösség képviseltesse magát. Am mindenképp látni kell azt is tette hozzá, hogy a most résztvevő mintegy 500 unitárius csupán kis része azoknak, akik örömmel vennének részt olyan fővárosi találkozón, ahol a határokon átívelő egységet élhetnék meg. Egy ilyen nagyobb méretű, több ezer résztvevős találkozóra kerül sor terveink szerint 2018 őszén.

A találkozó végén a résztvevő egyházi képviselők kiemelték azokat a programokat, amelyek az év folyamán az Egyház szervez. Elmondták, hogy július 7-én, Kolozsváron kerül átadásra a felújított unitárius püspöki ház, amely immár közművelődési központként – előadó- és kiállítóterként, a Vallásszabadság Házaaként – „mutatkozik majd be” ünnepi konferencia keretében. November elején kerül megszervezésre a dévai Dávid Ferenc emlékzarándoklat, valamint decemberben, Kolozsváron, ünnepi zsinat keretében kerül átadásra az egyházalapító püspök, Dávid Ferencnek a teljes alakú szobra.

A Magyar Unitárius Egyház Sajtóirodája

Ünnepi konferencia az Országházban a vallásszabadság éve alkalmával

Az Országház Felsőházi ülésterme 2018. március 9-én
(Bíró Sára felvétele)

A Magyar Unitárius Egyház, partnerségben az Országgyűlés Hivatalával ünnepi konferenciát szervezett 2018. március 9-én, az Országház Felsőházi ülés-termében.

Az emlékkonferencia újabb kiemelkedő állomása az egész éven át zajló jubileumi rendezvénysorozatnak. Az idei év kezdetén **Bálint Benczédi Ferenc**, a Magyar Unitárius Egyház püspöke 2018-at a vallásszabadság évének nyilvánította, amely által az unitárius egyház az 1568. évi Erdélyi Országgyűlés vallásügyi törvényalkotását kívánja méltatni. A világon először ugyanis Tordán nyilvánította ki az Országgyűlés a gyülekezetek szabad lelkeszválasztásának jogát. A vallásszabadság évének elnevezett jubileumi év mostani konferenciája egyben tudatosítani kívánja Magyarország Országgyűlésének február 20-án elfogadott ünnepi törvényét, ami által méltatta az erdélyi jogelődje 450 évvel ezelőtti döntését, kinyilvánítva, hogy a vallásszabadság kihirdetése kiemelt nemzeti érték, január 13. pedig a vallásszabadság napja.

A mintegy 500 résztvevős rendezvényre 340-en érkeztek különböző erdélyi unitárius egyházközségekből, akik a magyarországi unitárius egyházkerület képviselőivel és rangos politikai-közéleti meghívottakkal közösen hallgatták meg az előadásokat.

Az ünnepi konferencia áhítattal kezdődött, amelyen **Kászoni-Kövendi József**, a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének püspöki helynöke mondott imát.

Kövér László, Magyarország Országgyűlésének elnöke köszöntőbeszédében elmondta, amit a történelem a magyarságtól elvett, azt a kultúra igyekezett visszaadni. A magyarság idegen erők fennhatósága alá került, azonban a Kárpát-medencében megtartó ajándékot kapott Európától, a reformációt, de adta is cserébe a vallásszabadságot.

Kászoni-Kövendi József püspöki helynök
(Bíró Sára felvétele)

Ezután **Lázár János**, a Miniszterelnökséget vezető miniszter köszöntőjében kifejtette, a tordai vallásszabadság alakítója volt a sajátos európai életformának, amely nem csak hordozta, hanem formálta azt, amit ma úgy hívunk: európaiság.

Kovács István, a Magyar Unitárius Egyház közügyigazgatója köszöntőbeszédében elmondta, hogy február 20-án Torda szellemisége költözött be az Országházba. A tordai szellemi kincs 450 év után méltó helyére került, s fokozatosan közkinccsá válik.

A konferencia keretében négy előadásra került sor.

Horn Ildikó, az ELTE Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszékének tanszékvezetője *Az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi határozatának jelentősége, eszmeisége és történelmi korviszonyai* címmel tartott előadást. Az előadó elmondta, hogy a vallási türelem elve az erdélyi fejedelmek hűségesküjének visszatérő mozzanata volt, s ezáltal bizonyítható, hogy ez eszme a korabeli erdélyi gondolkodás meghatározó, szerves részét képezte.

Az egyházkerület képviselői az ülésteremben 2018. március 9-én
(Bíró Sára felvétele)

Elekes Botond főgondnok a konferencia levezető elnöke
(Bíró Sára felvétele)

Kovács Sándor, a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara egyháztörténelem tanszékének oktatója *Az Unitárius Egyház a magyar nemzet, a művelődés és az oktatás szolgálatában* címmel tartott előadást. Az egyetemi oktató előadásában olyan személyiségek élettörténetén keresztül emelte ki az unitárius egyház közszolgálati szerepét, akiket méltatlanul feledett el az utókor, de akik közösségmegtartó és -építő szolgálatukkal elévülhetetlen érdemeket szereztek.

Rácz Norbert Zsolt, a Kolozsvár-Belvárosi Unitárius Egyházközség lelkésze *A vallásszabadság a tordai vallásügyi törvénytől a 21. századig* című előadásában kifejtette, a szabad vallásválasztás eszméje hosszú történelmi fejlődésen ment át. Ebben a fejlődési folyamatban viszont minden kétséget kizáró módon az 1568-as tordai törvény korát megelőző mérföldkő.

Czire Szabolcs, a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara bibliai tanszékének oktatója *A magyar unitárius hitelvek sajátosságai* című előadásában nagy témakörben mutatta be az unitárius vallás alapve-

tő hitelveit. Az előadó szerint az unitáriusok viszonya a kereszténységhez olyan, mint a székelyek viszonya a magyarsághoz. Azonosak, de mégis másak.

Az előadások után **Elekes Botond Áron**, a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének főgondnoka, a konferencia levezető elnökeként összegezte az elhangzottakat.

A konferencia végén **Csete Árpád**, az Unitárius Lelkészek Országos Szövetségének az elnöke osztotta meg gondolatait a jelenlevőkkel, majd **Bálint Benczédi Ferenc**, a Magyar Unitárius Egyház püspöke Isten áldását kérte a jelenlevőkre. A konferencia a magyar és a székely himnusz eléneklésével zárult. A kötött program után állófogadásra került sor az Országházban.

A jubileumi ünnepség a Pesti Vigadóban ünnepi gálaműsorral folytatódott, amelyet **Fülöp Júliának**, az egyház programszervezőjének, illetve **Barabássy Sándor** egyházkerületi felügyelőség gondnoknak a beszéde nyitott meg. Magyar régizenei és népzenei ihletésű műsort adott elő **Bognár Szilvia**, **Bodrogi Éva**, **Kónya István**, **Szalai Péter**, majd **Berecz András** ének- és mesemondó szórakoztatta közönségét **Berecz István**, **Komáromi Márton**, **Dövényi Gergely** és **Kalász Márton** közreműködésével. Az estet **Soltész Miklós** magyarországi egyházügyi államtitkár és **Kovács István** közügyigazgató szavai zárták.

A jubileumi ünnepségen Elekes Botond főgondnok felhívására a viharkárt szenvedett pestszentlőrinci unitárius templom tornyának felújítására rendezett gyűjtésen mintegy 1,4 millió forint gyűlt össze. A Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség vezetősége ez úton is hálásan köszöni meg az adakozóknak az összegyűlt adományt!

A március 9-i budapesti ünnepségek főtámogatói: Magyarország Kormánya, az Országgyűlés Hivatala, valamint az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége.

A Magyar Unitárius Egyház Sajtóosztálya

Barabássy Sándor egyházkerületi felügyelőség gondnok – Pesti Vigadó
(Földházi Árpád felvétele)

Közönség – Pesti Vigadó
(Földházi Árpád felvétele)

Bélyegkiadás az 1568-as tordai országgyűlés emlékére

Az emlékbélyeg az első napi borítékon

A Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének nevében Kászoni-Kövendi József püspöki helynök és Elekes Botond főgondnok az 1568. évi tordai országgyűlés egyházügyi határozatának és a Magyar Unitárius Egyház megalakulásának a 450. évfordulója alkalmából azzal a javaslattal fordult a Magyar Posta Zrt.-hez, hogy a Magyar Posta 2018-ban bocsásson ki emlékbélyeget, amely méltó módon megőrökíti e jubileumi évfordulót.

A következőkben Elekes Attila André grafikusművész a bemutató ünnepségen 2018. május 13-án elhangzott beszédét közöljük.

Tisztelt ünnepi gyülekezet! Ritkán adatik meg egy alkotó életében, hogy felkérésre, egymástól eltérő idősíkokban alkothasson közel azonos témákban. Az 1956-os forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára kibocsátott alkalmi bélyegblokkom és 1956 cigány hőseiről megjelent 10 bélyeges kisívem megtervezése után, melyet alig egy hónapja mutattunk be a nagyközönségnek, hasonló, a sorstól kapott kegyes állapotnak élem meg azt is, hogy a 2007-ben megjelent, az 1557-es tordai országgyűlés emlékére kiadott bélyeget követően ez alkalommal az 1568-as események 450. évfordulójára megjelentetett alkalmi bélyeg művészi megkomponálásával is személyemet bízta meg a Magyar Posta.

Ez utóbbi két bélyeg történelmi folytonosságáról és történelmi háttéréről szeretnék pár nélkülözhetetlen adatot megosztani önökkel.

Az okiratilag kimutatható tordai országgyűlések száma 127 (ezen felül vannak olyanok, melyeket a hagyomány őriz, de pillanatnyilag nincs rá tárgyi bizonyíték), de így is kiemelhető az a tény, hogy ez a szám messze meghaladja a bármelyik más erdélyi városban tartott országgyűlések számát.

A tordai gyűlések többsége csak az Erdélyi Fejedelemség országgyűléseinek számítottak, mivel az itt tar-

A Magyar Posta a kérést támogatva alkalmi bélyeg kiadásával emlékezett meg az 1568. évi tordai országgyűlés által elfogadott vallásügyi törvény kihirdetésének 450. évfordulójáról. A 200 000 példányban megjelentetett alkalmi bélyeg Elekes Attila André grafikusművész tervei szerint a Pénzjegynyomdában készült. A kiadvány 2018. május 2-án jelent meg, és ettől az időponttól kezdve kapható az első napi postákon, a Filapostán, továbbá megrendelhető a Magyar Posta internetes áruházából is.

A bélyegen Körösfői-Kriesch Aladár: Dávid Ferenc beszéde az 1568-as tordai országgyűlésen című olajfestményének reprodukciója látható. Az első napi borítékot a Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai templomának szószéke, valamint alnyomaton az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi határozatának részlete díszíti. Az alkalmi bélyegzőn a Magyar Unitárius Egyház címere található.

Az alkalmi bélyeg és az első napi boríték ünnepélyes bemutatójára 2018. május 13-án került sor a Budapesti Unitárius Egyházközség gyülekezeti termében. Az ünnepi eseményen Elekes Botond főgondnok köszöntője és a bélyeget méltató mondatait követően egy erdélyi népdalt hallhattunk Benedekffy Katalin operaénekes tolmácsolásában, majd Elekes Attila André grafikusművész, a bélyeg és díszboríték tervezője tartott előadást.

tott gyűlések nagy része az ország három részre szakadásának idején zajlottak le.

Vallástörténeti szempontból a két legjelentősebb az 1557-es és az 1568-as országgyűlések.

Az 1557-es tordai országgyűlés a fiatal János Zsigmond erdélyi fejedelem vezetésével június 1-jén kimondja, hogy „mindenki olyan hitben éljen, amilyenben akar, ha ezt a más vallásúak háborgatása nélkül teszi”, ezzel megtette az első lépést a vallásszabadság felé, legalizálva a lutheránus vallást. Ezt a gondolatot az 1560-as évek diétái tovább vitték. Mint említettem, 2007-ben a Magyar Posta emlékbélyeget bocsájtott ki az 1557-es tordai országgyűlés 450. évfordulójának emlékére, a szerénységem által megálmodott képi világgal.

A mai ünnepi esemény is egy 450-ik évfordulóról emlékezik. Talán a leghíresebb, az 1568-as tordai országgyűlésről. Ezen hirdették ki – Európában elsőként – a vallásszabadságot, amely biztosította a recepta religio-k, azaz az ismertebb vallások, a katolikus, a lutheránus, a református és az unitárius vallások szabad gyakorlását és terjesztését. Ezzel a törvénnyel alakult ki Erdély alkotmányában a három törvényes nemzet mellett a négy törvényesen bevett vallásnak nemcsak egyházjogi, hanem politikai és közjogi rendszere is. Ettől az időponttól kezdve Erdély alkotmánya a három törvényes nemzet és a négy bevett vallás egyenjogúságának elvein épült fel és fejlődött tovább.

Az eseményhez kapcsolódó bélyegképen Körösfői Kriesch Aladár festménye látható A vallásszabadság ki-hirdetése témafelirattal és a „*Dávid Ferenc beszéde az 1568-as tordai országgyűlésen*” festmény címfeliratával. A kompozíció alsó részén a Magyarország felirat mellett a névérték látható, stílszerűen 450 Ft-os értékjelzéssel.

Körösfői-Kriesch Aladár 1863-ban született Budán. Mintarajziskolai tanulmányait Pesten végezte, ahol Székely Bertalan és Lotz Károly voltak a mesterei. Ezt követően Münchenben és Velencében, majd 1892-ben Rómában volt ösztöndíjas. 1896-ban, a tordai országgyűlési festményének pesti bemutatóját követően rövid ideig a párizsi Julian Akadémiát látogatta. Hazatérése után 1897-től 1902-ig az épülő Országház dekorációs munkálataiban működött közre. 1901-ben Gödöllőn megalapította a gödöllői művésztelepet. Korai klasszikus festőiskolai lenyomatokat viselő korszakát követően legnagyobb érdeme mégiscsak a magyar szecesszió meghonosítása, a magyar kézműves- és népi hímzési motívumok átmentése és integrálása a korabeli szecessziós képi világba.

Nagy történelmi témájú festményei mellett, mint a II. Rákóczi György halála, Eger ostroma és az aktuális tordai országgyűlés, számos freskója látható az Országgyűlés Vadásztermében, a marosvásárhelyi Kultúrpalotában, a Velencei Magyar állandó kiállítási csarnokban és a budapesti Zeneakadémia előcsarnokában. Ez utóbbi, a Művészet forrása című faliképe látható a 2013-ban megjelent évfordulós bélyegen.

Alkotója az egyik, – és itt engedjenek meg némi részrehajlást – az egyik legkifejezőbb korai magyar impresszionista festménynek. Az 1910-ben készült Halottak napja olajfestménye a Magyar Nemzeti Galériában látható.

Essék néhány szó az ünnepi bélyegen látható festmény létrejöttéről, történelmi múltjáról is. A honfoglalás 1000 éves évfordulójára hirdetett pályázatot a magyar állam a vármegyék, városok számára. Témaként olyan helyi történelmi nevezetességet, kiemelkedő eseményt jelöltek meg, amely az utókor számára fennmaradó művészi értékkel bír. A lehetőségeket elemezve Torda-Aranyos vármegye, illetve Torda város vezetősége 1894 őszén arra jutott, hogy „*bármiképpen lapozgatjuk is a történelem könyvét, az indítványunkban megjelölt eseménynél kiválóbbra – mint amely a lelkiismereti szabadság deklarálása – utalni nem tudunk*”. A városi tanács a választott téma történelmi körülményei és hiteles forrásai iránt érdeklődve, a kolozsvári unitárius püspökségtől és az egyházi képviselőtanácstól kért a megfestendő történelmi eseménnyel kapcsolatos adatokat. 1894 novemberében azokat meg is kapták. Ezt követően a tordai képviselő-testület a budapesti Képzőművészeti Társulattól kért tanácsot, kire bízák a nagy feladatot, a festmény elkészítését. A társulat az akkor 32 éves, már ismert festőművészt, Kriesch Aladárt ajánlotta. Kriesch Budán született, de rokonai éltek Kolozsváron és Tövisen, sokszor megfordult Erdélyben. Egy rokoni látogatás alkalmával a tövisi családtagok elvitték őt diódi birtokukra. A festőnek annyira megtetszett a nyu-

Elekes Attila André grafikusművész, bélyegtervező

godt környezetet, hogy az ottani csűrben rendezte be műhelyét. Itt készült el később a tordaiak által megrendelt festmény is.

Kriesch Tordára utazott a helyszínt tanulmányozni. A főtéri impozáns gótikus templom falsíkját látva arra gondolt, hogy nem táblaképet, hanem freskót festene, de erről a megrendelőket nem tudta meggyőzni. A festmény vázlatával 1895 tavaszára készült el, mellyel szinte azonnal és egybehangzóan elnyerte a közönség és a megrendelők tetszését.

Ezután a festő Tordán és Kolozsváron modellek, történelmi díszletek után nézett. Kolozsváron korabeli öltözeteket varratott, és még a városi szegényházba is ellátogatott, ahol talált is egy „jó arcú” öreget. Dávid Ferencről nem maradt fenn semmilyen hiteles történelmi ábrázolás. A vázlatot a Képzőművészeti Tanácsnak is bemutatták, majd Kriesch Diódra ment, hogy a „*pompás csűr atelierjében*” megfesse a tablót.

Másfél évtizeddel a mű elkészülte után a festő felkérésre így írta le a képen látható történelmi jelenetet: „*Az unitárius vallásnak első papját s egyben mártírját is – Dávid Ferencet – látjuk a kép közepén. Balra tőle, emelkedettebb trónszéken a fejedelem, mellette a két unokaöccse: Báthory István (a fejedelemtől balra) és Báthory Kristóf (jobbra). Mögötte áll az olasz Blandrata György, a fejedelemnek meghitt tanácsadója. Sokat hárnyatott ember, aki legutóbb Lengyelországból került az erdélyi udvarhoz, és az unitáriusokéhoz hasonló tanokat hozott magával külföldről. Báthory István és Csáky kancellár mögött állnak a szász rendek. Dávid Ferenc mögött balra Csáky Mihály, a kancellár, aki nem vett nagyon részt a vallásos dolgokban, jobbról Heltai Gáspár, amint a Bibliát forgatja, s egy másik papnak mintegy igazolja Dávid Ferenc mondását. Előbbre a padosorok között egy katolikus barát, aki megdőbben a hallottakon és Méliusz Péter debreceni prédikátor, aki szintén bizonyos kételkedéssel fogadja a szónokló szavait. Mögötte, a templom kórusa alatt a székely rendek, fenn a kórusban az asszonyok, elől pedig a padok között egynéhány magyar rend, kiknek nevei nem fontosak.*”

A kép a XIX. század végének festészeti sajátosságaival, a barokkos fény-árnyék hatásra alapozva jeleníti meg témáját. Az 1896-os budapesti kiállításon kiváló

Elekes Attila André és Benedekffy Katalin dedikálnak

fogadtatásban részesült. 1896 tavaszán mutatták be az akkoriban épült budapesti új Múcsarnok első termében. Tordára csak 1898-ban érkezett meg. 1920-ban Gyallay Domokos így írt róla: „... a kép a városháza közgyűlési termét díszítené, ha állandóan le nem volna függönyözve. De igen bölcsen lefüggönyözték, mert a pipafüst pusztulással fenyegette.”

A második világháború után a festmény átkerült a tordai hajdani fejedelmi házba, a mai városi történelmi múzeumba, ahol jelenleg is megtekinthető. A tizenkét négyzetméteres kompozíciót 1979-ben, Dávid Ferenc halálának 400. évfordulójára restaurálták.

A díszborítékon, mely tematikailag kapcsolódik a bélyegképhez, de motívumában és témakifejezésében mégis eltér, a Budapesti Unitárius Egyházközség Nagy Ignác utcai templomának szószéke látható. És itt engedjessék meg pár történelmi tényadat az impozáns épületről, melyben ünnepi bélyegbemutatónk tartjuk.

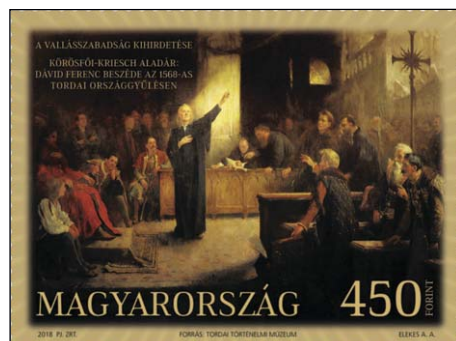
1882-ben írásban fordult a budapesti unitárius egyházközség presbitériuma nevében Hajós János gondnok és Derzsi Károly lelkész Budapest Főváros vezetőihez, hogy adományozzanak egy telket, amely alkalmas lenne egy újonnan építendő templom számára. A Tanács a pesti oldalon kijelölte az Alkotmány utca és Koháry utca sarkán levő 600 négyszögöles területet. A Lipótváros külső része volt ez a terület, mely később jelentős palotákkal épült be, mint a Törvényszék, a Földművelési Minisztérium, a Kereskedelmi Akadémia, és nem utolsósorban a Steindl Imre által tervezett Országház. Az Egyházközség méltó és alkalmas építőművészt keresett és talált Pecz Samu műegytemi tanár és ismert építész személyében, aki hamarosan el is készített egy neogótikus stílusú, nagyszabású épülettervet, mely impozáns homlokzattal és bejáráttal nézett az Alkotmány utcára. A lelkes gyülekezet mindeközben azonban feleszmélt, hogy a hittestvérek példátlan és önfeláldozó adakozása ellenére az előteremtett összeg nem elégséges a szükséges anyagi alapokhoz. Az egyházközség felhagyott azzal a tervével, hogy csupán templomot és paplakot építtessen, ehelyett – az akkor már másutt is gyakorolt megoldáshoz folyamodva – olyan, arányaiban nagy házat terveztetett, melyben külön templom és paplak is helyett kapott, de emellett jól elhelyezhető bérház gyanánt is szolgált.

A Fővárostól megkapott engedélyek birtokában 1889. április végén fogtak hozzá Pecz Samu módosított terve alapján az építéshez, és 1890. október 26-ára a templom felszentelését is kitűzheték.

Miután az építőművész a fővárosban többféle templomépületet is tervezett, tanulmányokat végzett a különféle liturgiai eljárások terén. A liturgia főkövetelménye itt a prédikáció és az úrvacsoraosztás. Ezek érdekében szükségessé váltak bizonyos építészeti átrendezések. A szószéket a megszokott erdélyi oldalbeépítéses megoldások helyett úgy kellett elhelyezni, hogy a hívek a prédikációt teljes mértékben követni tudják, az úrasztalát pedig körülvehessék. A prédikációt hallani, a lelkészt pedig látni kell. Ezért kellett a szószéket és az úrasztalát a központba helyezni. Építészetiileg ezért a centrális elrendezést tartotta ideálisnak. Az egyhajós templom sokszögű lezáródással végződik. Itt áll a szószék és előtte az úrasztala, falai pedig öt, gótikus ívelésű színes ablak került. Szemben vele, a hosszahajó másik végében, az utcai homokzat felől az orgonakarzat épült, a nagyméretű színes ablakkal és a rozettával. A templom berendezése Pecz Samu tervei alapján történt. A szószék, az úrasztala, a padosorok és a karzat asztalos munkáit Thék Endre végezte. Az orgonaházat Ruprecht Károly, az orgonát Dangel Antal és fiai készítették, Aradon. A templom mellett az impozáns épületben működik jelenleg a Magyarországi Unitárius Egyházkerület központi hivatala is.

A borítékon látható kép Hajdú József fotóművész kiváló munkásságának lenyomata. A fotográfia mellett, alnyomatszerűen az 1568. évi tordai országgyűlés valósággyűlési törvénye jegyzőkönyvi részletének reprodukciója látható. Az eredeti példányt a Romániai Országos Levéltár Nagyszebeni Igazgatósága őrzi. Az alkalmi díszborítékot stilizált neogótikus bordűr minta zárja le mindkét oldalon.

Az unitárius egyház megalapításának emléket állító díszboríték és az ünnepi bélyeg az unitárius egyház címerét ábrázoló alkalmi bélyegzővel és a Magyar Posta első napi bélyegzésével válik teljessé és egyben a múlt előtti tisztelgessé és értékmegőrzővé az utókor számára is. Nagy örömmre és elismerésemre szolgálna, ha a jelenkor tetszésének is megfelelné. Köszönöm szíves figyelmüket!

Ülésezett a Magyar Unitárius Egyház Főtanácsa

A Magyar Unitárius Egyház legfőbb döntéshozó és felügyelő hatósága, a Főtanács 2018. július 6-án Kolozsváron ülésezett.

Az összesen 120 tagú, világi és lelkészi képviselők közül álló Főtanács ülése pénteken 10 órakor a kolozsvári belvárosi unitárius templomban istentisztelettel kezdődött, amelyen **Rácz Norbert Zsolt** kolozsvár-belvárosi lelkész mondott imát és egyházi beszédet.

Az istentisztelet után a Főtanács a János Zsigmond Unitárius Kollégium Felvinczi György dísztermében kezdte el munkálatait. A határozatképesség megállapítása és a tárgysorozat elfogadása után **Susan Frederick-Gray**, az Amerikai Unitárius Univerzalista Egyház elnöke köszöntötte a jelenlevőket, majd sor került a tisztségüket, illetve hivatalukat újonnan átvett személyek ünnepélyes eskütételére. Ezután a Főtanács megemlékezett a közelmúltban elhunytakról, majd tiszteletbeli címek odaítéléséről döntött.

Az egyházszervezeti határozathozatal rendjén a Főtanács jóváhagyta a Brassó-Óvárosi Unitárius Egyházközség kérését nevének megváltoztatására, és elfogadta a Nyárádszentlászlói Unitárius Egyházközség és a Nyomáti Unitárius Egyházközség egyházszervezeti jellegének módosítását társegyházközséggé.

Az ülés gerincét az elmúlt év egyházkormányzati munkáját összegző jelentések értékelése képezte. Így szerre napirendre kerültek a következő jelentések: főtisztségviselők (püspök, főgondnokok, főjegyző, közügyigazgató, püspöki helynök) jelentése, a Főhatósági Hivatal és Püspöki Hivatal jelentése, az egyház tanintézetaineinek (Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Kara, kolozsvári János Zsigmond Unitárius Kollégium, székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnázium) jelentése, valamint a Nyugdíjintézet és az egyháztársadalmi szervezetek (Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége, Unitárius Nők Országos Szövetsége, Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet, Gondviselés Segélyszervezet) tevékenységi beszámolóit. A Főtanács

a felsorolt jelentésekben foglaltakat az előterjesztések és a Főtanács Bizottság szakvéleménye alapján megvitatta, majd egyenként elfogadta.

A 17 órakor kezdődő ünnepi gála alkalmával üdvözlőbeszédet mondtak a nemzetközi unitárius közösségek és szervezetek képviselői: **Inga Brandes**, az Unitárius Univerzalisták Nemzetközi Tanácsának (ICUU) elnöke, **Roger Bertschausen**, az Unitárius Univerzalista Testvéregyházközségi Tanács (UUPCC) ügyvezető igazgatója, **Eric Cherry**, az Unitárius Univerzalista Szövetség nemzetközi ügyekért felelős vezetője, valamint **Wyske Dijkstra**, a Vallásszabadság Nemzetközi Egyesülete (IARF) elnöke.

A gálán a Főtanács elismerő oklevélben részesítette és méltatta a kiemelkedő egyházszolgálati teljesítményeket: a **Sepsiszentgyörgyi Unitárius Egyházközség** a hitélet és misszió területén végzett tevékenységéért, a kolozsvári **János Zsigmond Unitárius Kollégium**, valamint a székelykeresztúri **Berde Mózes Gimnázium** munkaközösségének oktatási és nevelési tevékenységéért, **Török István** esperes a fogarasi szórványközösség fejlesztésében, illetve a Petőfi Sándor Program mentorálásában kifejtett tevékenységéért, a **Gondviselés Segélyszervezet** háromszéki és Brassó megyei fiókszervezete munkatársi közössége a szerteágazó és példaadó szeretetszolgálati tevékenységéért részesült kitüntetésben.

A Főtanács köszöntötte a nemrégiben nyugdíjba vonult egyházi alkalmazottakat, a kerek évfordulót ünneplő egyházi személyeket, valamint a pályakezdő lelkészeket. Szintén a gálán került sor az egyházi beszédpályázat eredményhirdetésére.

A főtanács vacsora keretében a Berde-serleggel tartott hagyományos pohárköszöntőt ez alkalommal **Demeter Zoltán** főtanácsai képviselő, a Háromszék-Felsőfehéri Unitárius Egyházkör felügyelő gondnoka mondta.

(unitarius.org)

Főtanács ülés a Felvinczi György dísztermében (Fotó: Bíró Sára)

Főtanács istentisztelet (Fotó: Bíró Sára)

Megnyitotta kapuit a Vallásszabadság Háza

A Vallásszabadság Házának bejárata (Fotó: Bíró Sára)

Kovács István köszöntőbeszéde (Fotó: Bíró Sára)

Az idei év kezdetén **Bálint Benczédi Ferenc**, a Magyar Unitárius Egyház püspöke 2018-at a vallásszabadság évének nyilvánította, amelynek során az unitárius egyház az 1568. évi Erdélyi Országgyűlés vallásügyi törvényalkotását kívánja méltatni. A világon először ugyanis Tordán nyilvánította ki az országgyűlés a gyülekezetek szabad lelkesztésének jogát. A jubileumi év egyik kiemelt fontosságú eseménye volt a Vallásszabadság Házának július 7-ei felavatása.

Idén az egyház kiemelt fontosságú fejlesztési terve volt az egykori püspöki rezidenciaként szolgáló középkori ingatlan felújítása és közösségi célokat szolgáló intézménnyé való átalakítása. A patinás épületben létrehozott új intézmény rendeltetése, hogy közösségi színhelyként, valláskutató központként és egyházi múzeumként segítse hivatásukban az egyházakat és szolgálja a vallásszabadság eszméjét.

Az avatóünnepség a kolozsvár-belvárosi unitárius templomban kezdődött délelőtt 11 órától **Bálint Benczédi Ferenc** püspök ünnepi istentiszteletével. Az istentisztelet során a püspök rámutatott arra, hogy Kolozsvár szívében egy olyan ház felújítását sikerült elvégezni, amelyre az elmúlt évtizedek alatt kétszer is kimondták a halálos ítéletet. *Bálint Benczédi Ferenc* záró gondolataiban megosztotta azon reményét, hogy „az épület a vallásszabadságnak nem csak háza, hanem otthona lesz”.

Az istentisztelet követően elhangzott **Farkas Emőd** főgondnok köszöntése, aki úgy fogalmazott, hogy „a ház muzeális része legyen a múltba nézés és a tisztelgés elődeink emléke előtt. A benne megvalósuló közösségi szándékunk pedig legyen jövőbe tekintés, jelentsen biztatást és alázatot jövőbeli életünk menetére.”

A Vallásszabadság Házának eszmei jelentőségéről és rendeltetéséről **Győrő Dávid** főjegyző beszélt, aki el-

mondta, hogy a volt püspöki lakból „magántér helyett közösségi intézmény lesz, amelynek célja a lelkiismereti és vallásszabadság mai erősítése”.

Furu Árpád építómérnök, műemlékvédelmi szakmérnök a restaurálás tükrében mutatta be a ház művészeti történeti értékeit. Kiemelte, hogy „a művészettörténeti kutatás és a helyreállítások felszínre hozták Kolozsvár talán legérdekesebb gótikus kapualját. Már a kutatás kezdetén meglepetésnek számított, hogy a kapualj keleti oldalán található épületrész XV. századi építéskor háromszintes, emeletes kőépület volt”.

Üdvözlőbeszédet mondott **Kató Béla**, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke, aki úgy fogalmazott: „csak remélni merem, hogy a Román Parlament is rövidesen január 13-át a vallásszabadság napjává nyilvánítja, hiszen ez az alapja ma is a békés egymás melletti élésnek”.

Az egybegyűlteket köszöntötte **Susan Frederick-Gray**, az unitárius univerzalisták elnöke, aki igen nagy örömmel fogadta a meghívást és elmondta, hogy napjainkban ez az új intézmény fontosabb, mint valaha: „legyen ez a központ olyan hely, ahol a vallásszabadság modern összetettségét mérlegelik és kutatják. Legyen ez egy olyan hely, ahol az emberek megtanulják értékelni, sőt szeretni a vallási élet és a hitelvek különbségeit.”

Kelemen Hunor RMDSZ-elnök beszédében rámutatott arra, hogy „az egykori püspöki palota új funkciót kapott. Nem az egyházi előljáró költözik be a felújítás után, hanem az erdélyi magyarok. Nem az egyházi hatalom reprezentációját szolgálja, hanem a közösséget”.

A Magyar Kormány nevében **Soltész Miklós**, az egyházi kapcsolatokért felelős államtitkár felszólalásában hangot adott annak a reményének, hogy az Erdélyben együtt élő felekezetek 450 év múlva is szolgálni fogják a közösséget, hogy a kereszténység és eszméi fennmaradnak.

Románia vallásügyi államtitkára, **Victor Opaschi** köszöntője zárta a templomban zajló eseményeket, aki elmondta, hogy bízik abban, hogy a felavatott Vallásszabadság Háza a vallási és lelkiismereti szabadságot, a toleranciát fogja majd hirdetni.

Az avatóünnepség folytatásaként a meghívottak közösen vonultak át a Vallásszabadság Háza udvarába. Köszöntőbeszédet mondott **Kovács István**, az egyházunk közügyigazgatója, aki kiemelte, hogy „*ebben a jubileumi évben ugyanezzel az eredeteket kereső gondossággal szeretnénk feltárni és felmutatni a négy és fél évszázad elfalazásai és vakolatai alól egy másik remekbe szabott építményt, egy szellemi állagút, és pedig a vallásszabadság törvényét, amelyet a maga egyedülálló erdélyi boltíveivel bölcs építőmesterek ég és föld közé emeltek.*”

Az ünnepélyen **Oláh Emese** Kolozsvár alpolgármestere is felszólalt, aki hangsúlyozta a tolerancia fontosságát és azt, hogy a Vallásszabadság Háza Erdély egyik legkiemelkedőbb szellemi központja lesz. **Brendus Réka**, a magyar Nemzetpolitikai Államtitkárság főosztályvezetője beszédében kiemelte, hogy „*ez a ház egyike azoknak a nyomoknak, amelyek méltó módon illeszkednek az 1568-ban Tordán elindult történelmi folyamatba. Ez a ház a neve szerint is mindannyiunk számára a Tordai országgyűlés méltó emlékhelyeként nyitja meg kapuit.*”

Az ünnepi köszöntéseket követően a jelen lévő testvérfelekezetek szellemi vezetői áldást kértek az épületre. **Kató Béla**, az Erdélyi Református Egyházkerület püspök áldása így szólt: „*Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy, örök, igaz Isten. Áldja meg és szentelje meg ezt a hajlékot.*” **Pr. Protos. Benedict Vesa** az Ortodox Egyház képviselőjében is áldást kért a házra román nyelven: „*Imádkozunk a mindenség Istenéhez, hogy formálja ezt a házat mindenki otthonává.*” **Schwartz Róbert**, a Kolozsvári Zsidó Hitközség elnökének imája eképpen hangzott: „*Kérem Istenünk áldását mindazokra, akik gondozni fogják, látogatni fogják és hasznát*

Az ünnepélyes szalagátvágás (Fotó: Biró Sára)

fogják venni ennek a gyönyörű épületnek, amely remélem, hogy Kolozsvár egyik ékessége lesz.” **Adorjáni Dezső Zoltán**, a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház püspöke áldásában megfogalmazta, hogy „*szóljon e szent helyen mindig Isten élő igéje, a vigasztalás, a reménység, az új élet szava.*” **Jakab Gábor** pápai káplán imája a következőképpen hangzott: „*Áldja meg az Isten magát a szakszerűen újjávarázsolt épületet, és áldja meg azokat is, akik a jövőben itt majd a lelki és szellemi kultúra továbbadását, vagyis a művelődés szent ügyét szolgálják.*” **Bálint Benczédi Ferenc**, a Magyar Unitárius Egyház püspöke zárásként így fogalmazott: „*E ház mindannyiunk számára a békének, a tiszteletnek, a türelemnek áldott háza legyen. Amen.*”

Az áldáskérést követően **Bálint Benczédi Ferenc**, **Soltész Miklós** és **Victor Opaschi** elvágta a Vallásszabadság Háza kapuján elhelyezett szalagot. Az ünnepi esemény állófogadással zárult, majd az érdeklődők megtekinthették a kívülről és belülről is a restaurált volt püspöki rezidenciát.

unitarius.org

Négyszázötven évvel Torda után

Fejezetek az unitárius egyház kora-újkori történetéből – konferencia Szegeden

A Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete és a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar Irodalmi Tanszéke 2018. október 16-án Négyszázötven évvel Torda után, Fejezetek az unitárius egyház kora-újkori történetéből címmel tudományos konferenciát rendeztek Szegeden a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottság Székházában.

A konferencián az Unitárius Egyház magyarországi és erdélyi képviselői mellett nagy számban vettek részt a szegedi és pécsi egyetem kutatói és hallgatói is. Örömmel

jöttek az eseményre a társegyházak (református és evangélikus) képviselői is. A konferenciát látható médiaérdeklődés kísérte, jelen volt a Duna TV, Szeged TV, valamint néhány napilap tudósítója is.

A konferenciát **Bálint Benczédi Ferenc** püspök úr nyitotta meg, majd ezt követően az elhangzó előadásokat **Elekes Botond** főgondnok ajánlotta néhány gondolattal a szépszámu hallgatóság figyelmébe.

Az alábbi előadások hangzottak el:

Pillanatkép a konferenciáról (Fotó: Bíró Sára)

Pillanatkép a konferenciáról (Fotó: Bíró Sára)

Torda és Csíksomlyó; javaslat a kölcsönös mítosztalanításra – **dr. Balázs Mihály** egyetemi tanár (SZTE BTK Szeged)

Dávid Ferenc és a kerek kő – mítosz vagy valóság – **dr. Kovács Sándor** teológiai tanár (PTI Kolozsvár)

A tolerancia elmélete és gyakorlata a XVII. századi antitrinitárius közösségekben – **dr. Keserű Gizella** tud. kutató (SZTE BTK Szeged)

„Ahol szitok és átok uralkodik, ott Isten lelke sem lakozik” A vallási tolerancia kérdése Válaszúti György Pécsi Disputájában – **dr. Varga Réka** tanársegéd (SZTE BTK Szeged)

Bogáti Fazekas Miklós zsoltárai – **dr. Etlinger Mihály** tud. kutató (PTE BTK Pécs)

Bogáti Fazekas Miklós Apokalipszis kommentárja – **dr. Túri Tamás** adjunktus

XVII. századi unitárius énekeskönyveink - Thordai János nótajelzései – **dr. Hevesi Andrea** Ig. h. (Városi és Megyei Könyvtár Szeged)

A munka első magyar költője a Szovjetúnióban? Nyomozás Szentmártoni Bodó János dialogizmusa után – **Molnár Dávid** docens (SZTE BTK Szeged)

A programban meghirdetett Hoffman Gizella előadása sajnos az előadó betegsége miatt elmaradt.

Az előadásokat követően a hallgatóság együtt átvonult „A reformáció emléke az unitárius dokumentumok tükrében” című kiállítás megtekintésére. A konferencia végén **Kászoni-Kövendi József** püspöki helynök a konferenciát záró szavaiban megköszönte a színvonalas előadásokat és a hallgatóság részvételét. A konferenciát állófogadás zárta.

Dr. Kiss Tibor

450 éves az Unitárius Egyház – emlékérmé kibocsátás – az egyetlen magyar alapítású egyház tiszteletére –

A Magyar Nemzeti Bank „450 éves az unitárius egyház” megnevezéssel 10 000 forint névértékű ezüst és 2 000 forint névértékű színesfém emlékérmét bocsátott ki 2018. november 12-én az egyetlen magyar alapítású egyház 450 éves fennállásának alkalmából, valamint a vallásszabadságot hirdető tordai országgyűlés emlékére.

Az emlékérmé kibocsátási ünnepségére a **Magyar Nemzeti Bank** és a **Magyar Unitárius Egyház** közös szervezésében került sor a Nagy Ignác utcai templomos ingatlanunk gyülekezeti termében.

Elekes Botond főgondnok köszöntője után **Kászoni-Kövendi József** püspöki helynök beszéde és áldása következett. Ezt követően **Szeniczey Gergő** a Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatója hivatalosan is kibocsátotta és bemutatta az érmeket.

Az érmék első tiszteletpéldányainak átnyújtása után, **Kászoni-Kövendi József** püspöki helynök körbevezette

a vendégeket a Nagy Ignác utcai templomban. Az ünnepség állófogadással zárult.

A „450 éves az unitárius egyház” megnevezésű emlékérmék hazánk törvényes fizetőeszközei, de nem forgalmi célokat szolgálnak, elsődleges szerepük a megemlékezés, a tisztelgés a Tordán elfogadott törvény előtt, amely a világtörténelem során először határozta meg a modern demokrácia egyik alapértékét, a szabad vallásgyakorlás jogát, és tette lehetővé többek között az egyetlen magyar alapítású egyház intézményesülését is. Az ezüst és a színesfém változat azonos érmeképpel rendelkezik, csak értékjelzésükben térnek el.

Az emlékérmék előoldalának letisztult képét a 18. században készült Bölöni psalterium, a kéziratos unitárius énekeskönyvek egyik ritkaságszámba menő példánya ihlette. Az emlékérmé kötelező kellékei az énekes-

könyvben használt betűtípussal jelennek meg: a 10 000 illetve a 2 000 forint értékjelzés, a Magyarország felirat, melynek kezdőbetűje az énekeskönyv egyik iniciáléját idézi, római számokkal jelölve a 2018-as verési évszám, valamint a BP. verdejel. Az emlékérmén megjelenő díszítősávot a psalterium egyik fejlécének díszítőmotívuma ihlette. A díszítőmotívum alatt látható az emlék-érmét tervező Bitó Balázs ötvösművész mesterjegye.

Az unitárius egyház visszanyúl a Bibliához, mint forráshoz, amit az **érme hátlapja** is tükröz. A hátlap központi motívumaként a Magyar Unitárius Egyház címe-re jelenik meg, mely kösziklán álló galambot, körülötte a farkába harapó kígyót ábrázol, utalva a bibliai idézetre „*legyetek tehát okosak, mint a kígyók és szelídek, mint a galambok.*” (Mt 10,16b)

A címer fölött az EGY AZ ISTEN félkörirat olvasható, amely az unitárius templomok, templomtornyok jellegzetes felirata, alatta pedig az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi törvényében is előforduló szentírási igehely (Ef 2,8) A HIT ISTEN AJÁNDÉKA szerepel. Felső félköriratban kiemelve jelenik meg a 450 ÉVES AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ felirat, mely egyben utal az emlékérmé kibocsátásának alkalmára is. A

központi motívum két oldalán, bal oldalon a vallásszabadságot törvénybe iktató tordai országgyűlés és az unitárius egyház megalakulásának évszáma, 1568, jobb oldalon az emlékérmé kibocsátási éve, 2018 szerepel.

Mindkét emlékérmé átmérője 38,61 mm, széle recézett. A 10 000 Ft névértékű emlékérmé 925 ‰ finomságú ezüsből, míg a 2000 Ft névértékű színesfém változat réz (75%) és nikkel (25%) ötvözetéből készül. Az emlékérmék ezúttal is korlátozott példányszámban jelennek meg: 5-5000 darab verhető a 31,46 gramm súlyú ezüst érméből tükörfényes (proof) kivitelben, valamint a 30,8 gramm súlyú színesfém érméből, selyemfényes (BU) kivitelben.

Az emlékérmék értékközvetítő, ismeretterjesztő szerepének minél szélesebb körű betöltését elősegítendő, a „450 éves az unitárius egyház” megnevezésű ezüst emlékérmé a kibocsátást követő három hónapig, a színesfém emlékérmé egy évig névértéken vásárolható meg 2018. november 12-től a Magyar Pénzverő Zrt. érmeboltjában (V. ker. Budapest, Báthory u. 7.), illetve a vállalat honlapján üzemeltetett webáruházban (<https://www.penzvero.hu/>).

Elekes Botond főgondnok köszöntő gondolatai

2018-ban a magyar unitárius közösség egyházunk fennállásának 450. évét ünnepli. Ez az esztendő számunkra nem csak azért fontos, mert Magyarország Országgyűlésének jogelődje, a tordai országgyűlés kerekén 450 évvel ezelőtt fogadta el európai mércével is kiemelkedő jelentőségű, korát meghaladó szellemiségű vallási törvényét. Azért is fontos, mert egyházunk fennállása óta először tudunk mi, Magyarországon és Erdélyben élő unitáriusok együtt és szabadon, szabad országokban, saját akaratom és elképzeléseink szerint emlékezni múltunkra, számba venni jelenünket és megtervezni jövőnket.

Volt idő, amikor mi, unitáriusok sokkal többen voltunk a Kárpát-medencében. Bízunk benne, hogy többen is leszünk, mint manapság. Sorsunk úgy alakult, hogy a történelmi egyházak közül mi vagyunk a legkisebb protestáns közösség.

Ebben az esztendőben, amit, azt hiszem, joggal nevezhetek az unitárius anno mirabilis-nek, azt gondo-

ltuk, meg kell mutatnunk a külvilágnak, hogy tulajdonképpen kik vagyunk mi, unitáriusok. Ahhoz, hogy törekvéseink sikerrel járjanak, szem előtt kellett tartanunk Máté számunkra kedves intelmét, amely így szól „*legyetek tehát okosak, mint a kígyók, és szelídek, mint a galambok.*”

Okosnak és szelídnek lenni azt jelenti, hogy szövetségeseinket kell találnunk céljaink, álmaink közös megvalósításához. Azt gondolom, hogy Magyarországon 2018-ban ez nekünk sikerült.

Közel egy évvel ezelőtt levelet írtam Dr. Matolcsi Györgynek, a Magyar Nemzeti Bank elnökének, amiben javaslatot tettem unitárius emlékérmé kiadására.

Felmerülhet a kérdés, mi köze az unitárius egyháznak, egyáltalán az egyháznak a pénzhez, egy érmehez vagy egy emlékérméhez. Mi köze a tanításnak mindehhez? Kétségtelen tény, hogy egyházi szertartásaink üzenetei nem a materiális javakra fókuszolnak, többnyire a perselypénz kerül szóba, vasárnaponként azt számolja a pénztáros.

Szeretnék mindenkit megnyugtatni, akiben ez a kérdés felmerült. Megnéztem, mi van a Bibliában. Nos: a pénz kifejezésnek 147, a dénárnak 5, az adópénznek

Szeniczey Gergő a Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatója és Elekes Botond főgondnok

2 megjelenítése van a könyvek könyvében. Több ezer évvel ezelőtt a legbölcsebbek is foglalkoztak vele, beszéltek róla, és a helyén tudták kezelni.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Bár minden kérésünk ilyen rövid idő alatt megoldódna, mint az előbbi. Napo-

kon belül megérkezett a Magyar Nemzeti Bank egyetértő válasza, az év elején elkezdtek a munkát, így jutottunk el a mai naphoz. Azt gondolom, hogy a Magyar Nemzeti Bank azzal, hogy a mai napon kibocsátja az unitárius emlékérmeket, páratlan szolgálatot tesz az unitárius értékek népszerűsítésében. Magyarországon és a nagyvilágban egyaránt. Hála és köszönet érte!

Engedjék meg, hogy külön is köszönetet mondjak **Böröcz Szilviának**, az MNB elkötelezett és segítőkész munkatársának, aki nélkül álmaink nem valósulhattak volna meg. Gratulálok az emlékérmé tervezőjének, **Bitó Balázs** művésznak, aki érzékenyen megjelenítette az unitárius ethosz puritán egyszerűségét.

Hálásan köszönöm **dr. Kovács Sándornak**, a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet unitárius kara docensének szakértői munkáját, amivel az év folyamán kontextusba helyezte az alkotói folyamatot.

(Elhangzott 2018. november 12-én, Budapesten a Budapesti Unitárius Egyházközség gyülekezeti termében az unitárius emlékérmék forgalomba hozatalának ünnepségén.)

Jubileumi ünneplés Nagykárolyban és Nyíregyházán

A nagykárolyi és a nyíregyházi unitárius szórványokba kétnapos ünnepséggel tisztelegtünk a vallásszabadság első törvénybe iktatásának 450. évfordulójáról, megemlékezve az 1568. évi Tordán tartott országgyűlésről.

Jelképes és gyönyörű helyszínen lelt otthonra a rendezvény első, nagykárolyi szakasza, mégpedig a Károlyi-kastélyban. Az egykori főúri lak konferenciatermében a nagykárolyi unitárius szórványgyülekezet szervezésében került sor felemelő ünnepünkre.

Az ünnepségre meghívott előadónk **dr. Szent-Iványi Ilona**: *450 év a hit- és lelkiismereti szabadság tükrében* és **dr. Ajtay-Horváth Magda**: *John Paget, az erdélyi unitári-*

us lord címen elhangzott tartalmas, színvonalas előadásait hálás szívvel köszönjük.

Bartha Mária Zsuzsánna Kocsord és a hozzá tartozó szórványok unitárius lelkésze köszöntötte a szépszámu (kb.100 fő) egybegyűltet. A köszöntő után **Kovács Jenő**, Nagykároly polgármestere, a Nagykárolyi Református Egyházmegye főgondnoka üdvözlőbeszédjében kitért a napjainkban tapasztalható hitéletre, illetve annak hiányára. Érzése szerint még inkább kellene törekedniük a keresztény egyházaknak arra, hogy megszólítsák az embereket. Ez úton is köszönjük a polgármester úrnak a gyönyörű helyszín biztosítását ünnepségünk méltó lebonyolításához.

A nagykárolyi ünnepség résztvevői

Bartha M. Zsuzsánna lelkész köszönti a résztvevőket (Nagykároly)

Pillanatkép a konferenciáról (Nagykároly)

– *Isten áldjon minden jelenlévőt!* – köszöntött az unitárius szokásnak megfelelően **dr. Barabássy Sándor**, a Magyarországi Unitárius Egyház felügyelő gondnoka. Köszöntőjében a hagyományok ápolásának fontosságát hangsúlyozta. Ennek jegyében örül annak – mondta –, hogy Nagykárolyban ilyen méltó helyszínt biztosítottak a rendezvénynek. És örül annak, folytatta, hogy még működik a keresztyén felekezetek közötti tiszteletadás, példaként említve, hogy a tordai évforduló ünnepségen az akkori négy bevett felekezet képviselőin túl a görög katolikusok és az ortodoxok is képviseltették magukat.

Egy folyamat része volt az, hogy Dávid Ferenc kezdeményezésére az 1568-as tordai országgyűlésen kimondták a vallásszabadságot – helyezte ok-okozati összefüggésbe a történéseket **dr. Szent-Iványi Ilona** előadásában. A hit- és lelkiismereti szabadság mindannyiunk közös kincse, melyet egyetlen felekezet, közösség sem sajátíthat ki a magáénak, hiszen ez ad teret értékeink és segíti keresztyén hitünk megélését.

Dr. Ajtay-Horváth Magda egy méltatlanul kevésbé ismert angol úrról, John Paget-ről beszélt. A vagyonos férfiú Erdélybe költözött szerelmét követve, részt vett az 1848–49-es forradalomban és szabadságharcban, Angliában sikeres könyvet írt Magyarországról, de például mintagazdaságot hozott létre Erdélyben. Ezek mellett hithű unitárius volt, a hitélet támogatója.

A vallásszabadság szellemében ökumenikus kerekasztal beszélgetést tartottunk. Megtisztelt részvételével **Ilyés Csaba** nagykárolyi római katolikus főesperes, plébános aki a felvetésre reagálva elmondta, hogy a történelmi egyházak például a legutóbbi romániai népszavazás alkalmával sem tudták a napjaink kommunikációs eszközeit hatékonyan használni saját igazuk elmondásához. **Tolnay István** református esperes is amellett érvelt, hogy a hagyományos gondolkodás, a keresztyéni értékeket el kell juttatni minél többekhez. **Vadas Krisztián** görög katolikus parókus a felekezeti különbségek kapcsán úgy foglalt állást, hogy kétségtelenül léteznek eltérések, de nagyon sok a közös vonás is, mert közösek a keresztyén alapok.

Zárszóként elhangzott, hogy az ökumenikus hozzáállás a jövőbevezető út, hiszen fontos, hogy a keresz-

Dr. Barabássy Sándor üdvözli a résztvevőket (Nyíregyháza)

tény felekezetek tudjanak ügyelni és odafigyelni egymásra. Az közösen elmondott imát **Koppándi Zoltán Attila** dévai unitárius lelkész vezette. Ezt követően **Koppándi Júlia** unitárius lelkész megnyitotta az unitárius egyház múltját és jelenét feldolgozó tárlatot.

Zárásként a nagykárolyi Carmina Renascentia régi-zene együttes szolgált az alkalomhoz illő muzsikával: Bogáti Fazakas Miklós 16. századi zsolnárfeldolgozásait adták elő. Az ünnepi alkalmat állófogadás zárta.

Nyíregyházán november 14.- én szerdán 15. órától került sor jubileumi ünnepségünkre a Nyíregyháza Megyeháza dísztermében. Megtisztelt jelenlétével és köszöntésével **dr. Seszták Oszkár** a Szabolcs Szatmár Bereg megyei közgyűlés elnöke. Az előadásokat szintén **dr. Szent-Iványi Ilona** és **dr. Ajtay Horváth Magda** tartották.

Az előadások után a résztvevők között meghitt hangulatú eszmecsere alakult ki. Az ünnepség zenei előadása során **Csekk-Fekete Zsolt** konfirmandusunk marimba játékát **Lizákné Tirpák Éva** tanárnő kísért zongorán. Ünnepségünk szeretetvendégséggel zárult.

Bartha Mária Zsuzsánna

A Kocsordi Unitárius egyházközösség szóróanyagközpontjai nevében tisztelettel és szeretettel meghívjuk ünnepi rendezvényünkre, valamint az azt követő fogadásra.		Az unitarizmus múltját és jelenét bemutató kiállítás bemutatója: Koppándi Júlia Állófogadás	
NAGYKÁROLY		NYÍREGYHÁZA	
IDŐPONT 2018. november 13., kedd, 14 óra		IDŐPONT 2018. november 14., szerda, 15 óra	
HELYSZÍN Nagykárolyi kastély földszinti kiállítóterme		HELYSZÍN Nyíregyháza Megyeháza Díszterme (Hősök Tere 5.)	
PROGRAM Köszöntések: Bartha Mária-Zsuzsánna, Ft. Kászoni Kövendi József püspöki helynök Ima: Koppándi Zoltán Attila		PROGRAM Köszöntések: Bartha Mária-Zsuzsánna, Ft. Kászoni Kövendi József püspöki helynök	
Előadások: Dr. Szent-Iványi Ilona: 450 év a hit- és lelkiismereti szabadság tükrében Dr. Ajtay-Horváth Magda: John Paget, az erdélyi lord Zene: Carmina Renascentia Zsolnárfeldolgozások Kerekasztal beszélgetés Vallásszabadság a múltban című, Ft. Kászoni Kövendi József unitárius püspöki helynök, Nt. Tolnay István református esperes, Nt. Vadas Krisztián görögkatolikus parókus és Ft. Ilyés Csaba római katolikus főesperes részvételével. Moderál: Bartha Mária-Zsuzsánna		Előadások: Dr. Szent-Iványi Ilona: 450 év a hit- és lelkiismereti szabadság tükrében Dr. Ajtay-Horváth Magda: John Paget, az erdélyi lord Zene: marimbán játszik Csekk-Fekete Zsolt, zongorán kíséri Lizákné Tirpák Éva tanárnő	
Bartha Mária-Zsuzsánna unitárius lelkész		Bartha Mária-Zsuzsánna unitárius lelkész	
A Nyíregyházi Unitárius Szóróanyagközpont kiállítás		A Nyíregyházi Unitárius Szóróanyagközpont kiállítás	

A jubileumi ünnepség meghívója

Emlékezés a Pécsi Disputára

– Pécs, 2018. november 17. –

A Magyar Unitárius Egyház az idén ünnepli fennállásának 450-ik évfordulóját. Ebben a jubileumi évben a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete és a Dél-dunántúli Unitárius Szórványegyházközség konferenciát szervezett „Emlékezés az 1588-as Pécsi Disputára” címmel.

A Pécsi Disputa fontossága unitárius szempontból az, hogy a gyakorlatban igazolta az 1568. évi tordai országgyűlési törvény realitását. **Válaszúti György** pécsi unitárius lelkész és **Skaricza Máté** ráckevei református prédikátor hitvitája azt igazolja, hogy az egyházaknak lehet egymás nézeteit tisztelve együtt élni, hogy nézeteiket nem egymást minősítve, hanem egymást megbecsülve is meg tudják vitatni.

A konferencia három helyszínen zajlott.

A Mindenszentek templomában 1 órás ünnepélyre került sor. Ez a templom a XII. században épült, a török megszállás idején pedig az egyetlen istentiszteleti helyszín volt a keresztény felekezetek számára. Itt zajlott öt napon keresztül 1588-ban a Pécsi Disputa, melynek anyagát **Válaszúti György** örökölte meg. E tétivel nemzetközi viszonylatban is fontos, egyik legértékesebb irodalmi értékünk megalkotója lett. A templom falán látható az az emléktábla, amelyet 25 évvel ezelőtt avattak fel. Itt megjegyezhetjük azt is, hogy a pécsi unitárius szellemi központ tagja volt két éven keresztül **Bogáti Fazekas Miklós** is, neves zsoltáriró, költő, unitárius lelkész.

Berecz Tibor házigazda (Pécsi Egyházmegye ifjúsági referense) és **dr. Hoppál Péter** országgyűlési képviselő (a konferencia védnöke) köszöntője után **Csonta István** (a Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola egyháztörténésze), **Némethné Hesz Márta** református lelkész, **Ócsai Zoltán** (a Pécsi Evangélikus Egyházközség lelkésze), **Gyerő Dávid** (a Magyar Unitárius Egyház főjegyzője) mondtak ünnepi beszédet.

A tartalmas ünnepi beszédek egymás nézeteinek a tiszteletben tartására és megbecsülésére, adott esetben a vita fontosságára hívták fel a figyelmet. Beszéltek az összetartozásról, a vallási toleranciára hívták fel a figyelmet és örömeiket fejezték ki, hogy Pécs 430 évvel ezelőtt egy olyan városnak számított, ahol lehetőség volt a hitvita megrendezésére, ahol a város lakossága is olyan közeget alkotott, akik számára fontos volt egy ilyen vita.

Dr. Kovács Szilárd (Pécsi Székesegyház orgonistája) orgonajátékát követően a református, evangélikus és unitárius egyházak képviselői koszorúkat helyeztek el az emléktáblánál. A koszorúzás a Himnusz eléneklésével zárult.

A következő helyszín a Pécsi Evangélikus Egyházközség közösségi terme volt, ahol kávézást követően **Ócsai Zoltán** evangélikus lelkész és **Kászoni-Kövendi József** unitárius püspöki helynök köszöntőjét hallhattuk. Ezek után következtek az előadások.

Dr. Varga Szabolcs (MTA BTK Budapest), **dr. Balázs Mihály** (SZTE BTK Szeged) a Disputa történelmi aspektusaira helyezték a hangsúlyt.

A két előadás után kávészünet következett. A szünetben a konferencián résztvevők a „*Baranyai reformáció története*” című kiállítást nézhették meg. Ez a kiállítás 2017-ben a Pécsi Csorba Győző Könyvtár szervezésében valósult meg.

A szünet után **dr. Molnár Dávid** (SZTE BTK Szeged), **Varga Réka** (SZTE BTK Szeged), **dr. Pap Balázs** (PTE BTK Pécs) főleg irodalmi szempontból világítottak rá a Pécsi Disputára.

A résztvevők összességében egy igen átfogó képet kaptak a kérdéskörrel. A hangulat ünnepélyes volt, az előadások pedig színvonalasak.

Az előadók több alkalommal is felhívták a figyelmet, hogy a **Válaszúti György** által ránk hagyott szöveg értelmezése a latin beszűrésok, illetve a betűhű közlés foly-

Kászoni-Kövendi József püspöki helynök (Fotó: Orbók Szilárd)

Pillanatkép dr. Balázs Mihály előadásáról (Fotó: Orbók Szilárd)

Pillanatkép előadás közben (Fotó: Orbók Szilárd)

tán körülményesen olvasható, újabb kiadásra lenne szükség. Hozzászólásában **Elekes Botond** főgondnok elmondta azt, hogy az újabb kiadás gondolatát támogatja, sőt már neki is fogott annak szervezéséhez.

Az előadások után állófogadás következett, ahol lehetőség nyílt kötetlen beszélgetésre. Az állófogadást

Szitha Miklós, Joób Emese és Bolya Mátyás (Fotó: Orbók Szilárd)

követően pedig a Pécsi Evangélikus Egyházközség templomában „*Minden időben*” címmel felekezeti énekeket hallhattunk a XVI századból. **Joób Emese** (ének, koboz), **Bolya Mátyás** (koboz, citera), **Szitha Miklós** (ütőhangszerek) felejthetetlen koncertje zárta a konferenciát, mely összességében mintegy 6 órán keresztül tartott.

Máté Ernő

Ünnepi Zsinat Kolozsváron

2018. december 8-án zajlott a Magyar Unitárius Egyház jubileumi évének zárórendezvénye, az ünnepi zsinati ülés.

A kolozsvári belvárosi unitárius templomban zajló ünnepi zsinati ülés Kovács István közügyigazgató áhítatával kezdődött, amelyet a Zsinat hivatalos megalakulása követett. Elsőként **Bálint Benczédi Ferenc** püspök, majd **Farkas Emőd** főgondnok üdvözölte az egybegyűlteket.

A zsinati ülés ünnepi megemlékezéssel folytatódott, melynek keretében **Székely Kinga Réka** előadó-tanácsos

tartott előadást Unitárius eszmetörténeti áttekintés címmel. **Kovács István** közügyigazgató összegezte az elmúlt év kiemelkedő eseményeit.

A Zsinat ünnepi nyilatkozatot fogadott el az Erdélyi Országgyűlés 1568. évi vallásügyi törvényalkotásának és a Magyar Unitárius Egyház fennállásának 450. évfordulója alkalmából. Ezt követően **Buzogány-Csoma István** lelkész adott elő alkalmi dalaiból.

A zsinati ülés üdvözlőbeszédekkel folytatódott. **Farkas Emőd** főgondnok után a következő meghívottak mondtak köszöntőbeszédet: a testvérfelekezetek közül

Közös imádság az Ünnepi Zsinaton (Fotó: Bíró Sára)

Kászoni-Kövendi József püspöki helynök (Fotó: Bíró Sára)

Forró László lelkészi főjegyző, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspökhelyettese, **Gaal György** irodalomtörténész és helytörténész, **Sógor Csaba** európai parlamenti képviselő, **Szilágyi Zsolt**, az Erdélyi Magyar Néppárt elnöke és **Mezei János**, a Magyar Polgári Párt elnöke köszöntötték az egybegyűlteket. **Németh Zsolt**, a Magyar Országgyűlés Külügyi bizottságának elnöke levélben üdvözölte a Zsinatot.

A köszöntőbeszéd után az egyházi főhatóság részéről díszokleveleket és jubileumi emlékérmeket adtak át a vallásszabadság éve megszervezésében kiemelkedő szerepet betöltött partnereknek. A jubileumi emlékérmét **Elekes Botond Áron**, a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete főgondnokának

kezdemenyezésére a Magyar Nemzeti Bank 2018. november 12-én bocsátotta ki 450 éves az unitárius egyház megnevezéssel.

Ezt követően a székelykeresztúri Berde Mózes Unitárius Gimnázium kórusa a Lelkes zenekar közreműködésével zsoltárokat és karácsonyi dalokat adott elő.

A szünetet követően ünnepi istentiszteletre és úrvacsoraosztásra került sor. Az istentiszteleten **Bálint Benczédi Ferenc** püspök imája után **Gyerő Dávid** főjegyző végezte a szószéki szolgálatot. Az úrvacsorai beszédet **Kászoni-Kövendi József** püspöki helynök mondta. A zsinati ülést **Boros János** főgondnok zárta be.

A Magyar Unitárius Egyház Sajtóosztálya

A Magyar Unitárius Egyház Zsinatának ünnepi nyilatkozata az 1568. évi tordai országgyűlés és az egyház fennállásának négyszázötvenedik évfordulóján

„Azért a hit hallásból van, a hallás pedig Isten igéje által.” (Róm 10,17)

„Új parancsolatot adok nektek, hogy szeressétek egymást: ahogyan én szeretlek titeket, ti is úgy szeressétek egymást. Arról fogja megtudni mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást.” (Jn 13,34–35)

A Magyar Unitárius Egyház Zsinata Isten iránti hálával ünnepli az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi törvényalkotásának jubileumi évfordulóját, valamint az egyház fennállásának négy és fél évszázadát.

Az Erdélyi Országgyűlés 1568. január 6–13. között törvénybe foglalta a lelkiismereti és vallásszabadsághoz való jogot, szabad ígéhirdetést és lelkészválasztást biztosítva a gyülekezeteknek. A törvény eszméi alapja a reformáció szellemisége. Az Országgyűlés a politikai megfontolások elé helyezett teológiai indoklásával e határozatot egyedülállónak tette a korabeli Európában: *„Ne szidalmaztassék senki az religióért senkitől, mert a hit Istennek ajándéka.”* (Részlet az 1568. évi tordai országgyűlés vallásügyi törvényéből.)

Az 1568. évi vallásügyi törvény a felekezetek együttélésének feltételeit biztosította, s ezáltal Erdély a vallásszabadság földjévé vált, menedéket nyújtva a korabeli Európa más országaiból hitük miatt elűldözötteknek is. A törvény eszméi alapvetéséhez Dávid Ferenc és munkatársai számottevően hozzájárultak, az elfogadása és gyakorlatba ültetése főként János Zsigmond fejedelem bölcs belátásának és toleráns viszonyulásának köszönhető.

Az Úr 2018. esztendejét egyházunk a vallásszabadság évének nyilvánította. A jubileumi év során ünnepségekkel, kiadványokkal, kiállításokkal és más eseményekkel emlékeztünk a történelmi jelentőségű törvényalkotásra és a négyszázötven éves egyházi múltunkra. Örömmel tölt el bennünket, hogy az egyetemes egyházi ünnepségek mellett gyülekezeteink, az egyházkörök, tanintézetek és egyháztársadalmi szervezeteink is méltóságteljes emlékünnepeket szerveztek és értékes kezdeményezéseket valósítottak meg. Örvendünk, hogy a jubileumi évben Torda főterén felavathattuk a vallásszabadság emlékművét, Kolozsváron pedig a közösség szolgálatába állíthattuk a felújított egykori püspöki rezidenciát, amelyben Vallásszabadság Háza névvel új egyházi intézmény kezdte el működését.

A tordai országgyűlés örökségét az erdélyi magyar és szász protestáns testvéregyházaink is közös értéknek tekintik. Magyarország Országgyűlésének ezúton is köszönjük a 2018. február 20-án egyhangúlag elfogadott emléktörvényt (2018. évi I. törvény – az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a Vallásszabadság Napjáról), amellyel a tordai vallásügyi törvény korszakalkotó jelentőségét méltatta és január 13-át a vallásszabadság napjává nyilvánította. Reméljük, eljön az idő, amikor Románia Parlamentje, valamint az Európai Parlament hasonló módon értékeli ezt a szellemi örökséget.

A jubileumi év végén a mindenható Istenbe vetett hittel és reménnyel tekintünk a jövőre, bízva abban, hogy gondviselő Atyánk bölcsességgel ajándékoz meg hivatásunk betöltéséhez. Keresztény hitünk és magyar unitárius hagyományaink alapján állva Isten szeretetét és igazságát kívánjuk megélni, így követve Jézus tanítását és példáját.

A megtartó isteni gondviselésért érzett hála, az egyházi múltunk öröksége iránti alázat és elődeink közösségszolgálatának megbecsülése egyaránt arra köteleznek, hogy hűek maradjunk a vallás- és lelkiismereti szabadság eszméjéhez, egyházunkhoz és nemzetünkhöz.

Isten áldása kísérje egyházunk mindenkori hivatásbetöltését és az ezért munkálkodók életét!

Kolozsvár, 2018. december 8.

A Magyar Unitárius Egyház Zsinata

Dávid Ferenc elfelejtett szövetségesei és követői

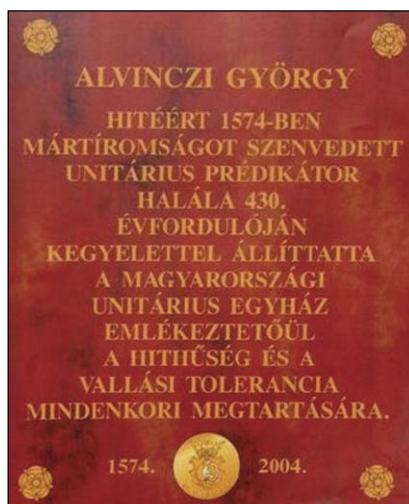
Rovatunkban ezúttal – az elmúlt években kialakult gyakorlattól eltérően – nem a 19-20. századi magyarországi unitarizmus jeles személyiségeivel foglalkozunk. Az erdélyi vallásszabadság 450 évének tiszteletére egyházalapító püspökünk, Dávid Ferenc néhány olyan közeli szövetségését, követőjét mutatjuk be, akikről a felekezeti nyilvánosság is csaknem teljesen megfeledkezett. Horn Ildikó, Balázs Mihály, Kovács Sándor tudományos munkái mellett szekunder (irodalom- és művelődéstörténeti) források nyújtottak segítséget a portrévázlatok megrajzolásához.

Ha áttekintjük az Unitárius Élet folyóirat eddig megjelent hetven évfolyamát, azt láthatjuk, hogy a 16-17. századi antitrinitárius személyiségek közül elsősorban Szervét Mihály, János Zsigmond fejedelem, Giorgio Blandrata, Fausto Socino, Heltai Gáspár és Enyedi György életműve kapott nyilvánosságot. Mostani cikkünkben ezért – kiemelkedő jelentőségüket elismerve – nem velük, hanem az unitarizmus hőskorának „napszámosaival”; Dávid Ferenc eszméinek korai terjesztőivel, a nagy reformátor és egyházalapító püspök munkatársaival foglalkozunk. Nem fontossági, hanem alfabetikus sorrendben.

Alvinczi György

Budapesti, Nagy Ignác utcai egyházközpontunk főemeletén emléktábla hirdeti Alvinczi György, az 1574-ben kivégzett unitárius prédikátor hősiességét és vértanúságát. Nehéz rekonstruálni, milyen események láncolata vezetett el odáig, hogy hitvitázó református ellenfelei halálra ítélték és a világi hatóságokkal kivégeztették. E bárbar cselekedet mindenesetre még az országot megszállás alatt tartó török hadsereg vezetőit, így a budai beglerbéget is megdöbbentette.

Alvinczi György életéről szinte semmit sem tudunk. Egyes források szerint Brassóban tanult, majd Kolozsvárott iskolaigazgató volt, de ez nem nyert bizonyítást. Az viszont könnyen elképzelhető, hogy a

Alvinczi György emléktáblája Budapesten, a Nagy Ignác utcai egyházi központ főemeletén

Basilius István vezette antitrinitárius hittérítőkkal érkezett Erdélyből a mai Magyarország területére, hogy aztán a Dél-Dunántúlon, Pécs környékén terjessze az unitárius tanokat. Az 1570-es évek elején lett Nagyharsány – a Villányi-hegység déli lejtőjén, Siklóstól keletre található falu – unitárius lelkésze, prédikátora. Emléktábláját 2004 novemberében Rázmány Csaba akkori magyarországi püspök és Kászoni József lelkész avatta fel. A táblán az alábbi szöveg olvasható: „Alvinczi György, hitéért 1574-ben mártíromságot szenvedett unitárius prédikátor halála 430. évfordulóján kegyelettel állíttatta a Magyarországi Unitárius Egyház. Emlékeztetőül a

hithűség és a vallási tolerancia mindenkori megtartására.” Alvinczi György vértanúságáról, halálának történelmi-politikai következményeiről szól Benedek Szabolcs: Csonkatorony című drámája, amely 2010-ben jelent meg nyomtatásban.

De mi is történt 1574-ben Nagyharsányban? Zoványi Jenő egyháztörténész összefoglalása szerint „a helvét irányúak Veresmarti Illésnek, ekkor már püspöküknek vezetése alatt jelentek meg a nagyharsányi víztán, s a jelek szerint szép számmal vehettek részt, míg az antitrinitáriusok oldaláról a helybeli lelkészen, Alvinczi Györgyön kívül egyedül az amazoktól elpártolt Tolnai Ambrus Lukács siklói lelkész volt jelen. Ezek ketten valami külső kényszer alatt állhattak, mert másképpen aligha mentek volna belé egy olyan vitatkozásba, amelyben nemcsak hogy jóval többen voltak ellenfeleik, hanem a döntőbírákat is ezek sorából nevezték ki.”

Basilius István

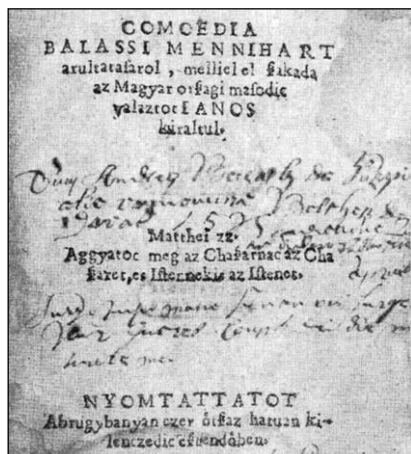
1525 körül született, és Luther városában, Wittenbergben végezte egyetemi tanulmányait, majd Kolozsvárra hazatérve segédtanítóként, később iskolaigazgatóként működött. 1562-ben segédlelkész, majd 1566-ban Kolozsvár lelkésze lett, s a feljegyzések szerint már ebben az időben alapvetően unitárius tanokat terjesztett. Basilius István később missziós körútra indult, amelynek során felkereste Belényest, Békést, Hódmezővásárhelyt, Makót, Szegedet, Temesvárt, Csánádot, Simándot, és unitárius egyházközsegeket alapított. Az 1570-es évek közepétől – a dávidferenci radikális reformációval szemben – a Blandrata-féle mérsékeltbb szárnyat képviselte. Az 1580-as években ismét bejárta az alföldi egyházközsegeket. 1592 körül hunyt el.

Basilius Istvánnak két, nyomtatásban megjelent munkájáról tudunk; mindkettő 1568-ra datálható. A Pókai Jakabnak ajánlott első kötet címe (modern átírásban): Egy-néhány kérdések a keresztényi igaz hitről. A Bekes Gáspárnak ajánlott második (nyilvánvalóan unitárius szellemiségű) könyv címe: Az apostoli credónak rövid magyarázata. Basilius István és harcostársainak magyar nyelvű írásairól Klaniczay Tibor irodalomtörténész így vélekedett: *„A traktátusnak, a vitairatnak, a prédikációnak, a reformáció teológiai értekezéseinek, noha a nyelvi szépség, az esztétikailag fegyelmezett mondatszerkesztés, általában a stílus művészibb megformálása iránt nem sok fogékonyságot árultak el, mégis a magyar irodalmi próza megszületése szempontjából megvan a maguk jelentősége. Ők voltak az úttörés érdeme. Nem fordított, hanem eredeti fogalmazványokban indult meg a magyar beszélt nyelv írásban való rögzítése, irodalmi nyelvvé formálása. A reformáció legkiválóbb írói, Heltai és Bornemisza is ezekben a műfajokban fejlesztették ki kiforrottabb stílusukat, s jutottak el szépprózai kísértetekig.”*

Karádi Pál

A tordai országgyűlést, a vallásszabadság kihirdetését követő évben, 1569-ben két unitárius szellemiségű nyomda működött Erdélyben: Heltai Gáspáré Kolozsvárott és Karádi Pálé Abrudbányán. De ki is volt Karádi Pál? A radikális reformáció híve, Dávid Ferenc szövetségese, szenvedélyes hitvitázó, majd 1580 után az Erdélytől elszakadt alföldi unitárius egyházközségek püspöke. Mindezek ismeretében meglepő, hogy a művelődéstörténeti és teológiai irodalom alig-alig foglalkozik vele.

Karádi 1523 körül született a mai Magyarország területén, valószínűleg Somogy vagy Fejér megyében. Szapolyai János özvegyének népes kíséretével kerülhetett Erdélybe, majd az 1560-as évek közepétől János Zsigmond fejedelem és Dávid Ferenc szűkebb köréhez tartozott. Nagyváradon és Gyulafehérváron hitvitákon vett részt, ezután Abrudbányára költözött, majd Basi-

Karádi Pál kiadványa: Comoedia Balassi Menyhárt című árultatásáról (Abrudbánya, 1569)

lius Istvánnal együtt alföldi missziós körútra ment. 1570 után Simándon és Temesváron élt, ahol – Abrudbányához hasonlóan – valószínűleg ugyancsak felállította nyomdáját, bár ebből az időszakból nem maradtak fenn kiadványai. Dávid Ferenc halála után Erdélyben az egyházalapítónk eszméit megtagadó, őt eláruló Hunyadi Demetert választották püspökké; ekkor az alföldi egyházközségek az önállósulás mellett döntöttek, s vezetőjükké emelték a korban, tudásban és tekintélyben is társai fölé emelkedő Karádit. Kelemen Miklós lelkész-egyháztörténész szerint püspökké választását az is segíthette, hogy a dél-magyarországi egyházak török uralom alatt álltak, Karádi pedig abban a városban (Temesváron) szolgált lelkészként, amely a kormányzó beglerbégnak volt székhelye.

Karádi Pál 1569-ben, abrudbányai nyomdájában – amely sokkal szerényebb felszereléssel működött, mint Heltai Gáspár műhelye és kiadója – megjelentette a Comoedia Balassi Menyhárt árultatásáról című politikai gúnyiratot. Ennek szerzője ismeretlen – nem kizárt, hogy az előszó és néhány fejezet Karádi munkája. Tíz évvel később – a 19. századi bibliográfus-irodalomtörténész, Szinnyei József megfogalmazása szerint – „a Krisztus imádatát ellenző Dávid Ferencz elítéltetése után egy hosszú, epés levelet írt a mérsékeltabb irányú unitáriusok főbb embereihez, amelyben kimutatja, hogy Dávid Ferencz veszedelmének fűrója-faragója Blandrata

volt, a hamis vádakát ő formálta, indította, folytatta, a fejedelemnek ő árulta el.” 1580-ban Karádi kommentárt fűzött a Jelenések könyvéhez, ami – Szász János lelkész szavaival – „az alföldi unitarizmus hitvilágának kiváló gyűjteménye.”

Palaeologus Jakab

Dávid Ferenc egyik legszorosabb szövetségese – profán kifejezéssel: tanácsadója – volt a görög származású Palaeologus Jakab. A kalandos életű író-teológus csupán három évet töltött Erdélyben, de eszmarendszere, gondolkodásmódja az unitáriusokra és a szombatosokra is nagy hatást gyakorolt.

Jacobus Palaeologus egy égei-tengeri szigeten született, és magát a bizánci császárok leszármazottjának tartotta, de ez nem bizonyítható. Fiatalon belépett a dominikánus rendbe, és Itália különböző városaiban (Genova, Ferrara, Bologna) élt és tanult. Nézetei már az 1550-es évek végén kivívták az inkvizíció haragját: ügyét a tridenti zsinat is többször tárgyalta, de pártfogói elérték, hogy szabadlábbon védekezzen, később pedig megszökött. 1562-től egy évtizeden át Prágában és Krakkóban tartózkodott, majd 1572 tavaszán érkezett Erdélybe, ahol Kolozsvárott, majd a később szombatosná lett Gerendi János vendégeként, egy vidéki birtokon élt. Az unitárius krónikás, Gál Kelemen szerint „ő inspirálta Dávid Ferencet végső teológiai nézetére, és vállalta Dávid Ferenc igazságának kimutatását.” Egyházalapító püspökünkkel az 1570-es évek elejétől levelezett, többször személyesen is találkoztak, s később ő szerkesztette a Dávid ártatlanságát bizonyító, Defensio Francisci Davidis (Dávid Ferenc védelme) című vitairatot. 1575 után újra Lengyelországban, majd Morvaországban élt, ahol le tartóztatták. 1582-től egy római börtönben raboskodott, ahol végül meggyilkolták.

Palaeologus írásairól az 1950-es évekig szinte semmit nem tudott a történelem és az irodalomtudomány. Műveinek kéziratos másolatait a kolozsvári Unitárius Kollégium könyvtárában őrzik, de a nagy terjedelmű, latin nyelvű munkákat

18. századi egyháztörténészünk, Uzoni Fosztó István óta senki sem olvasta végig. Pirnát Antal irodalomtörténész 1955-ös romániai tanulmányútján nagy meglepetéssel fedezte fel a lappangó életművet, s talán ez indította el Palaeologus nemzetközi reneszánszát. Monográfiák, tanulmányok jelentek meg róla, s a legtöbb művét modern kritikai kiadásban hozzáférhetővé tették. Ezekből kiderül, hogy Palaeologus következetesen képviselte a radikális reformáció eszméit: Jézus mindennemű istenségét és imádását tagadta, elvetette az eredendő bűn dogmáját, és a bibliai könyvek közül csak a prófétai iratokat tartotta Istentől sugalmazottnak. A vallási tolerancia híveként többször kifejtette, hogy a három monoteista vallás (keresztény, zsidó, iszlám) teljesen egyenértékű. Humanista dialógusait – pl. Tizenkét napi keresztény hitoktatás (1574), Skolasztikus vita (1575) – gyakran ötvözte regényes, már-már meseszerű elemekkel. Gazdag fantáziája azok számára is lebilincselően érdekessé teszi Palaeologus műveit, akik vallási-teológiai nézeteivel nem vagy csak részben tudnak azonosulni.

Sommer János

Az erdélyi antitrinitárius mozgalom szellemi-ideológiai hátterének megteremtésében nagy érdemeket szerzett a német származású, fiatalon elhunyt Sommer János (1540–1574). Az unitárius krónikások közül Borbély István és Gál Kelemen, az irodalomtörténészek közül Horváth János emlékezett meg róla, de életművének igazán alapos feltérképezése még várat magára.

Amit biztosan tudunk: Sommer a szászországi Pirnában született, a frankfurti egyetemen szerzett alapos, szerteágazó humanista műveltséget, majd 1561-ben a vallási-kulturális reformokkal kísérletező Jacobus Heraclides moldvai vajda szolgálatába állt, s így került Kelet-Európába. A vajda bukása után Erdélybe menekült: Brassóban, Besztercén, végül Kolozsvárott élt, ahol az unitárius iskola lektora lett, és minden hitvitán, nyilvános alkalmon a Dávid Ferenc által képviselt radikális reformáció mellett foglalt

állást. Teológiai és filozófiai munkák, vitairatok mellett megírta Heraclides vajda életrajzát, emlékbeszédet készített János Zsigmond fejedelem halálára, német és latin nyelvű énekei, alkalmi versei is magas színvonalúak. 1574-ben, feltehetően pestis következtében hunyt el.

Ismét Klaniczay Tibort idézzük, aki irodalomtörténetében így foglalta össze Sommer tanainak lényegét: *„Míg az erdélyi antitrinitarizmus többi képviselője számára valamely vallási tétel helyes voltának úgyszólván kizárólagos kritériuma, hogy az a Bibliában expressis verbis benne van-e, addig Sommer szerint ezzel egyenlő súllyal esik latba, hogy az adott tétel logikailag mennyire elfogadható. Első teológiai műve, az Explicatio világosan kifejti, hogy úgynevezett hittitkok nincsenek: ami irracionális, az nem is lehet igaz. A másik lényeges új megállapítása pedig az, hogy a Szentháromság-dogma a platóni idea-tanból származik (...) Sommer az Erdélyben működött antitrinitárius szerzők közül a legracionálisabb, legfelvilágosultabb szellemű. Számára szinte minden vallási dogma lényegében közömbös; talán csak Isten létét és Jézus isteni küldetését tekintette vitán felül állónak. A biblia tekintélyét nem vonta kétségbe, de benne humanisztikus, morális tanítások gyűjteményét, s egy minden miszticizmust nélkülöző racionalista vallásfilozófia alapokmányát látta; a biblia tagadhatatlan misztikus, irracionális elemeit pedig csupán metaforáknak tekintette (...) Szerinte a biblia értelmezése tudományos feladat, amely nem tekinthető lezártnak, végleges megoldása nemzedékek munkáját igényli. Így saját álláspontját is legfeljebb jobbnak tekinti a korábbiaknál, de sohasem cáfolhatatlan, örök igazságnak.”*

Tolnai Ambrus Lukács

Tolnai Ambrus Lukács dunántúli unitárius lelkész-prédikátor nem volt hős, de nem is volt áruló. Amíg tehetette, szolgált a dávidferenci eszméket, majd élete alkonyán – amikor a körülmények végképp kedvezőtlennek váltak – visszatért a kálvinisták közé, ahonnan egykor érkezett. Tolnai a magyarországi reformáció történetének érdekes

epizódsszereplője, akiről eddig egyetlen feltáró jellegű publikáció sem jelent meg.

Tolnai Ambrus Lukács részletes életrajzi adatai nem állnak rendelkezésünkre, de az bizonyosnak tűnik, hogy – Basilius Istvánnal, Alvinczi Györggyel és másokkal ellentétben – nem Erdélyből érkezett a mai Magyarország területére, hanem valahol a Dél-Dunántúlon született. Fiatalon kálvinista volt, majd Dávid Ferenc tanításait kezdte követni, és Pécssett unitárius prédikátornak tanult. Lelkészi szolgálatát Laskón – az Eszékől északra, ma Horvátország területén található baranyai faluban – kezdte, majd Siklósra került. 1574-ben, Nagyharsányban Alvinczi György mellett ő képviselte az unitáriusokat azon a tragikus végű hitvitán, amelyen a reformátusok – Veresmarti Illés püspök kegyetlen döntése nyomán – mindkettőjüket halálra ítélték. Ekkor – mint Zoványi Jenő egyháztörténész írja – *„a különben sem vértanúk fájából faragott Tolnai valahogy meg tudott szökni Pécsre, ahonnan sehogy sem sikerült őt alkalmi bírónak kezökbe keríteni.”*

Tolnai Ambrus Lukács később a Fejér megye nyugati részén található Polgárdiban (a magyarországi unitarizmus későbbi fontos központjában), majd a Pest megyei Ráckevén teljesített lelkészi szolgálatot. Életének további alakulására két személy volt döntő hatással: Cseszneky Mihály főnemes és végvári vitéz, illetve Skaricza Máté református teológus. Amikor Tolnai újabb hitvitákban vett részt, s ezért a katolikusok és a reformátusok is üldözni kezdték, a török ellen évtizedeken át harcoló Cseszneky gróf volt az, aki földesúri védelmet nyújtott az antitrinitárius prédikátornak, akinek így nem esett bántódása. Élete alkonyán Tolnai hosszadalmas írásos hitvitát folytatott az ugyancsak Ráckevén működő Skaricza Mátéval, aki nemcsak lelkész, hanem kiváló költő, énekszerző és tehetséges rajzoló is volt. Szigeti Jenő a Confessio című református folyóiratban azt írta Skariczáról, hogy *„minden vallás képviselőjéhez nyílt szívvel közeledett. Az övétől eltérő világnézeti, teológiai*

nézetek nem szabtak határt humanista megismerésvágynak.” Talán megnyerő egyéniségével is magyarázható, hogy Skaricza végül rábeszélte Tolnait: térjen vissza a reformátusok közé. Dávid Ferenc egykori követője így élete végén újra elfogadta Jézus és a Szentlélek istenségét.

Trombitás János

Ki hinné, hogy egy iskolázatlan, de vagyonos nagymarosi adószedő és kereskedő – utazásai során megismerkedve az antitrinitárius tanokkal – személyesen felkeresi Dávid Ferencet, könyveket kér tőle, majd az unitárius eszme lelkes terjesztője lesz az egész Észak-Dunántúlon? Pedig Trombitás Jánossal pontosan ez történt – még saját „udvari” lelkészt is foglalkoztatott, Csapó György személyében.

A Selmezbányáról Nagymarosra került, feleségével nyolc gyermeket nevelő Trombitás János (1540 előtt–1592) üzleti útjai során az országot megszálló török hadsereg vezetőivel és a bécsi udvari méltóságokkal is jó viszonyba került, széles kapcsolatrendszerrel épített ki. János Zsigmond fejedelem halála után az unitárius Bekes Gáspár politikai törekvéseit támogatta, majd Alvinczi György kivégzése után a budai beglerbégnél elérte, hogy Veresmarti Illés református püspököt és társait perbe fogják. Teológiai felkészültségét jelzi, hogy hitvitába bocsátkozott Huszár Gál református püspökkel, a Heidelbergi Káté fordítójával. Később a bécsi udvar – Palaeologus Jakab után nyomozva – megtudta, hogy Trombitás unitárius, ezért hazaárulással és istenkáromlással vádolták. Ekkor a törököktől kért segítséget, elhagyta Nagymarost, és az 1580-as években Isztambulban is többször megfordult. Élete utolsó éveiről nincs információnk.

Amikor 1575 februárjában Szokoli Musztafa beglerbég Budára rendelte és megvádolta az Alvinczi Györgyöt halálra ítéző kálvinistákat, a pasa udvarában tartott bírósági tárgyaláson az unitáriusokat Jászberényi György pécsi lelkész mellett Trombitás János és titkára, a lelkész-prédikátorként is működő

Csapó György képviselte. Trombitásék halált vagy súlyos börtönbüntetést szorgalmaztak, de Veresmartiék végül „megúszták” 800 tallér pénzbüntetéssel. A budai hitvitáról és perről háromszáz évig – Kanyaró Ferenc egyháztörténész Unitáriusok Magyarországon című könyvének megjelenéséig (1891) – semmit sem tudott az utókor. Végül 1986-ban, német levéltári forrásból a beglerbég ítéletének teljes szövege is előkerült, így ebből idézünk: *„A Mindenható Isten világi hatóságnak – sem császárnak, sem basának, sem másoknak – nem adott hatalmat arra, hogy a hitet irányítsák, mert azt az Isten maga egyedül kormányozza. Aki a Szentháromságot ismeri el, az maradjon annál, aki viszont nem ismeri el, maradjon a maga hitében. Ezért megparancsolom nektek, hogy valamennyi felekezet nyugodt legyen, és sem szavakkal, sem cselekedettel egyik a másikat ne bántsa.”* Különös felismerés, hogy a török beglerbég minden szava egybecseng a tordai országgyűlés szellemével, a vallási türelem eszméjével.

Válaszuti György

Válaszuti György antitrinitárius prédikátor nevét az irodalomtörténészek jobban ismerik, mint mi, unitáriusok. Pedig korai egyháztörténetünkben is fontos szerepet játszott az egykori pécsi lelkész, jeles hitvitázó, a Pécsi disputa (1588) írója, a Debreceni disputa (1572) feltételezett szerzője.

Válaszuti életéről nagyon keveset tudunk, de az biztos, hogy – Basilius Istvánnal, Alvinczi Györggyel és másokkal együtt – Erdélyből érkezett, hogy Dávid Ferenc tanait a Dunántúlon hirdesse. Hogy mikortól élt a mai Magyarország területén, arról megoszlanak a vélemények: Horváth János irodalomtörténész szerint már 1572-ben felbukkant Baranyában, Szász János lelkész-egyháztörténész viszont úgy vélte, pécsi működése csak 1588 körül kezdődött. Egyes források szerint Válaszutinak köszönhető, hogy a budai beglerbég nem büntette meg súlyosabban az Alvinczi Györgyöt kegyetlenül kivégeztető Veresmarti Illés református püspököt. Válaszuti ugyanis levelet írt Budára, amelyben

A Pécsi disputa emléktáblája – Pécs, Miniszterek temploma (Tettye utca 14.)

kifejtette: a baranyai antitrinitáriusok nem kívánják Veresmartiék földi megbüntetését, hanem Istenre bízzák azt.

1572-ben keletkezett a Debreceni disputa című satirikus dráma, amelynek szerzője feltehetően Válaszuti György, s ezért az irodalomtörténet a darabot gyakran Válaszuti komédia néven emlegeti. A darabban megelevenedik Dávid Ferenc és Méliusz Juhász Péter, Sommer János és Giorgio Blandrata György A történet szerint a váratlanul Debrecenbe érkező unitáriusok vitára kényszerítik az erőszakosnak látszó, de valójában megrémült kálvinistákat, és a templomban rendezett dispután le is győzik Méliuszt és társait. A reformátusokat Válaszuti „új pápistáknak” nevezi – ezzel is utalva arra, hogy a reformátusok olykor sajnos ugyanazokat a módszereket alkalmazták az antitrinitáriusokkal szemben, mint a katolikusok.

A fikciós műfajú Debreceni disputával szemben a tizenhat évvel később keletkezett Pécsi disputa alapja egy valóságosan lezajlott hitvita, amelyet Válaszuti az előző szeljegyzetemben méltatott humanista reformátorral, Skaricza Mátéval folytatott Pécsen. A szépirodalmi igényességgel szerkesztett emlékiratból kitűnik, hogy Skaricza magatartásában nyoma sem volt Veresmartiék vallási türelmetlenségének: előre megegyeztek a másik fél sértetlenségében, s egymást „uramnak” szólították. Szász János megfogalmazása szerint „a Pécsi disputa az 1568. évi tordai országgyűléshez ragaszkodó és a lelkiismereti szabadságot feltétlenül érvényre juttató felfogásával a 16. századi magyar szellemi élet egyik gyöngyszemévé vált.”

Dr. Retkes Attila

Dr. Rezi Elek professzor kitüntetése

Május 5-én Zákonyi Botond, Magyarország bukaresti nagykövete a Magyar Érdemrend Tisztikereszt polgári tagozat kitüntetését adta át Rezi Elek professzornak, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet jelenlegi rektorhelyettesének, volt rektorának közösségépítő és intézményfejlesztő munkájáért.

Zákonyi Botond nagykövet és a kitüntetettek: Markó Hajnal, Csendes Lajos, Lucian Nastasa-Kovács és Rezi Elek
(Fotó: Horváth László - Forrás: kronika.ro)

Az alábbiakban Elekes Botond főgondnok kitüntetésre való ajánlását, illetve Dr. Kovács Sándor teológiai tanár laudációját közöljük.

Dr. Rezi Elek egyetemi tanulmányait a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karán végezte 1974–1978 között, ahol lelkészi oklevelet szerzett. Gyakorló segédlelkészként a kolozsvári belvárosi egyházközségben, majd rendes lelkészként az Aranyosmenti bágyoni egyházközségben szolgált (1980–1986). Lelkészi szolgálata főbb ismérvei a vallási, kulturális és nemzeti identitás megőrzése, gazdagítása, valamint az együvé tartozás tudatának az erősítése volt a kommunista hatalom ateista, nemzetsorvasztó veszélyei közepe.

Sikeresen felvételizett a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet doktori iskolájába, szakterülete az unitárius rendszeres teológia volt. 1985-ben a Sharp Hungarian Scholarship kutató ösztöndíjasaként a Manchesteri Egyetem (Egyesült Királyság) Unitárius Teológiai Fakultásán (Unitarian College Manchester) tanulta és végzett kutatói munkát.

1986-ban elnyerte a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet unitárius rendszeres teológiai tanszékének az állását. 1990. április 24-én Summa cum laude minősítéssel megvédte doktori disszertációját, aminek témája: *Az erdélyi unitárius teológia a 19. század második és a 20. század első felében, különös tekintettel Ferencz József unitárius püspök munkásságára*. Miközben az egyetemen az oktatói követelményeknek eleget tett, a tudományos fokozatok megszerzésében folyamatosan ha-

ladt előre, jelenleg egyetemi tanári fokozattal rendelkezik. 2012. június 28-án habilitációs doktori vizsgát tett a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen Doktori Iskolájában.

A teológiai tudományosság művelése érdekében közel száz hazai és nemzetközi tudományos kongresszuson, konferencián, értekezleten vett részt és tartott előadásokat. Előadásai konferencia kötetekben és teológiai szakfolyóiratokban jelentek meg. A kutatói munkáját segítették az MTA Domus Hungarica Scientiarum et Artium ösztöndíja (négy alkalommal), valamint a manchesteri és az oxfordi kutatói tanulmányútjai. Tevékenyen részt vett az Erasmus+ oktatói, valamint vezetői ösztöndíjprogramjában. Publikációs tevékenységének területei: önállóan megjelent kötetek, könyvfejezetek, hazai és külföldi szakfolyóiratokban megjelent tanulmányok, recenziók, tudományt népszerűsítő és nemzettudatot erősítő írások; interjúk televízió, rádió és napilapok számára.

Oktatói, nevelői munkájának elismeréseként a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Szenátusa 2006–2010 időszakra az egyetem rektorának választotta, majd a közbizalom újabb két éves interim rektori szolgálattal (2010–2012), illetve egy újabb rektori mandátummal bízta meg a 2012–2016 közötti időszakra. Összesen tíz évre terjedt a rektori szolgálata, ilyen hosszú rektori mandátuma ez idáig még senkinek sem volt a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet történetében. 2016-tól az egyetem prorektori tisztségét tölti be. A tíz éves rektori szolgálatának sok fontos megvalósítása volt, amelyek közül a legfontosabb a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet jogi helyzetének a rendezése, valamint az egyetemnek és programjainak (alap- és magiszteri képzés) állami akkreditációja volt. Az akkreditáció megvalósítása a rektori tevékenységének azért a legfontosabb eredménye, mert a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet jogi helyzete az 1989-es változások után a rektori szolgálata kezdetéig (2006) rendezetlen volt, az egyetem nem tartozott sem a Vallásügyi Államtitkársághoz, sem az Oktatásügyi Minisztériumhoz, amelynek következményeként csak „ideiglenes működési engedéllyel” rendelkezett. Az intézmény az egyetemi fokozat elvesztése, a szemináriumi rangra való lefokozás felé sodródott. Az egyetemet az állami elismerés megszűnése fenyegette. Rektorként sikeresen levezette az akkreditáció megvalósításának folyamatát, amely nemcsak megmentette az erdélyi magyar egyetemet, hanem elindította a fejlődés útján. Erdély protestáns népének veszélybe került lelkészképzését sikerült törvényes jogi alapokra helyezni és elindítani a kibontakozás, a fejlődés útján. A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet a sikeres akkreditációtól kezdve – története során első alkalommal – a romániai

Oktatásügyi Minisztérium kötelékébe tartozik és bekerült az országos egyetemi oktatási hálózat, illetve az Európai Unió egyetemi hálózatának a vérkeringésébe. Az egyetem jogi helyzetének megszilárdítása identitásának is lényegét adott. Napjainkban a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet az Erdélyi Református Egyházkerület, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület, a Magyar Unitárius Egyház, és a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház államilag akkreditált, magyar oktatási anyanyelvű, önálló, lelkészképző egyeteme.

Széleskörű egyházi és közéleti megbízatásaiból érdemes kiemelni:

Az Erdélyi (napjainkban: Magyar) Unitárius Egyház főjegyzői tisztségét töltötte be 12 éven át (1996–2008), 1996-tól az Egyházi Képviselő Tanács és az Egyházi Főtanács tagja, a Keresztény Magvető, a Studia Doctorum Theologiae Protestantis szakfolyóiratok szerkesztőségi bizottságának a tagja. Nemzetközi és a hazai megbízatásokat is örömmel vállalt. A University of Manchester és a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet doktorképzésének, valamint a Harris Manchester College Oxford és a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet diákcserejének a koordinátora.

Tagja a Debreceni Református Hittudományi Egyetem Doktori Iskolájának, az Országos Doktori Tanács honlapján személyes adatai és kutatói céljai megtalálhatóak.

A 2000-től a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi, 2007-től pedig a Magyar Tudományos Akadémia Kolozsvári Fiókjának tagja.

Elekes Botond

Rezi Elek laudálása, 2018. május 4. – Főkonzulátus, Kolozsvár

Tisztelt Nagykövet úr, konzul asszony, hölgyeim és uraim, tisztelt ünnepeltek!

A *hit és cselekedet* egységét valló keresztény ember tisztában van azzal, hogy „Ha az Úr nem építi a házat, hiába dolgoznak azon annak építői. Ha az Úr nem őrzi a várost, hiába vigyáz az őriző.” (Zsolt 127,1), és azt is tudja, hogy Istené a dicsőség, az emberé a fáradtságos munka. Az unitárius etika tanítása szerint a munka nem isteni büntetés, hanem az ember kiteljesedésének csodálatos lehetősége, hivatásunk betöltésének naponkénti alkalmá. A lelkiismeretesen elvégzett munkát Isten áldása kíséri, és ahol áldás van, ott az élet és a *megújulás* jelei mutatkoznak. Unitárius keresztényként *hisszük és valljuk*, és még kisgyermekeinknek is megtanítjuk, hogy „munkánkban Jézus a vezérem és Isten a segítségem”. Kicsit zavarban vagyok, mert annak munkásságát kell méltatnom, akitől azt tanultuk, hogy az elvégzett munkáért Istent illeti a dicséret.

Kedves Professzor úr, az Úristen csodálatosan munkálkodott, hálásak vagyunk, hogy az Örökkévaló Téged választott ki a magvetés áldott munkájára, és bár sokszor elmondtad és lelkünkre kötötted, hogy „Haszontalan szolgálak vagyunk; mert a mit kötelesek

voltunk cselekedni, azt cselekedtük.” (Lk 17,10), nekem most mégis az a feladatom, hogy eredményes munkásságodért Téged dicsérjelek. A laudáció műfaja megköveteli, hogy a méltatott személy életpályáját röviden ismertessem, érdemeit kiemeljem, és kicsit szabadkozam, hogy a szűkre szabott időkeret miatt egy roppant gazdag életpálya nagyobbik fele jószerivel ismeretlen marad.

Hatvan évvel ezelőtt a szentábrahámi családi körben néhányan már mondogatták az Arany János-i jóslatot: „e fiúból pap lesz, akárki meglássa!”. Pap pedig csak úgy lehet az emberfia, ha tanul, ezt tette a Professzor úr is, az elemi osztályok elvégzése után a patinás székelykeresztúri liceumban érettségizett, majd 1974 és 1978 között a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben tanult és készült a szolgálatra. A kolozsvári segédlelkési évek után 1980-nal kezdődően az Aranyos menti bágyoni eklézsiában szolgált, és kérte az élet urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába. 1985-ben az unitárius peregrináció hagyományait s a jól ismert közmondást követve – jó pap holtig tanul – angliai tanulmányút következett, majd 1986 szeptemberétől a Protestáns Teológiai Intézet unitárius rendszeres teológiai tanszékén kezdte meg máig tartó áldásos munkáját.

Harminc esztendővel ezelőtt egykori elsőéves diákként érdeklődéssel és kíváncsisággal néztem azt a nyurga, fiatal édesapát, aki a sportpálya szélén lelkesen drukolt a megkerülő csel technikáját éppen tanuló kisiskolás fiának. Később magam is megtapasztaltam, hogy nemcsak a pálya széléről bővülte a labdát, hanem a pályán is, okos játékkal és jó passzokkal sokszor megszorongatta diákcsapatunkat. Rezi Elek professzor nem kispályás, és ha beáll egy csapatba, akkor nem csak a kötelező kilencven percet futja le, hanem marad ereje küzdeni a hosszabbításban is. Ezt már az 1980-as években bizonyította, amikor legjobb volt csendesen kivárni és nem beleadni mindent a lelkési munkába, a bágyoni lelkész másként gondolkodott, építésbe kezdett, és lett emeletes paplak akkor, amikor nem volt amerikai segély, de volt hit, összefogás és csapatszellem.

Az építkezést soha nem is hagyta abba a Professzor úr, rendületlenül hitt és hisz abban, hogy az unitárius hittan és erkölcsstan erős várát nemzedékről nemzedékre fel kell építeni. Lehet, hogy itt-ott leomlott egy bástya, de nyugodt szívvel állítom, nem az építő Professzor hibájából, hanem többnyire a várvédők restségéből. A tanítás mellett különféle közegyházi feladatokat vállalt és látott el, 1986-tól a *Keresztény Magvető* szakfolyóirat szerkesztőbizottsági tagja, 1996-tól 2008-ig az *Unitárius Közlöny* havilap főszerkesztője, 1996-tól 2008-ig az unitárius egyház főjegyzője, az Egyházi Képviselő- és a Főtanács tagja. A közegyházi feladatok mellett több mint száz tanulmány és tíz könyv szerzője.

Gazdag munkásságának értékelése a szűkre szabott időkeret miatt lehetetlen, ezért csak a 2006-ban kezdődő és 2016-ig tartó rektori szolgálatáról szólok röviden. A Protestáns Teológiai Intézet történetében erre a tíz évre valószínűleg úgy fognak emlékezni, mint a *megújulás* esztendeire és leghosszabb rektori szolgálat-

ra. Az, hogy 2018-ban az Erdélyi Református Egyházkerületnek, a Királyhágómelléki Református Egyházkerületnek, a Magyar Unitárius Egyháznak és a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyháznak államilag akkreditált, magyar oktatási anyanyelvű, önálló lelkészképző egyeteme van, Rezi Elek professzor fáradhatatlan munkájának (is) köszönhető. Az Intézet jogi helyzetének rendezése és oktatási programjainak állami akkreditációja e tíz évre terjedő rektori szolgálat egyik legbeszédesebb eredménye.

Összeszámolni is nehéz, mennyi feladatot vállalt és teljesített nem a dicséretért, nem az elismerésért, hanem azért, mert számára a *teológia és népszolgálat*

elválaszthatatlanok. Legtöbbször két mérföldnyi utat tett meg a kötelező egy helyett, még akkor is, ha ezt egészsége sínylette meg.

Az elmondottak apró szilánkjai és jelentéktelen töredékei annak, ami az életmű mögött van, ha valaki az unitárius előjárók közül megérdemli ezt a magas rangú kitüntetést, akkor Rezi Elek mindenképpen. „Tiéd Uram az igazság, miénk pedig orcánk pirulása” (Dán 9,7). Azt kívánjuk, hogy az Isten adjon jó egészséget, hosszú életet, hogy még sok nemzedéket tanítson, írjon, de legfőképpen sok időt töltsön szeretetével és unokájával.

Dr. Kovács Sándor

Közlemény a csíksomlyói búcsú kapcsán

A Magyar Unitárius Egyház Elnöksége üdvözlöi a csíksomlyói zarándoklat minden tagját, Isten áldását kérve kegyes együttlétükre és szívből jövő imádságukra. Számunkra is öröm látni a több százezres zarándokcsoporthat, amint együtt kéri Teremtőnk segítségét nemzetünkre, hazánkra és egyházainkra. Csatlakozunk azokhoz, akik azért fohászkodnak, hogy a békesség szelleme és a szeretet tüze kovácsolja egységbe a világon élő minden egyes embert. Bizunk abban, hogy imádságunkat meghallgatja Atyánk, aki ad elég bölcsességet gyermekeinek a béke útján való járáshoz.

Az együvé tartozás gondolata e napokban két szempontból is időszerűnek és megfontolandónak tűnik. Egyfelől pünkösd ünnepére – azaz a Lélek kitöltetésének és a keresztyén egyház megalakulásának a tudatosítására – hangolja lelkét a keresztyén világ. Az első pünkösd alkalmával létrejövő gyülekezetnek meghatározó élménye volt az egység megtapasztalása, amely feloldott minden különbséget és válaszfalat. Így ez első gyülekezet örököséiként nekünk is az a feladatunk, hogy az egységet megeremtő Lelket kérjük Atyánktól.

Másfelől nekünk, erdélyieknek történelmünk is tanulságos. Hiszen éppen az idén ünnepeljük 450. évfordulóját annak, hogy 1568-ban, Tordán az erdélyi rendek olyan törvényt fogadtak el, amely szellemiségében évszázadokkal megelőzte az európai közgondolkodást, megeremtve azt az egyedi lehetőséget, hogy a különböző felekezetek békében éljenek egymás mellett. A vallásszabadság törvényének köszönhetően jöhetett létre a római katolikus, lutheránus, református és unitárius felekezetek békés együttélésének rendszere.

A fentiek tükrében emeljük fel szavunkat az évente visszatérő hamis legenda ellen, amely a csíksomlyói búcsú eredetét János Zsigmond 1567-es állítólagos hittérítő hadjáratához kapcsolja. E kitalált történet fenn tarthatatlansága számtalanszor nyert már bizonyítást. A történészek rámutattak, hogy a jelzett esztendőben Erdély első fejedelmének nem volt ilyen jellegű hadjárata, az unitárius felekezet intézményesüléséről nem lehet beszélni 1568 előtt, ahogyan arról sem, hogy János Zsigmond ekkortájt a Dávid Ferenc által alapított egyház tagja lett volna. A tordai vallásszabadság törvényét lehetővé tevő uralkodó jellemével összeegyeztethetetlen az, hogy ő vassal és haddal próbálta volna saját hitét másokra erőltetni.

A tudományos bizonyítékok ellenére mégis azt tapasztaljuk, hogy a Csíksomlyó felé haladó zarándokvonalakkal párhuzamosan – mondhatjuk: menetrendszerűen – üti fel fejét a hamis legenda.

Úgy gondoljuk, hogy a csíksomlyói búcsú felbecsülhetetlen értékét nem növeli egy hamis történethez való kapcsolása, így nyomatékosan kérjük a testvéregyházaktól, a világi és egyházi előjáróktól, a különböző intézmények tagjaitól, valamint a sajtó képviselőitől, hogy álljanak el János Zsigmond és az unitárius felekezet történelmileg megalapozatlan bemutatásától.

Bizunk abban, hogy a történelmi tényekre alapozva, a Szentírás és az előttünk álló ünnep tanítását szem előtt tartva imádkozhatunk együtt nemzetünk, hazánk és felekezeteink épüléséért. Isten áldása legyen a csíksomlyói búcsú minden résztvevőjén és minden békét és egyetértést kérő ember életén!

Kolozsvár, 2018. május 18. a Magyar Unitárius Egyház Elnöksége

Egyházkerületi közgyűlés 2018. május 12.

2018. május 12-én Budapesten ülésezett a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének Képviselő Tanácsa. A közgyűlésen a következő napirendi pontok alapján zajlott:

1. Áhítat – Bartha Mária Zsuzsánna. 2. Elnöki megnyitó. 3. Beszámoló: püspöki helynöki, főgondnoki, felügyelő gondnoki, jegyzői, közügyigazgatói; Dr. Szent-Iványi Sándor Unitárius Gyűjtemény; Unitárius Alapítvány, MUNOSZ, Gondviselés Segélyszervezet. 4. Vallásszabadság és egyházunk alapításának 450. évfordulója alkalmából rendezett és rendezendő ünnepségek. 5. Könyvkiadási tervek. 6. Tiszteletbeli címek adományozására javaslat tétel. 7. Szervét Mihály díj odaítélésének szabályzata (Máté Ernő közügyigazgató). 8. Lelkész utánpótlás helyzete (Kászoni-Kövendi József helynök). 9. Egyebek.

Ez alkalommal Kászoni Kövendi József püspöki helynök és Elekes Botond főgondnok beszámolóit közöljük.

Püspöki helynöki jelentés 2017-ről

1. Észak-Dunántúli Unitárius Szórványegyházközség (Győr)

Az utóbbi két évben a szolgálatokat Szabó Csengele lelkész nő látta el. Egy nem könnyű kezdet után a helyzet konszolidálódott. Ez alatt értem, hogy a szinte semmiből valamit lehetett kihozni. A jogi formák és keretek lehetőségét teremtették meg annak, hogy egy kis számú közösség elindulhasson azon az úton, amely a szervezeti előírásainak is megfeleljenek. Felállt az új vezetőség, gondnok, presbitérium stb. Ez sem a lelkész, sem pedig az egyházi központ részéről nem jelentett kevés feladatot. A helyzet abban a vonatkozásban változott, hogy Szabó Csengele május 1-jétől kinevezést kapott a Hódmezővásárhelyi egyházközségbe, amely munkát rövidesen megkezd. Utolsó lelkészi jelentését írta meg és terjesztette elő a lelkész nő. A munka dandárját előkészítette, ezt a tevékenységet valakinek, valakiknek a továbbiakban folytatni és végezni kell. Annak a reményében, hogy közelebről, értem ez alatt a peres ügylezáródását, az egyházközség ismételten szebb napokat és jövőt élhet meg.

2. Dél-Dunántúli Unitárius Szórványegyházközség (Pécs)

A lelkészi jelentésből kiolvasható az, amit én egy kis biblikusan fogalmazva, de egyáltalán nem túlzással elmondhatok, íme egy negyedes fejedelemség. Mire gondolok? Többek között arra, hogy öt megyét sorol fel Máté Ernő arra vonatkozóan, ahonnan gyülekezetének tagjai összejárnak istentiszteletekre, illetve ennyi megyében laknak és dolgoznak. Egy vérbeli szórvány-lelkész egyszerű megnyilvánulása ezzel kapcsolatban csak egy lehet: micsoda vadászterület, milyen érvényesülési lehetőség megkeresni és visszahozni az elveszteteket, az elcsángáltakat, és integrálni egy nagyobb közösségbe, gyülekezetbe. Természetesen figyelembe véve a lehetőségeket, az anyagiakat, azt hogy a lelkész főállású munkája mellett, no meg közügyigazgatói tevé-

kenysége mellett, mit vállalhat fel. Van egy jó székely közmondás: a nap 24 órából áll és még ott az éjszaka. Ernőnek az a rendeltetés és sorszerűség jutott, mint Jack Kerouacknak, ha nem iskolai feladatot lát el, akkor az Úton van, folyamatosan utazik. Nos ennek a tetráchai (negyedes fejedelemség) két központja, de még inkább három sorolható fel: Pécs és Székesfehérvár, részben Szekszárd, és fájdalmasan, de le kell mondani sajnos véglegesen a szebb napokat látott Polgárdiról. Az utóbbi helyen már csak két lélek unitárius. A lelkészjelentés kitér arra, hogy az evangélikusok adnak lehetőséget az istentiszteletek megtartására. Ennek ebben az országban szép hagyománya van. Öröndöhetünk annak, hogy így van. Örömmel olvastam azt, hogy a hívek egymás közötti viszonyra kitér a jelentés. A Biblia erre vonatkozóan mondja azt, hogy „jó az atyafiaknak együtt lenni...” Igen jó tehetjük hozzá, azoknak találkozni, akik Tolnát és Baranyát, de még Somogy, Fejér és Zala megyét is megjárják, hogy egymással találkozzanak. Meglepetéssel olvastam, hogy vizitációra eddig csak 2013. novemberében került sor. Ezen rövidesen változtatunk terveim, reményem és elképzelésem szerint.

3. Kocsordi Unitárius Egyházközség

Örömmel olvasható ki a jelentésből az egyházközség(ek)ben megtartott istenszetelek magas száma, ami valamivel kevesebb száznál. Az bizakodás arra vonatkozóan, hogy intenzív vallási tevékenység zajlik a gyülekezetben. Egy dolog azonban aggodalmaskodásra adhat okot, ez pedig az, hogy Vásárosnaményban a szolgálatokat a tavaly őszi felfüggesztést követően nem lehetett újraindítani. Elképzelésük, hogy majd a naményiak járnak rendszeresen kocsordi templomba, az csak ábránd. Az új év első heteiben kerestem meg a város polgármesterét levélben, arra kérve, hogy biztosítson lehetőséget arra, hogy istentiszteletet tarthassunk az általa kijelölt helyen, ezt elutasította, mondván nem tud erre kijelölhető alkalmat. Természetesen itt nem állhatunk meg, a megoldási lehetőségeket tovább kell keresni, megoldást találni a továbblépésre. Az ökumené virágzásának örülni lehet, hiszen már-már olya idilli állapotokról olvashatunk, hogy kéz a kézben tudják ezeket a rendezvényeket egymás templomaiban meg-

rendezni. A lelkész tevékenység kiterjed arra is, hogy a lelkész a tavalyi évben eljuthatott Kaliforniába, majd meglátogathatta a kanadai testvéregyházközsgét is, ami azt jelenti, hogy eleven közreműködés zajlik köztük. Az is bizakodásra ad okot, hogy az egyházközsg központi támogatással ingatlantulajdont szerzett a nagy tervek elképzelések megvalósításához. Nagy bizakodással nézünk elébe a megvalósítandó feladatoknak, ami egy merőben más fejezetet nyithat az egyházközsg jövőjében. A lelképásztori gondozás jó formái esketési összehangoló, ill. temetéseket követő lelképásztori gondozás formái min üdvözlendő cselekedetek. A szejkefürdői találkozón való részvétel, no meg az azt követő kénosi zárándoklat mind pozitív hatással volt a gyülekezeti tagokra. végre egy olyan hely, ahol helynöki vizitáció is történt a közelmúltban: 2017. szeptemberében.

4. Észak-magyarországi Unitárius Szórványegyházközsg (Miskolc)

Ismételten egy olyan szórványgyülekezeti jelentést olvashattam, amely több megyéből áll: Borsod, Abaúj, Zemplén, és Heves. Ennél már csak helységnevek emelkednek, ahonnan a gyülekezeti tagok bejáznak a miskolci evangélikus templom igényesen fenntartott gyülekezeti termébe istentiszteletekre. Egy újabb szórványterület, amelynek vannak unitáriusai, nem is kevesen, a népszámlálás szerint 200-an, akiknek a felkutatása nagy gond, hiszen nincsenek címek, nevek elérhetőségek. Pedig lehetnének, mondjuk az erdélyi lelkészek révén, akik ezen tagjaikat elengedték, vagy az egyházi központ révén, akiknek szintén lehet tudomásuk némely elcsángált bárány áttelepüléséről. De nem! És ez már lassan évtizedes feladat, közel harminc évtizede nem tudtunk előrelépni ezen a területen sem... És ha fogyni kezd a kis közösség, mint ahogy az a múlt esztendőben történt, azon nyomban megérzik a hiányuk, a veszteségük. Négy tag elvesztéséről beszél a lelkész, akik közül az egyik az egyházközsg volt gondnoka Elekes Huba, aki tragikusan korán és talán még nagyobb hirtelenséggel távozott az élők sorából. Így került sor gondnokválasztásra is 2017-ben. A lelképásztori gondozás megannyi formáját gyakorolja Kriza János lelkész, aminek következményeként magának tud egy összetartozó kis gyülekezetet. Sajnos a testvérgyülekezet hiányáról olvashatunk a jelentésből, ami azért meglepő, mivel a tiszteletes úr is egy világot látott ember, akinek nem kerülne túl nagy fáradságba összehozni egyet. Vizitációra utolsó alkalommal 2015 júniusában került sor.

5. Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközsg

Ha van pesti szentháromság az unitárius egyházközsége viszonyában, akkor minden bizonnyal a szentlélekkel azonosítható be a pestSZENTlőrinci egyházközsg. Ennek a tevékenységéről számol be a lelkész a nem röviden összefoglalt jelentésében. Ez az az egyházközsg, amely a legnagyobb másik kettővel kel versenyre sok vonatkozásban, de hadd említsem itt ebben a vonatkozásban az elvégzett szertartásokat. Volt

itt minden, ami esketés, keresztelés, temetés, és konfirmáció. Kiemelném azt ezek közül, hogy 11 alkalommal került sor pl. keresztelési szertartásra az elmúlt esztendőben. Az utóbbi években egyre nagyobb csoportok konfirmálnak Lőrincen, ami igen ígéretes a jövő szempontjából. Szép adatok olvashatóak aki a családlátogatás vonatkozásában, mint ahogy a kúra pasztorális egyéb területén is. A templomon végzett folyamatos munkálatok elvégzése is arról tanúskodik, hogy jó kezekben van a gyülekezet sorsa. Nagyobb munkálatok elvégzését tervezik az idei évben, a mi a templom tornyának teljeskörű feljavítását jelenti, de figyelemre méltóak az eddig elvégzett munkák is, akár a templom bejáratí ajtait, akár a gyülekezeti teremben elvégzett munkákra gondolunk. Testvéregyházközségekkal, Savannah (USA) és Korond figyelemreméltó tevékenységet folytat a lelkész. Az előbbibe 2016-ban látogatott el, míg a 2017-ben létrejött Korondi gyülekezettel a jövőben nagy terveik vannak. Az ökumenikus tevékenysége is figyelemreméltó a gyülekezetnek, akár a 18. kerületi tevékenységét vizsgáljuk, akár pedig Budapesti vonatkozásban tekintünk ki e területen. Iskolai hitoktatói tevékenységét és annak országos koordinációját is mindannyiunk meglegedésére végzi Szent-Iványi Ilona. A gyülekezeti összlétszám is megközelíti a 400-at, ami ebben a vonatkozásban is a harmadik helyre rangsorolja az országos leosztásban is a Pestszentlőrinci gyülekezetet. Az öregedő és betegeskedő kántornő tevékenységének kiváltása zeneakadémiai növendékekkel jó elképzelés. Az elvégzett munka önmagáért beszél és ígéretes, aminek folytatásához további sikereket kívánunk! Helynöki látogatás időpontja 2013 június, ami igencsak indokolja egy lehető legrövidebb időn belüli újbóli megtartását egy következő vizitációnak.

6. Füzesgyarmati Unitárius Egyházközsg

Kicsi a bors, de erős kezdhethetném így összefoglalásomat a lelkési jelentés elolvasását követően, és kezdem is. Arra utalva az által, hogy bár az egyik legkisebb gyülekezet a Balázsi Laci által pásztorolt Füzesgyarmati gyülekezet, de a leghosszabb jelentést küldte be. Nagy ívben vezeti be és zárja be a bevezetőt és az összefoglalót, amiből érdekes dolgokat tudunk meg: többek között olyanokat, hogy ha valaki ad Balázsi Lacinak és gyülekezetének valamit, de főleg anyagiakat, az jó, aki nem az nem jó. Sajnos, az utóbbi kategóriába tartozik az egyházkerületi központ és annak vezetői, akik/amelyek féltékenységből, irigységből stb. nem támogatja a gyülekezet tevékenységét. 44 év távlatból, hiszen ennyi ideje van a lelkész a pályán, sem tagadja meg magát B. L. mert kritizál, vagdalózik, sajnálkozik, és nem egy esetben rágalmaz mindazért, mert nem ismerik el a „nagyok” azt a munkát és tevékenységet, amit ő és munkatársai kifejtene a gyülekezet gondozásában. Ehhez a magam részéről annyit tennék hozzá, hogy ennek ellenére, Balázsi Lászlót nem azért szeretjük, amiért ilyen, hanem azért amilyennek őt az utóbbi négy évtized alatt megismertük, mindazért, amit azért is, annak ellenére tesz, hogy vele szemben az történik,

ami. A lelkeszi jelentés aprólékosan kiterjed az elmúlt év megannyi munkájára vonatkozóan, amely a közéleti szerepvállalásban is figyelemreméltó. Követni is alig lehet azt a tevékenységet, munkát, amelyet maga mögött tud, és amelynek eredményét anyagiakban is szellemiekben részletesen leírja a lelkeszi jelentés. Örömmel olvastam ennek sorai között azt is, hogy felteszi önmagának és talán nekünk is a kérdést, hogy hogyan tovább augusztustól tova felé, amikor az ő megbízatása lejár, ki lesz az eljövendő és hol fog lakni, mert – és itt egy újabb kemény kritikát kap az egyházvezetés – az eredeti csatornáktól eltérítettük a 6-8 millió Ft-ot, amit parókia vásárlására szánt ő maga no meg az adományozó. A lelkeszi jelentésből megtudjuk, hogy fennállásának 115. évét ünnepelhetette az egyházközség az elmúlt évben, amihez e helyről is mindannyian gratulálunk!

7. Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Az előző jelentésnek minden vonatkozásban az ellentéte a Bartók Béla egyházközség által összeállított lelkeszi jelentés. Szükszavú, semmit nem enged meg magának a jelentés, ami a szószátyárságra adna okot, és nagyon figyelmesen kell olvasni a sorok között, hogy eligazodjunk abban, hogy mi is történt mondjuk a szertartások vonatkozása terén a gyülekezet életében. Számok szerepelnek: 45, 9, 10, 4, stb. de nevek nincsenek a számok mögött, amiből kiderülne a szertartásban részesülők azonossága. A nyilvántartott és a közgyűlési tagok száma egymástól egészen eltérő értéket mutat: 672 öszlélekszám, és ezek közül fizető 162. Ezen rövid kimutatást követően azonnal taglalja a jelentés az aranykönyvbe bejegyzett adományokat, aminek végösszege 8.600.000 Ft és nem is rossz, azonnal követ a költségvetés és zárszámadás táblázata. A Bartók Béla gyülekezetének életét ismerve azért megállapíthatjuk azt, hogy ennél azért sokkal több minden történt, sokkal több mindenre sor kerülhetett az egyházközség életében az Úr kedves 2017. esztendejében, még akkor is, ha minderről sajnálatos módon a jelentésből nem olvashatunk ki semmit.

8. Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség

Bardócz Tódor András gy. s. lelkesz első lelkeszi jelentését olvashattuk a három egyházközségre, Hódvásárhely, Szeged, és Kecskemétre vonatkozóan. A lelkeszi jelentés mind formai, mind pedig tartalmi szempontból követi azokat a paramétereket, amelyeket mindannyian használunk a formanyomtatványokban. Az általa végzett tevékenységet tükrözi a lelkeszi jelentés tartalma. Természetes módon ír arról, amit tett. Nem fényezi magát és nem bosszankodik azért, amit esetleg másképp tehetett volna meg, de nem tette. Úgy nyúl a számokhoz, a táblázatokhoz, hogy szinte immunnissá válnak az ujjai alatt a számok, a betűk, a nevek. A gyülekezet 2018-as esztendővel a változások idejéhez érkezett. Május 1-jétől Szabó Csengele kapott kinevezést a gyülekezetbe, miután sikeresen megpályázta azt. Nemsokára tanúi leszünk egy őrsgváltásnak, amikor a kinevezett lelkesznő érkezik a gyakorló segédlelkesz

meg újabb megbízatást kap, minden bizonnyal új munkájának folytatására. A változásra sokan készen állnak, beleértve a gyülekezeteket és annak vezetőit is. Egy helyzet megoldódni látszik, miközben több megoldatlannak. Kevés a lelkesz, most hogy egy naptári éven belül három lelkesz nyugdíjba megy. Megértjük a helyzetet, hogy nincs utánpótlás, de elfogadni nem tudjuk. Közösén kell megoldani a MUE és MUEME a felmerült helyzetet, reméljük sikeresen.

9. Debreceni Unitárius Egyházközség

A legkorábban beérkezett lelkeszi jelentés a Pap Gy. Lászlóé volt az idén is, mint általában. Megnyugtató érzés olvasni, kézben tartani azt a pár oldalt, amit a lelkesz eljuttatott hozzánk. esztétikailag is egy jól szerkesztett munka, ott a 450 éves logó minden oldalon, úgy ahogy azt kell, mi több illik ez alkalomból. A bevezetőben szerényen, visszafogottan fogalmaz a lelkesz, ellentétben pl. Füzesgyarmattal, összegezni talán egy zsoltárirói mondattal lehet a tartalmat: „*Dicsérjen meg téged más, ne a te szád, nyisd fel a te szemedet és megelégszel kenyérrel...*” a lelkesz jelentés tartalmaz minden olyan mellékletet, amire szüksége van egy jelentésnek: Költségvetést, jogosult tagok teljes névsorát, magát a 2017-ről szóló lelkeszi jelentést, aranykönyvet, leltárt, zárszámadást, banki kimutatást, jegyzőkönyveket. A teljesség igényére tör Pap Gy. László, a mindenséggel méri magát, amint azt a költő ajánlja, és jól teszi. Így lehet megmértettni a mérlegen és híjával találatni. A tartalom biztosak lehetünk mindannyian abba, hogy megegyezik az arra ráfordított munkával. Sem több sem kevesebb és mindez így korrekt. Az eddigiekben nem egyszer fogalmaztam meg véleményemet azzal kapcsolatban, hogy csak sajnálni tudom azt, hogy a lelkesznek csak egy akkora gyülekezete van, mint a debreceni, pedig jó volna, ha többre bízott volna, mondjuk lenne egy ezer lelkes gyülekezete, amivel jól járna ő is és mi is. Hátha, mégis ebbéli reményünk egyszer valóra válhat, válik. Köszönöm a tisztességgel elvégzett munkát!

10. Budapesti Unitárius Egyházközség

Lassan egy naptári éve mondom, magamnak és másoknak, hogy amit éppenséggel elvégeztem utolsó alkalom a gyakorló lelkeszi éveim munkálatai alkalmával. És ha igaz ez az utóbbi naptári évre vonatkozóan, mennyire igaz ez, az utóbbi hetekre vonatkozóan. Felgyorsult az idő körülöttem, velünk, 25 év budapesti lelkeszi munkálatokkal kell elszámolni, nem csak a 2017. év munkája kerül mérlegre, annál sokkal több: egy negyed századé. Felelősségteljesen és remélem elegánsan fejeződik be a még hátralévő valamivel több, mint egy hónap. Úgy kell/kellene történnie mindennek egy nagyon szép László Gyula által használt hasonlattal, mint ahogyan ősszel a falevél elválik az ágától. fűnek a szelek, esik a zápor, jön a zimankó, és ha egy földre hullott levelet kézbe veszünk és megvizsgáljuk annak a szárát, amivel a fa ágához csatlakozott életében, azt a meglepő felfedezést tapasztaljuk meg, hogy az erőszaknak, a kényszernek, a gorombaságnak semmi nyoma. Remélhetőleg sikerül ezt a mi vonatkozásunkban is

elérni, ez lenne méltó az együtt töltött 24 évhez, amelyből napra pontosan 20 év a BUE-ban telt el. 1998-ban, június 8-án, érkeztem a gyülekezetbe a konfirmandusaimmal mögöttem, és 2018-ban június 10-én az ő kíséretében szeretnék távozni, hogy rá egy hétre kibúcsúzhassak hivatalomból.

Kászoni-Kövendi József püspöki helynök

Főgondnoki beszámoló 2017-ről

Kedves Testvéreim! Az előző években készített beszámolóim szerkezetét használom az idén is: beszámolómat a heti, havi vagy rendszeresen visszatérő szolgálatvégzésem felsorolásával és rövid ismertetésével kezdem, majd kitérek az elmúlt időszak néhány jelentősebb kérdésére.

Tisztségem legfontosabb feladatának egyetemes egyházunk Magyarországi Egyházkerülete személyi feladatai, adminisztrációja, anyagi alapjai, fejlesztései és intézményei átlátható, tervezett, kiszámítható, biztonságos, demokratikus működésének biztosítását tartom. Ennek érdekében az elmúlt egy évben (is) távközlési úton naponta, egyházi hivatalunkban személyes jelenléttel heti minimálisan két alkalommal tehetségem és munkabírásom legjavát adtam. Egyházi szolgálatom az elmúlt egy évben heti átlagban 20–22 munkaórát tett ki.

Minden egyes alkalommal részt vettem (és elnököltem) az egyházkerület Elnöksége havonta (vagy annál gyakrabban), az Egyházkerületi Képviselő Tanács évente három, illetve az egyházkerület Közgyűlése tavaly két alkalommal megtartott ülésein. Továbbá jelen voltam a gondnok-presbiteri találkozón, illetve több alkalommal részt vettem az egyházkerület aktuális fejlesztéseit véleményező szakmai testületekben. Mindemellett választott főtisztségviselői hivatalomból kifolyólag részt vettem egyetemes egyházunk intézményeinek munkájában. Ennek keretében az elmúlt esztendőben három alkalommal, amikor munkahelyi lehetőségeim megengedték, szabadságom terhére részt vettem az Egyházi Képviselő Tanács (EKT) Kolozsváron megtartott ülésein, illetve az EKT Elnökségének munkájában.

Főgondnoki feladatvégzésem külső körülményeiben az elmúlt egy évben pozitív változás történt. A két főállású adminisztratív munkatárs mellett részmunkaidőben (megbízási szerződéssel) 2017 őszétől új munkatárs is segítségemre van. Ők hárman elsősorban az adminisztrációs feladatokat látják el. Egyházkerületünk anyagi helyzete sajnos még mindig nem teszi lehetővé további főállású munkatárs vagy munkatársak alkalmazását. Emiatt a 'világi' feladatok jelentős részét az egyházkerület választott tisztségviselői végzik, aminek előnyei mellett rengeteg hátránya van.

Kijelenthető, hogy az egyházkerület Elnökségének, mint intézményrendszerünk operatív testületének, si-

került a napi működés szempontjából elengedhetetlen feladatokat ellátni, a felmerülő problémákra megoldást találni, azonban több, stratégia szempontból kiemelkedő fontosságú célkitűzés megvalósítására minden erőfeszítése ellenére sem volt képes.

A 2018 tavaszi országgyűlési választások közeledtével a közhatalom még óvatosabb volt az intézmények egyházi fenntartásba adásával kapcsolatban. Gyakorlatilag szünetelnek ezek a folyamatok. Emiatt az illetékes állami szervekkel továbbra sem tudtuk lefolytatni azokat a tárgyalásokat, amelyek egy közoktatási és/vagy egy szociális intézmény fenntartásának átvételéhez vezettek volna.

A 2018. esztendő: az unitárius anno mirabilis

Ebben a körben köztudott, hogy az idén egyházunk alapításának és fennállásának 450 éves kerek évfordulóját ünnepli. Ahhoz, hogy az ezzel kapcsolatos elképzeléseinket meg tudjuk valósítani, anyagiakra van szükségünk. Ennek biztosítása érdekében 2017 nyara óta intenzív meggyőző (lobbi) munkát végeztem, ami eredménnyel járt. A Kormány 1565/2017. (VIII. 28.) Korm. határozata a Magyar Unitárius Egyház programjainak és fejlesztéseinek támogatásával összefüggő feladatokról (megjelent a Magyar Közlönyben, 2017. évi 136. szám, p 19359) című határozatban az egyházkerület könyvkiadói programjára 9.600.000 Ft támogatást biztosítottak.

A Kormány 2071/2017. (XII. 28.) Korm. határozata hazai és határon túli egyházi fejlesztések támogatásáról (megjelent a Magyar Közlönyben, 2017. évi 228. szám, p 38217) című határozatban az egyházkerület beruházásaira 500.000.000 Ft támogatást biztosítottak.

Balog Zoltán egyházi kapcsolatokért felelős miniszter úrhoz fordultam a pestszentlőrinci templomunk általános felújítási munkálatainak támogatása céljából. Miniszter úr méltányolta a kérésemet és 2018. április 23. keltezésű levelében 7.000.000 Ft támogatás megítéléséről tájékoztatott.

A Kocsordi Unitárius Egyházközséggel együttműködve az egyházkerület 2016-ban nyújtott be pályázatot egy EU-s forrásból finanszírozott pályázati kiírásra. 2017 novemberében kaptuk a nagyszerű hírt, hogy az „Unitárius egyháztörténeti, kulturális és turisztikai attrakció fejlesztés Kocsordon” című projektünk (Projekt azonosítószám: TOP-1.2.1-15-SB1-2016-00005) 107.872.300 Ft támogatásban részesült.

Az előbbiekből látható, hogy pályázati szempontból minden idők legeredményesebb időszakának bizonyult az elmúlt tizenkét hónap. Az anyagi feltételek adottak, „már csak” a célkitűzéseink megvalósítása következik.

Az emlékév több (mondhatni legjelentősebb) ünnepségén túl vagyunk. Azt gondolom, jelen beszámolómban nem részletezem az ezekkel kapcsolatos szerepvállalásomat, ugyanis az év egészét kívánom majd egyben értékelni. Két momentumra azonban mindenképp kitérek.

Dr. Kövér László, az Országgyűlés elnöke 2015 márciusában fogadta egyházunk Elnökségét. A Vele folytatott tárgyaláson kezdeményeztem, hogy az Ország-

gyűlés egyházunkkal közösen emlékezzen az 1568-as tordai országgyűlés vallásügyi törvényére, hiszen a számunkra oly fontos jogalkotás a magyar népszuverén jogelődje. Elnök úr már akkor felkarolta a kezdeményezést és annak támogatásáról biztosított. Az idea legfontosabb 2018-as eredménye, hogy tudniillik az Országgyűlés 2018. március 2-án elfogadta a 2018. évi I. törvény az 1568. évi tordai vallásügyi törvény jelentőségéről és a Vallásszabadság Napjáról című törvényt, amiben - többek között - a január 13. napját a Vallásszabadság napjává nyilvánította. Ezzel a jogalkotással az unitárius egyházunk és a magyar állam közötti viszony új intézményi alapokra helyeződött. Bízom benne, hogy ebben az új viszonyrendszerben egyházunk számára olyan lehetőségek nyílnak meg, amelyekkel ez idáig soha nem rendelkezünk.

2017. őszén a Magyar Posta Zrt., illetve a Magyar Nemzeti Bank illetékes vezetőinél kezdeményeztem, hogy a jubileumi év alkalmából adjanak ki az erre emlékező bélyeget, illetve emlékérmé forintot. Mindkét kezdeményezésemet méltányolták.

A Magyar Posta Zrt. 2018. május 2-án kibocsátotta az alább látható bélyeget és díszborítékot. Az előkészítési folyamatban közreműködött Dr. Kovács Sándor teológiai docens és Bálint Róbert tanácsos is. A bélyeget 200.000 példányban nyomtatták ki. Ez azt jelenti, hogy legalább 400.000 ember figyelmét felkelti jubileumi évfordulónkra.

A jubileumi év ritka alkalmat kínál, hogy arra, hogy egyházunk a világnak, elsősorban más felekezeti testvéreinknek szóló üzeneteit kidolgozza és közzé tegye. Egyházkerületünk lehetőségei szerények, azonban jelentős átalakításokkal a meglévő lehetőségeink sokkal hatékonyabb kihasználtságára törekszünk. Előkészítettük az egyházkerület honlapjának a megújítását (mind tartalmi, mind formai szempontból), az Unitárius Élet folyóiratunk tervezettedben kívánjuk megjeleníteni. Mindezekről függetlenül azt gondolom, hogy egyházunk egésze, azon belül az egyházkerület kommunikációja továbbra is esetleges, gyakran amatőr és kevesekhez (még unitárius közösségünk többségéhez sem mindig) jut el. Stratégiai érdek, hogy ezen változtassunk.

Minden évben kénytelen vagyok megismételni az előző jelentésemben rögzített véleményemet, ugyanis nem érzékelek pozitív előjelű elmozdulást: ez a helyzet/állapot mindaddig így marad, amíg a lelkészek és a világiak élcsapatának (elsősorban egyházközségeink presbitereire gondolok) hozzáállása radikálisan nem változik meg. Csak sokkal több elkötelezett személy, sokkal több munkájával tudnánk stratégiai szempontból előbbre lépni. Sem öt, sem tíz ember áldozatkészsége vagy akár áldozata erre nem elég. A jelek szerint a szükséges változásra az elkövetkező időszakban nem kerül sor. Testvéreink többségének fogalma sincs, hogy milyen feladatokkal, problémákkal, válságokkal és kihívásokkal kell az egyházkerület hivatalának és Elnökségének nap, mint nap megküzdeni. Jelen valóságunkról sajnos az is elmondható, hogy még egyházközségeink presbitereinek

mindegyike előtt sem ismertek a hétköznapijaink meghatározó létfeltételek.

A személyi jövedelemadó egyházaknak felajánlható ún. 1%-ból, illetve az azt kiegészítő állami támogatásból (ami a felajánlók számával egyenesen arányos) 2017-ben nominálisan az előző évhez hasonló nagyságú támogatáshoz jutott az egyházkerület. A 2017. évi (2016. évre vonatkozó) bevallási gyakorlat (hogy ti. a NAV elkészíti a bevallásokat) a felajánlók visszaesésével járt, nyilván nemcsak egyházunk, hanem minden hazai bevett egyház tekintetében. Ebben a helyzetben egyet tehetünk, hogy még nagyobb erőfeszítések árán mozgósítjuk híveinket és azokat, akik rokonszenveznek egyházunkkal és/vagy vallásunkkal. A jubileumi esztendő erre a törekvésünkre is kiváló alkalom lehet(ne): még nem késő a 450 év – 4.500 felajánló programot meghirdetni. Többször elmondtam, hogy egy sokkal (ön)tudatosabb hozzáállással elérhetőnek tartom a jelenlegi kb. 3.200 felajánlót 4.000-4.500 főre gyarapítani. Ehhez természetesen megfelelő kampány is szükséges (aminek egy részéhez jelenleg a testvéregyházak egy része hozzáfér a közszolgálati médiumokban, mi sajnos ehhez sem).

Ebben a helyzetben nem tehetünk mást, mint további külső források után néztünk, újabb, eddig igénybe nem vett (elsősorban állami költségvetés források terhére meghirdetett) pályázati lehetőségeket tártunk fel. E téren soha nem látott sikereket értünk el. Továbbra is „csúcsra járattuk” saját bevételeinket, a templomos ingatlanban és egyéb ingatlanjainkban található lakásainkat minél kedvezőbb feltételek mellett igyekszünk bérbe adni.

Az elmúlt 6 évben örömmel vettük tudomásul, hogy testvéregyházaink mindegyike több épületrekonstrukciós programjai milliárdos nagyságrendű állami támogatásban részesült. Nagyon sok egyeztetésnek, levélnek, e-mailnek, telefonhívásnak, sms-nek és baráti beszélgetésnek köszönhetően 2017-ben végre az egyházkerület is egy nagyobb összegű támogatásban részesült. A kormányhatározatban foglaltak végrehajtása még nem történt meg, de várhatóan a következő hónapokban erre is sor fog kerülni. Tekintettel arra, hogy a félmilliárd forint egészen nem lesz elég egyházi központunk elkerülhetetlen rekonstrukciójára, még ebben az évben újabb támogatásért fogok a kormányhoz fordulni.

A Nagy Ignác utcai templomos ingatlanunk rekonstrukciója kiváló alkalom, hogy újra gondoljuk és racionalizáljuk a műemlék épület használatának geográfiáját. Az egyházkerület elnöksége ismertette a Budapesti Unitárius Egyházközség presbitériumával az ezzel kapcsolatos elképzeléseit. Ahhoz, hogy racionális, méltányos és időtálló megoldások szülessenek, az egyházközség bölcsességére nagy szükség lesz. A rekonstrukció egyik kiemelt célkitűzése a templom és a közgyűjtemény akadálymentesítése. Legalább egy, de inkább két lift felépítésében gondolkodunk. Nagy küzdelem várható a műemlékvédelmi hatóságokkal az engedélyezés folyamatában.

Azt gondolom, túlzás nélkül kijelenthetjük, hogy a 2017-ben megvalósuló Reformáció 500 emlékévben

egyházunk gyakorlatilag nem volt tényező. A magyarországi programokon - jó esetben - meghívottként, de nem megvalósító partnerként voltunk jelen. A tavalyi jelentésemben a kérdésre részletesebben kitértem, megállapításaim mind igaznak bizonyultak.

Lelkészutánpótlás az egyházkerületben

Lehetnek gyönyörűen felújított templomaink és parókiáink, ha nincsenek lelkészek, akik szolgáljanak benne, akik családjaikkal benépesítik a hajlékot, megette a fene az egészet! Egy idő óta egyházi szolgálatom egyik legfontosabb konklúziója, hogy a gyülekezet és a gyülekezeti élet sava borsza a lelkész. A lelkész nem pótolható csak más lelkésszel. 2017 nyarán nyugállományba vonult a hódmezővásárhelyi gyülekezet lelkésze, az elkövetkező negyed évben újabb két gyülekezet lelkészének ér véget a szolgálata. Jelenleg két gyülekezetnek nincs lelkésze, illetve legalább két sajátos jogállású lelkészre lenne szüksége az egyházkerületnek (kórházlelkész és hittantanár). Összesen tehát legalább 6 új lelkész alkalmazására lenne szükség ahhoz, hogy a híveink által elvártak szerint valósuljon meg a gyülekezeti élet a templom falain belül és azon kívül. Az egyházkerület vezetője a kialakult helyzetről

minden egyes adódó lehetőséget kihasználva tájékoztatta Bálint Benczédi Ferenc püspököt. Segítségét kértük a kialakult helyzet megoldásában. Azt gondolom, hogy az egyházkerület Közgyűlésének is hallatnia kell a hangját ebben a kérdésben. Hátha így az Kolozsváron is jobban hallható lesz. Nem szeretném félreverní a harangokat, de rohamosan közeledünk egy válsághelyzet felé. Mindennél fontosabb a lelkészutánpótlás megoldása.

Végezetül az alábbiakban beszámolok egy olyan kérdésről, ami kiemelkedik a napi működésünk rutinjából.

2017 végén dr. Rezi Elek atyánkfiát felterjesztettem magyar állami kitüntetésre. Felterjesztésemet (részben) méltányolva 2018. május 4-én Áder János, Magyarország köztársasági elnökének megbízásából, Zákonyi Botond, Magyarország romániai nagykövete a Magyar Érdemrend Tisztikereszt polgári tagozat kitüntetését adta át dr. Rezi Eleknek, a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet egykori rektorának, oktatói, nevelői és tudományos tevékenysége elismeréseként. A magas állami kitüntetéshez Rektor úrnak ezúttal is gratulálok!

Elekes Botond főgondnok

egyházközseink életéből

Budapesti Unitárius Egyházközség

• **2018. január 28-án**, vasárnap 10 órakor kezdődő ünnepi istentiszteletünket a Kossuth Rádió élő adásban közvetítette. Ünnepi Istentiszteletünkön egyházunk fennállásának 450. évfordulójára emlékeztünk. A szószéki szolgálatot **Tódor Csaba** székelykeresztúri lelkész végezte. „*Prédikációmban két fogalomról szeretnék ma beszélni: az identitásról, és a hatalom gyakorlásáról. E két fogalom összjátékában kívánom olvasni a közép-kelet-európai unitarizmus helyzetét egyházi keretek közötti fennállásának 450. évében.*” – hangzott el bevezetőjében. „*Egy olyan egyházzól beszélünk, amely bár bevett, elismert egyházként működik, de történelme során mindvégig küzdött az egyéni felfogás, a lelkiismereti szabadság és az identitás, a keretek, a forma között. Forma és tartalom örök küzdelme az unitarizmus. A forma és a tartalom között állandó a feszültség, és éppen ezért sebezhető maradt, és kisebbségi.*”

Ünnepi istentiszteletünkön közreműködött egyházközségünk énekkara, műsorukon Bárdos: *Zeng a harang* című kórusműve, illetve unitárius énekeink feldolgozásai szerepeltek egyházközségünk kántorának átiratában illetve vezényletével.

• **Február 10-én**, szombaton délután farsangi mulatságot tartottunk gyülekezeti termünkben. Idén a legkisebbek jelmezes bemutatkozása után a rendkívül jó hangulatú esten standard táncokat tanulhattunk. A szervezésért köszönet illeti Jancsik Mártát és Pál Ágotát.

• **Február 18-án**, vasárnap istentiszteletünk után **Czire Alpár** fotókiállításának megnyitójára került sor gyülekezeti termünkben *Évgyűrűk szorításában* címmel. Czire Alpár évente több alkalommal mutatkozik be egyéni vagy csoportos kiállításokon. „*Képeim nagy részén az ember áll központi helyen, még akkor is, ha csak egy tárgy, vagy az életér utal az ember jelenlétére. Minden elkapott és kiragadott pillanat, minden fénykép egy lefektetett küszöb az idő folyosóján, amelyet átlépünk az expozíció pillanatában.*” – vallja. Számára a fotográfia tömör valóság, a maga eredendő és eleven szépségével és mulandóságával. Ezért mondhat egy jó kép többet ezer szónál, mert a dolgok lényegét sűrítve tárja elénk, sajátos jelrendszerben. Énlakán készült képeinek címei is elgondolkodtatóak: Sokadik tavasz, Varázstalanított világ, Fehér krajcár – mintha ezek a szavak is egy-egy történet, egy-egy élet esszenciái lennének.

Czire Alpár és Kászoni-Kövendi József

• **Március 17-én**, szombaton délután 17 órától került megrendezésre az immár hagyományos Közös utakon – Ifjúsági Istentisztelet az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet központi csapatának előadásában. Az est címe: Lámpásaink – *Mindannyian külön utakon járunk, mindannyian keressük a belső csendet, Istent. De ezen az úton nem kell egyedül lennünk, társak segítségével, közösen megtalálhatjuk az Istenhez vezető utat.*

• **Március 18-án**, vasárnapi istentiszteletünkön ugyancsak az ODFIE előadásában 1848. március 15-re emlékező műsorunkat hallgathattuk meg. A szószéki szolgálat alkalmával imát mondott Ilkei Lóránd II. éves teológiai hallgató, prédikált Magyar Zita IV. éves teológiai hallgató. „Aki utánam akar járni, az tagadja meg önmagát” – idézte a Szentírásból. „Amíg valamilyen kényszer motiválja cselekedeteinket, nem lehetünk szabadok. De ha Isten kezébe tesszük le életünket, megtalálhatjuk a nyugalmat, az igaz szabadságot.” Istentiszteletünk után szeretetvendégségre került sor gyülekezeti termünkben.

Az egyházközség gitárzenekara Tokos Zoltán vezetésével

• **Március 24-én**, szombaton délután került megrendezésre húsvétváró családi napunk gyülekezeti termünkben. Ez alkalommal immár hagyományosan hímes tojást készítettünk, illetve különböző kézműves foglalkozásokkal, illetve nagy sikert aratott tojáskereséssel várták a családokat a szervezők. 17 órától egyházközségünk gitárzenekara Tokos Zoltán vezetésével adott húsvétváró koncertet az alkalomra érkezett népes közönségnek.

• **Március 25-én**, virágvasárnap ünnepi istentiszteletünk után Ligeti Zsuzsa grafika-tárlatának megnyitójára, illetve „Egyperceseit” tartalmazó kötetének bemutatójára került sor gyülekezeti termünkben. Ligeti Zsuzsa gyermekkorától rajzol. Tanárként kézműves osztályt szervezett, majd nyugdíjba vonulása után már csak grafikákkal foglalkozik, kialakította az „egypercesek” műfaját, elmondása szerint ki sem mozdul otthonról papír és toll nélkül. „Mindent lerajzolok a pillanat élménye alapján. Rajzok készülnek városokban, falvakban, hegyekben, sízés közben, éttermekben, hangversenyen...” A kiállítást Harka Ágnes festőművész nyitotta meg, zongorán közreműködött Mészáros Nóra. A tárlat május végéig volt megtekinthető gyülekezeti termünkben.

• **Március 30-án**, 18 órától nagypénteki áhítatot tartottunk gyülekezeti termünkben, ahol Jézus szenvedéstörténete, az Unitárius Passió hangzott el egyházközségünk kórusa és vendégszólisták tolmácsolásában.

• **Április 1-én**, húsvétvasárnap 9 órakor és 11 órakor, illetve április 2-án, húsvéthétfőn 11 órától ünnepi istentiszteletet tartottunk, ahol az Úr asztalát megterítettük, s a rá emlékeztető jegyeket: a kenyeret és a bort elhelyeztük.

• **Április 25-én** délután Szent György napi koncertre vártuk az érdeklődőket. Érték+Őrző Estünkre elfogadta a meghívást Varga Zoltán Liszt díjas kürtművész, a Zeneakadémia tanára, aki Beethoven kürtszonátáját adta elő. Az este közreműködött még Völner Eszter operaénekes, Csucsai Ildikó fuvolaművész, Hotzi Mátyás, a Zeneakadémia gordonka szakos hallgatója. A koncerten zongorán kísért Mészáros Nóra és Tólos Vivien.

• **Május 6-án**, vasárnap istentiszteletünkön vasárnapi iskolás gyermekeink rövid műsorral köszöntötték az édesanyjukat. Az istentiszteletet követően közgyűlést tartottunk.

Anyák napi műsor a templomban

• **Május 20-án**, pünkösdvasárnap 9 órakor és 11 órakor, illetve május 21-én, pünkösdhétfőn 11 órától úrvacsoraosztással egybekötött ünnepi istentiszteletet tartottunk. Az istentiszteleteken Kászoni-Kövendi József püspöki helynök szolgált. Vasárnap 11 órakor dr. Czire Szabolcs lelkész-teológiai tanár végzett szolgálatot és mondott úrvacsorára ágenségét.

Konfirmáció után a templom bejáratánál

• **Június 1-2.** között konfirmandusainkkal a festői szépségű Magyarkúton konfirmációs felkészítőt tartottunk.

• **Június 2-án**, szombaton 12 órától hagyományainkhoz híven nyárköszöntő istentiszteletet tartottunk Magyarkúton egyházközségünk Fenyőliget Vendégházának kertjében.

• **Június 3-án**, vasárnapi istentiszteletünk után dr. Mayer Péter fotóművész Az Afroamerikaiak Vizuális Gazdagsága – fotókiállításának megnyitójára került sor gyülekezeti termünkben. Ezen a vasárnapon – idén már második alkalommal, hagyományt teremtve – egy találkozóra hívtuk mindazokat, akik 10 illetve 20 éve konfirmáltak egyházközségünkben.

• **Június 10-én**, vasárnap 11 órától konfirmációi ünnepi istentiszteletet tartottunk, ahol idén 7 konfirmandus tett vallást hitéről, majd vett először úrvacsorát.

• **Június 17-én** vasárnap 17 órától a Kászoni-Kövendi József lelkész kibúcsúzása alkalmából ünnepi istentiszteletet tartottunk, melyen gyülekezetünk előljárói, egyházkerületünk vezetése és lelkészei köszöntötték lelkészünket, aki 24 évig szolgálta gyülekezetünket. Az ünnepi istentiszteletünkön közreműködött Bucsi Annamária operaénekes, Csuci Ildikó fuvolaművész, egyházközségünk Kamarakórusa illetve Sass Emma zongorán. Az istentiszteletről az MTVA felvételeket készített a Kossuth Rádió *Egy az Isten – unitárius félóra* című műsorához. A szeptember 7-i adás illetve egyéb unitárius műsoraink az interneten megtalálhatók.

Kászoni-Kövendi József lelkész kibúcsúzó istentisztelete

Magyarkúti gyermektábor

• **Június 25-30.** között unitárius ifjúsági tábort szerveztünk Magyarkúton 17 gyermek részvételével. A tábor szervezéséért és lebonyolításáért köszönet illeti Jancsik Márta hitoktatónkat, Jancsik Dórát illetve egyházközségünk kántorát.

• **Július 1-től** Kászoni-Kövendi József püspöki helynök Kriza János miskolci lelkészt nevezte ki beszo­l­gá­ló lelkésznek egyházközségünkbe.

• **Július 15-től** szeptember 2-ig egyházközségünkben Nagy Zsuzsanna Erasmus ösztöndíjas kolozsvári unitárius teológiai hallgató teljesített legátusi szolgálatot. Köszönjük az itt töltött idő alatt végzett lelkiismeretes, odaadó munkáját.

Beke Ágnes, Kárpáti Szilvia, Vámos Marcell

• **Július 29-én**, – a július 22-i közgyűlés határozatképtelensége miatt – megismételt közgyűlést tartottunk templomunkban, melynek döntése alapján az egyházközség meghívással fogja betölteni a megüresedett lel­készi állást.

• **Szeptember 10-től** egyházközségünk lelkészi hivatalában köszönhetjük ismét Postásné Balázs Ildikót, aki szerdán, csütörtökön és vasárnap lát el irodai szolgálatot. Egyházközségünk lelkészi hivatala így a szokott rendben hétfőtől csütörtökig 9-13 óra között illetve vasárnap 10-13 óráig tart nyitva.

• **Szeptember 15-én**, szombaton immár ötödik alkalommal vett részt egyházközségünk az Ars Sacra fesztivál programsorozatában. A Nyitott Templomok Napján idén már déltől vártuk a hozzánk betérőket: 13

órákor a „Lipótvárosi séta” keretében érkezett egy népes csoport templomunkba, majd 17 órákor hagyományos ismeretterjesztő kórsétára vártuk az érdeklődőket. Muszka Ibolya majd Kászoni József vezetésével a megújult Könyvtár és Levéltárat, a gyülekezeti termünkben lévő tárlatunkat és természetesen templomunkat tekinthették meg a hozzánk betérők. 18 órákor kezdődő koncertünkön Bach Goldberg variációja csendült fel a Budapesti Vonósok szólistáinak (Beke Ágnes, Kárpáti Szilvia, Vámos Marcell) előadásában, Beke Ágnes tartalmas és egyben szórakoztató műismertetésével. Este 20 órától hagyományainknak megfelelően táncházat tartottunk templomos ingatlanunk udvarán. Muzsikált Vizeli Bálint és bandája. Ezúton köszönjük mindenkinek, aki a színvonalas és nagy sikert aratott rendezvény szervezésében, lebonyolításában közreműködött, illetve adományaival segítette létrejöttét.

- **2018. szeptember 29-én**, szombaton nyárbúcsúztató gyülekezeti találkozóra került sor Magyarakúton, egyházi ingatlanunkban, a Fenyőliget Vendégházban. Már a reggeli óráktól vártuk vendégeinket: közös főzésre került sor, majd szokásoknak megfelelően 12 órától istentiszteletet tartottunk. Az ebéd elfogyasztása után egy jó hangulatú kirándulásra is sor került. Az istentiszteleten Kriza János beszolgáló lelkész végzett szolgálatot.

- **Szeptember 30-án**, vasárnap 11 órákor hálaadó ünnepi istentiszteletre került sor, ahol az Úr asztalát megterítettük, arra a Jézus életére és halálára emlékeztető jegyeket, a kenyeret és a bort elhelyezzük. Istentiszteletünkön a szószéki szolgálatot Bardócz Tódor András végezte.

- **Október 6-án** a Magyar Unitárius Nők Országos Szövetségének találkozója és közgyűlésére került sor a Bartók Béla Egyházközségben. Az alkalmon a megnyitó és az áhítat után Horn Ildikó és Bartha Mária Zsuzsanna előadásait hallgathattuk meg. Az alkalmon közreműködött egyházközségünk kibővített kamarakórusa, a Budapesti Unitárius Kamarakórus is.

- **Október 21-én**, vasárnap istentiszteletünkön megemlékeztünk 1956 őszének áldozatairól, majd gyülekezeti termünkben Retkes Attila előadására került sor Unitáriusok Budapesten - Egy erdélyi történelmi egyház a főváros vallási életében (1869-1949) címmel. Az előadás után megkoszorúztuk a templomos ingatlanunk udvarán található emlékművet, ahol beszédet mondott Dr. Barabássy Sándor presbiter, egyházkerületi felügyelő gondnok.

- **November 1-én**, csütörtökön 18 órákor halottak napi emlék-istentiszteletet tartottunk templomunkban. Prédikált: Kászoni-Kövendi József.

- A Magyar Unitárius Egyház idén is megszervezte a dévai zarándoklatot, melyre idén **november 10-én**, szombaton került sor. Egyházközségünkben 21-en, ifjak, fiatalok és felnőttek indultunk útnak a jubileumi XXI. Dávid Ferenc emlékezérezarándoklatra. 2018. november 10-én hajnalban indultunk a Nagy Ignác utcai templomunktól és több óra utazás után megérkeztünk Dévára. A hosszú utazás után megújult erővel másztuk meg a vár-hoz vezető, meredek és kacskaringós ösvényt. Fent a várban mintegy 2200 zarándok testvérünkkel közösen

Déván

imádkoztunk és énekeltünk, megélve az összetartozás áhítatában a hit közös-ségé formáló erejét. A rendezvény végén meghatottan gyűjtöttuk meg gyertyáinkat és helyez-tük el koszorúnkat egyházalapítónk emléktáblájánál. Az ünnepség végén megtekintettük a helyi múzeumban az unitárius reformációt és az unitárius egyházat bemutató ismertetőt, melyet alulírott rövid előadása követett az unitárius egyháztörténelem jelentősebb eseményeiről. A zarándoklat után elfoglaltuk szállásunkat a dévai Szent Ferenc Alapítvány vendégházában, az ízletes vacsorát éjszakába nyúló közös beszélgetés követte. Másnap reggel részt vettünk a Dévai Unitárius Egyházközségben tartott istentiszteleten. Az istentisztelet után ellátogattunk Vajdahunyad várához, magyar történelmünk fontos emlékhelyéhez, felidézve a Hunyadi nemzetség történetét. A vár megtekintése után visszatértünk Dévára és az ebéd elfogyasztása után fáradtan, de felejthetetlen élményekkel gazdagodva indultunk haza. Ez úton is köszönjük a támogatást, mely lehetővé tette a zarándokúton való részvételünket. (Kriza János)

- **November 18-án**, vasárnap Dávid Ferenc ünnepi istentiszteletet tartunk, melyen nagy sikerrel közreműködtek Jancsik Márta vezetésével egyházközségünk vasárnapi iskolás gyermekei is: ünnepi műsorral örvendeztetve meg gyülekezetünket.

- **December 2-án**, advent 1 vasárnapján 10 órától hagyományainkhoz híven adventi családi napot tartottunk gyülekezeti termünkben, ahol mézes puszedit sütöt-

Sztankovics Béla és Tokos Zoltán

tünk illetve adventi koszorút készíthettek mindazok, akik ellátogattak hozzánk. Az egyházközségünk híveiből alakult Budapesti Unitárius Kamarakórus a Bartók Béla Egyházközség adventi istentiszteletén szolgált ünnepi műsorával.

- **December 9-én**, advent 2. vasárnapján istentiszteletünk keretében rövid koncertre került sor. Bach és Vivaldi népszerű versenyművei csendültek föl Mészáros Nóra zongoraművész illetve Sztankovics Béla és Tokos Zoltán gitárművész tolmácsolásában. Közreműködött az Ádám Jenő Kamarazenekar, vezényelt Szentmáry Kálmán.

- **December 16-án**, advent 3. vasárnapján istentiszteletünkön, a szószéki szolgálatot Kriza János végezte, majd a Budapesti Unitárius Kamarakórus adott nagy sikerű ünnepi koncertet. Szólót énekelt Bucsi Annamária operaénekes. Istentiszteletünk után a Sigmund Júlia szervezésében a BUE Nőszövetsége vendégelte meg a gyülekezet tagjait.

A Budapesti Unitárius Egyházközség vezetőségének és ifjúsági egyletének meghívására 2018. december 14-16. között a Kolozsvári Unitárius Egyházközség ifjúsági egyletének 24 tagú csoportja látogatott egyházközségünkbe. A meghívás célja a két ifjúsági egylet közötti kapcsolatteremtés elősegítése, az unitárius értékek közös felfedezése, a fiatalok közötti barátságok elmélyítése. Fontosnak tartottuk ezt a találkozást, hiszen egyházunk fennállásának 450. évfordulójának megünneplése egyben unitárius kapcsolataink kiteljesítését is jelenti, a közös hit megélésének összetartó egységében. A kolozsvári csoport pénteken este érkezett meg, így péntekre már nem tudtunk közös programot szervezni, de így lehetőség nyílt az utazás fáradalmainak kipihenésére. Szombaton reggel a két csapat a kollégiumnál találkozott és innen indultunk közös városnézésre. A hótakaró fehér lepelbe borította a várost, de ez sem „riasztotta” vissza a városnézőket, hogy meglátogassák Budapest nevezetességeit. A Hősök tere, Vajdahunyad várának meglátogatása után megmelegedtünk a Széchenyi fürdő bejárati csarnokában, majd a budai vár és a Halászbástya „bejárása” következett. Kicsit átázva, átfázva érkeztünk vissza a Nagy Ignác utcába, ahol meleg ebéd várt. Délután a Csodák palotájába látogattunk, ami nagyszerű alkalmat biztosított a közös játékokra és „csodálkozásra”. Este a vacsora után késő éjjelig ismerkedési estet tartottunk, beszélgettünk, csapatjátékokat játszottunk. Másnap reggel a Parlamentet épületét látogattuk meg és jártuk be, megnéztük a Szent Koronát, vezetőnk megismertette velünk az épület „titkait” és történetét. Vasárnap 11 órától a Nagy Ignác utcai templomunkban részt vettünk az istentiszteleten, ezt követően a karácsonyi vásárra látogattunk. A közös ebédet után kolozsvári testvéreink hazaindultak és azzal a közös reménnyel váltunk el, hogy a találkozásnak folytatása következik. Ez úton is köszönjük a támogatást mely lehetőséget adott a nagyszerű alkalom megvalósítására, valamint gyülekezeti tagjaink önzetlen segítségét a vendégfogadás lebonyolításában. *(Kriza János)*

A kolozsvári vendégeink

- **December 23-án**, advent 4. vasárnapján 11 órakor istentiszteletünkön, a szószéki szolgálatot Kriza János végezte, majd istentiszteletünk keretében köszöntöttük 18. életévüket betöltött ifjainkat. Az istentisztelet után közös ebédre került sor a fiatalokkal és szüleikkel a tanácsteremben. Ez úton is köszönjük Pál Ágotának és családjának a rendezvény szervezésében nyújtott segítségét.

Délután 16 órától kerül megrendezésre Karácsonyfa-ünnepünk. Nagy örömünkre újra zsúfolásig megtelt templomunk, ahol a gyermekek előadták mindazt, amivel erre az alkalomra készültek.

Karácsonyfa-ünnep a templomban

- **December 24-én**, hétfőn 16 órától Szentesti áhítatra kerül sor, ahol Nagy Zsuzsanna vezetésével felidézük Jézus születéstörténetét bibliai versek és karácsonyi dallamok segítségével.

- **December 25-én**, kedden 9 és 11 órakor, illetve 26-án, kedden 11 órakor karácsonyi ünnepi istentiszteletre került sor templomunkban, ahol az Úr asztalát megterítettük, s a rá emlékeztető jegyeket: a kenyeret és a bort elhelyeztük. Prédikált Kriza János, Kászoni-Kövendi József illetve Nagy Zsuzsanna és Bardócz Tódor András.

- **December 30-án**, vasárnap ősztendei ünnepi istentiszteleten búcsúztatjuk az évet, a szószéki szolgálatot Kriza János végezte.

Öszeállította: Mészáros Nóra énekvezér

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

• 2018. március 25-én, virágvasárnap a délelőtti istentiszteletünk keretében avattuk fel a 450. jubileumi évforduló tiszteletére készített emléktáblát, melyet Pécsi L. Dániel jelképtervező készített és tettük ki a ház homlokzatára. Közreműködött Dinnyés József daltulajdonos. Az istentiszteletet szeretetvendégség követte a gyülekezeti termünkben.

• Egyházközségünk 2018-ban is csatlakozott az Ars Sacra szakraális fesztivál programjaihoz. A fesztivál keretén belül került sor szeptember 22-én templomunkban Bartók című magyar dokumentumfilm megtekintésére. Bartók Béla fia, Bartók Péter, aki Sipos József rendező segítségével emlékezik édesapjára a filmben. A vetítés után a Bartók családról és a film készítéséről a közönség bevonásával beszélget Gergely Felicián, a fesztivál mentora Sipos József rendezővel.

• Szeptember 23-án előadással egybekötött istentiszteletet tartunk templomunk 90 éves fennállása alkalmából. A szolgálatot Léta Sándor lelkész végezte, a „Tekints az égre és lásd meg!” (Jób 35,5) textus alapján, ami egyben a rendezvénysorozat mottója is volt.

A Hőgyes Endre utca 3 szám alatti lakóház hátsó traktusába az 1928-ban épített unitárius templomról, Mi Templomunk címmel tartottak ismertető előadást a homoródalmási származású ifj. Gothárd Zsigmond lányai: Gothárd Erzsébet és Zsuzsánna, akik maguk is építészek lettek. Az előadók sorát Jakab Csaba, erdélyi származású építész gazdagította.

• Advent első vasárnapján, 2018. december 2-án, a szószéki szolgálatot dr. Ferenczi Enikő lelkész nő végezte és fellépett a Budapesti Unitárius Kamarakórus, Mészáros Nóra karmester vezetésével.

• 2018. október 6-án került sor templomunkban MUNOSZ konferenciára és közgyűlésre.

A találkozó tematikailag „nekünk drága kis” egyházunk 450. születésnapjához kapcsolódott. Már a mottója is, „Szabad Lélek, szabad Ember, szabad Nő”, erre utalt,

és „Szabadságunk” alcímmel jelent meg ünnepi viseletbe öltöztetett egyleti kiadványunk, a Flóra-füzetek sorozat, negyedik kiadványa. Előadóink szintén ezt a témát tárgyalták más-más vetületben. Horn Ildikó történész a vegyes felekezetű házasságban élő nők szabad vagy tiltott vallásgyakorlását mutatta be a maga komplexitásában a legmagasabb szakmai igényességgel a XVI-XVII. századi Erdélyben. Bartha Mária-Zsuzsánna lelkész pedig a szabadság akarásának és az akarat szabadságának dialektikáját bontotta ki igen szellemesen, élvezetesen sok hétköznapi példa felsorakoztatásával. Léta Sándor lelkészünk az aradi vértanúk emléknapijához kapcsolódva a szabadságharcban elesett vagy bukása után kivégzett hősök özvegyeiről emlékezett meg. Szombatfalvi Etelka negyedéves teológushallgató pedig Magdalénáról, a szabad nőről, énekelt csodaszép hangján. Az erre az alkalomra összeállt és remélhetőleg továbbra is együtt maradó Budapesti Unitárius Kamarakórus énekeskönyvünk néhány evangéliumi szabadságot magasztaló darabját adta elő Mészáros Nóra kántor vezényletével és feldolgozásában. És ha mindez még nem lett volna elég, minden regisztrált résztvevő szabadságot jelképező fehér színű, pillangó formájú kitűzőkkel jelezhetette összetartozását. Nagy súlyt fektettünk arra, hogy minél inkább kitágítsuk azoknak a körét, akikkel együtt ünnepelhetjük meg éves találkozóinkat. Sikerült is magunk köré gyűjteni a magyarországiakon kívül Erdély és most először Partium (Nagyvároly) képviselőit, az idősebbeken kívül a fiatal generáció néhány tagját, az unitáriusok mellett más felekezetű barátainkat, nemcsak nőket, hanem szellemiségükhöz vonzó férfiakat is.

És hát persze nem feledkeztünk meg a résztvevők szíves vendéglátásáról sem. A finom ebédet elsősorban Léta Erikának és Szabóné Pintér Nórának köszönhetjük, a házi süteményeket pedig több ügyes asszonytársunknak.

Rendezvényünk kitűnő hangulatáért, szeretetteljes légköréért, szellemi színvonalaért, példás szervezetségéért, technikai hátteréért köszönettel tartozunk, Gondvise-

Dinnyés József daltulajdonos, az úrasztalán a jubileumi zászló

Ars Sacra - Sipos József rendező és Gergely Felicián gondnok

A MUNOSz Konferencia és Közgyűlés résztvevői a Hőgyes Endre utcai unitárius templom udvarán

lőnk után, egész fogadó és előadó csapatunknak, valamint nyitott lelkű, hálás vendégeinknek.

Isten áldja közösségünket! Találkozunk jövőre is! (Chehadé-Boér Judit)

• 2018. december 8-án, 16:00 órai kezdettel Ifjúsági Istentiszteletet tartott Lőrinczi Eszter másodéves teológiai hallgató, melyet kötetlen beszélgetés és közös vacsora követett a gyülekezeti termünkben.

Léta Sándor

Kocsordon jártunk

Nőegyletünk fájlalta, hogy egyéb kötelezettségei miatt nem tudta magát képviseltetni a 2016-os kocsordi MUNOSZ konferencián, és azt tervezte, hogy adandó alkalommal ellátogat ebbe a szatmári egyházközségbe, egyben régiós, határokon átívelő, szórványgyülekezeti központba, melynek élén jelenleg Bartha Mária Zsuzsanna lelkész nő szolgál.

Ez az alkalom két év múlva már el is jött, így hat nőből, egy férfiből és egy kamaszfiúból álló lelkes kis csapatunk 2018. április 14-én szombat délelőtt északkeletnek vette az irányt. Két vezetőnk, Gyuri és Zsóka, beprogramozták a GPS-s, és csak követniük kellett annak utasításait. Így megy ez manapság, és a már mátészalkáig kiépített autópályán is gyorsabb, biztonságosabb a közlekedés, mint a nem is olyan távoli múltban. Ezt legjobban én magam tanúsíthatom, mint ennek a vidéknek a szülőtte, aki innen 15 km-re, Fehérgyarmaton, éltem 19 éves koromig, gimnáziumba Mátészalkán, egyetemre a közeli Hajdúságban jártam, később pedig ide tértem vissza szüleim és rokonaim meglátogatására. Akkoriban Pestről ide „*lejönni*” többszöri átszállással a döcögő, füstös vonatokon, zsúfolt, levegőtlen buszokon vagy a gödrös-agyagos, alig kiépített és rosszul karbantartott, utakon zötykölődő személyautókon, eltartott 6-7 óráig is. Mintha a világ végére, az „*Isten háta mögé*” igyekeztünk volna. Most, az „*Ati bátyó*” családias vendéglőjében elköltött ízletes ebéd közbeiktatásával, kb. négy és fél óra alatt, visszafelé pedig bő három óra alatt, tettük meg a 345 kilométert.

Ahova pedig a fővárosi szürke betonrengetegből, a tülekedő, mogorva emberáradatból megérkeztünk, az egy istenáldotta bukolikus paradicsomnak tűnt számunkra, tele szebbnél szebb virágokkal és mosolygós, mosolygósabb lakosokkal. Az alatt a megközelítő-

leg 24 óra alatt, amit ott töltöttünk, feltöltekeztünk friss levegővel, Isten és ember teremtette szépségekkel, megrakodtunk új ismeretekkel, benyomásokkal, élményekkel. A lelkész nő maga egy tüneményes jelenség. Ahogy farmerben, piros tunikában tárt karokkal élénk siet, arcán ragyogó mosollyal, olyan mintha a háta mögött ékeskedő népi műemlék templomból lépett volna elő, pedig ő is éppen most érkezett autóval a szomszéd országbeli Nagykárolyból férjével és három fiúgyermekükkel. Az ő családi otthonuk, rokonságuk ott van, ez itt csak a bázis „munkahelye”, ahonnan rendszeresen átjár Igét hirdetni, gyülekezetet építeni Nyíregyházára, de a Partiumban is teljesít szolgálatot. Ezt az ingázást az „átkosban” nem lehetett volna megtenni a határok zártsága miatt. Elődei, Nyitrai Levente, Bajor János, Végh Mihály, dr. Abrudbányai János kénytelenek voltak elhagyni szülőföldjüket, hogy itt szolgáljanak. Nem látszik fáradtnak sem most, sem pedig a későbbiekben, mikor egyszerre kell ellátnia a vendéglátó háziasszonynak, a fiait regulázó anyának, a férjét dédelgető feleségnek, a nőszövetségi főzöbrigrád összehangolójának, a templom szakszerű bemutatójának, a helység idegenvezetőjének, az istentisztelet végző lelkésznek valamint a hiányzó énekvezérnek a szerepét. Lehet, hogy a távozásunk után némi pihe-nésre lett volna szüksége, de ahogy kitettük a lábunkat, máris kezdődtek az előkészületek az újabb vendégfogadásra. Egyik hűséges gyülekezeti tagjuk unokájának 10. születésnapját akarták megünnepelni együtt. Gondolnak az utánpótlásra is, amely nélkül nincsen jövő. A kocsordi gyülekezetben hagyománya van a családi elköteleződésnek generációról generációra. Külön kiemelném a Jakab familiát, amelyik a jelenlegi gondnokot adja. Hagyományos az is, ahogy étkezés előtt

Vendégségben Kocsordon

A kocsordi templomban

dalos áhitatot mondanak. Tőlük tanultuk és tovább adjuk ezt a kedves, kis módosítással több keresztyény felekezet által is használt, kínáló versikét: *Az asztal terítve immár minden kész. / Gazdagon terített az atyai kéz. / Jóságát lássátok és ízelejtétek, / Mit Ő adott, hálás szívvel vegyétek!*

Egyébként nagy a jövés-menés náluk, sokan felkerekedik belföldről, külföldről ezt a vonzó egyházközséget. Vonzerejét, a családias fogadtatáson túl, a 2006-ban pályázati pénzből és sok-sok segítséggel felújított különleges műemlék templom tovább fokozza. Nemcsak a hívek, hanem a szépszájú turista is gyönyörködve szemléli a 104 aranyosmenti virágmotívumokkal, ha úgy tetszik mandalákkal, díszített kazettás mennyezetet. Hátha még megtudják, mint mi most, hogy készítőjük az ide elsőnek kinevezett kezdő lelkész, Kereki Gábor, volt. Utódai szintén kitűntek, teológiai felkészültségük, ékesszólásuk mellett, kezűgyességükkel, szervezőkészségükkel, sokféle egyéb tehetségükkel, melyeket szűkebb és tágabb környezetük javára használtak, mutatva ezzel, hogy az unitárius lelkiség és szellemiség nem korlátozódik a vallás dolgaira, hanem átfogja az élet minden területét.

A kocsordiak példáján keresztül jól érzékelhető például a választás szabadságához való ragaszkodás. Maga az egyházközség ugyanis úgy jött létre 1938-ban, hogy a református hívek egy része lelkiismereti okokból nem fogadta el a település földesurának, gróf Tisza Lajosnak, a jelöltjét a lelkészi pozícióra, és inkább más, szabadelvűbb felekezetet keresett magának. Összefogással templomot építettek, papot kértek a kolozsvári püspökségtől, és az egyházszakadást is vállalva, elindultak a saját külön küzdelmes útjukon, melyen azóta is rendületlenül haladnak. Ezt a ritka merészséget foglalta versbe Budaházi István, a Kelet-Magyarországi Szabadelvű Protestáns Kör tagja: *Széttörve már a félelem-bilincs. / Grófi szó, csendőrszurony itt már / csak a gyávák ökörfogatú székelye. / Álomsújtásos döbbenet. / A lélek formált itt új / fadomot, s a hit új emberek / büszke arcát sugarazza, / akár a nap a kifaragott / kaput, melyről színes virágok / harsognak, énekelnek. / Felhangzik kristály-hangú / orgona, s már hömpölyög / bátran az ének az igaz ajkáról. / „Mindem örömért, fényért, / gyötrő megvetésért.” / A meggyötörték igazságáért, akik mertek*

/ „építeni az öröm rajongó templomát, / s kaput kitárni minden kín előtt, / készen a tettre.” (Széttörve már, Kocsord 1938.) (Lelkésznő megjegyzése: *„Jó vers, csak sajnos azóta sincs orgonánk”*)

Másik vonzó jellegzetessége a kocsordiaknak, amit mi magunk is tapasztaltunk, hogy képesek, felekezeti, világnézeti vagy karakterbeli különbségeiket félretéve, együtt munkálkodni, és segíteni egymást terveik megvalósításában. Az egész község hozzájárult például adományokkal és önkéntes munkával a leégett református templom újjáépítéséhez és az unitárius templom felújításához. Ünnepi vagy egyéb alkalmakkor szívesen vesznek részt ökumenikus istentiszteleteken, vagy felváltva látogatják egymás templomait. A helybéli baptistákkal szintén kitűnő kapcsolatokat ápolnak. Kocsordi sétánk során mindenütt barátságos, segítőkész emberekkel találkoztunk. A csapatunk három tagját házába fogadó, mindnyájunknak fejedelmi reggelit készítő Elvira, református létére, az unitárius nőegylet egyik legaktívabb oszlopa, de saját egyházközségéhez sem lett hűtlen. Róla egyébként kiderült, hogy ugyanabba a szalkai gimnáziumba jártunk, csak ő akkor kezdte, amikor én befejeztem. Hálás szeretettel emlékeztünk meg az innen bejáró, júnoi alkatú, égővörös hajú Bözsi néniről, áldott emlékü franciatanárnőmről, vásott diákok könnyű prédájáról, aki elindított szakmai pályámon.

Látogatásunk legfelemelőbb pillanatait a vasárnap délelőtti istentisztelet alatt és után éltük meg. Zsuzsa a „Szívemet hozzád emelem” című énekünkkel indított, és erre építette fel a beszédét. Ennek lényegét én úgy érzékeltém, hogy saját értékeink, saját belülről megélt hitünk bátor felvállalására ösztönzött, segítségül hívta a költő József Attilát is („Az én vezérem bensőmből vezérel”). Még akkor is, ha a vallásos vagy egyéb erkölcsi elköteleződést valami szégyellni, titkolni való dolognak tartja a „normális” emberek többsége. *„Azok szégyenkezzenek, akik hitetlenül élnek”,* – énekeltük tovább, és lelkünkbe lassan bátorság költözött. Újabb lehetséges magyarázatot kaptunk a címerünkben található uroborosz kígyóra, ami jelentheti többek között azt a biztonságos, ám rugalmas és átjárható, védőhatárt, amin belül maradván megőrizzük a saját integritásunkat, azon kívül rekedve viszont ellenséges, romboló közegbe

kerülhetünk. Mindnyájunknak van egy Fentiek által kijelölt helye a világban, ahol a legharmonikusabban kibontakoztathatja egyéni képességeit mások javára. Itt építheti leghatékonyabban Isten Országát, itt érezheti magát a legboldogabbnak.

A lélekerősítő prédikáció végén szót kapott kis csapatunk is, hogy hálás köszönetet mondhasson vendéglátóinak, és átadhassa nekik szerény de sok szeretettel készített személyes ajándékait. Zsófi kiadványokkal, Éva a 450 éve lezajlott tordai országgyűlést ábrázoló képeslappal, Jutka gyöngyfüzérrel, jómagam Flóra-füzetekkel kedveskedtem nekik, majd selyemrózsáinkat rátűztük az ő ruhájukra. Cserébe évfordulós falinaptárjuktól kaptunk egy-egy példányt. Zárásként rázendítettünk a lassan már hagyományos „Jöjj, énekelj velem” című amerikai univerzalista dalocskára, nem felejtve ki a negyedik, általunk hozzászótolt, versszakot sem, mely közös imádkozásra szólít. Magamban tovább énekeltem a nők fohászát tartalmazó ötödiket is: *Add édes*

Istenünk, / terjedjen szellemünk, / viruljon nemzetünk, / teljes Ember legyünk! / A Nők kara hív, / test, lélek és a szív. / Tebenned bízunk, bízunk, / Tenéked hálát adunk.

Utána elkészítettük a csoportos képeket templomon belül és kívül. Igaz, még nem indultunk haza, mert kis sétát tettünk a környéken, és jóízűen elfogyasztottuk a fogadó nőtársaink és férfi segítők által elénk rakott ételeket, italokat, de a fő fogást, a lelki táplálékot, már a templomban megkaptuk.

Kedves kocsordi nőtestvérek, jó volt Veletek. Gazdagodtunk általatok. Isten áldja és sokáig tartsa 80. születésnapját ünneplő gyülekezeteteket. Viszontlátásra nálunk Budapesten a Bartók Béla Egyházközség templomában és gyülekezeti termében október 6-án, a MUNOSZ konferencián.

Szeretettel hív és vár Benneteket a Perczelné Kozma Flóra Nőegylet látogató csapata: Erika, Éva, Judit, Jutka, Zsófi, Zsóka.

Chehadé-Boér Judit

Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség

Lőrinci és korondi unitáriusok testvérkapcsolata

Korond ismert erdélyi magyar község, Hargita megyében, a Sóvidék legismertebb települése. Idegenforgalmi központ, neves a népművészete, a fazekassága.

A falu nagy része 1568-ban, a magyar protestáns Reformáció idején unitáriussá lett, később újból megerősödtek a katolikusok, így az unitáriusok az 1700-as évek elején saját templomot építettek.

A Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség delegációja 2017 augusztusában Székelyudvarhelyre kirándult és részt vett a Kárpát-medencei Unitárius Találkozón. Hazafele jövet megálltak a vasárnapi istentiszteletre Korondon. A pestszentlőrinci lelkészasszony és a korondi lelkész házaspár **Lázár Levente** és **Demeter Erika** már rég óta jó kapcsolatokat ápoltak. A 2017. nyári talál-

kozón a lelkészek és a jelen lévő presbiterek korondi felvetésre úgy határoztak, hogy testvéregyházközségi kapcsolatot hoznak létre. Erre kiváló alkalom volt a 2018-as esztendő, melynek során az Unitárius Egyház fennállásának 450. évfordulóját ünnepelte.

2018. június 16-18 között a korondi unitáriusok 25 fős csoportja látogatott el Pestszentlőrincre **Lázár Levente** és **Demeter Erika** lelkész házaspár vezetésével.

Az első nap a két gyülekezet presbiterei, hívei ismerkedtek össze. Június 17-én az ünnepi istentiszteleten **Lázár Levente** lelkész szolgálatával, majd ünnepi műsorral és köszöntőkkel ünnepelték együtt a korondiak és a pestszentlőrinciek egyházunk megalapításának 450. évfordulóját. Ebből az alkalom a lőrinci templom külső falára elhelyeztek egy nagy méretű molinót „450 éves az

A testvérkapcsolat kezdetén Lázár Levente korondi lelkész (elöl középen), Bíró Lajos korondi gondnok (jobb oldalon)

Toronszentelési ünnepség

Unitárius Egyház” felirattal, a korondi hívek pedig a 450 év tiszteletére bögrét és egy szép zászlót adtak át. Az ünnepséget szeretetvendégség és kötetlen együttlét követte. Másnap budapesti városnézésen és dunai hajózáson vettek részt a testvérek.

A testvérgyülekezeti kapcsolat jó alkalom arra, hogy hiterősítő alkalmak során a hívek jobban megismerjék egymást, a gyülekezeti tagok barátságokat kössenek. Ezzel is az egyetemes magyar keresztény értékeket kívánják erősíteni.

Az újjáépített pestszentlőrinci templomtorony szentelése, 2018. november 18.

2017 év végén súlyos vihar kár érte a lőrinci unitárius templomtoronyt. A szakmai felmérés után kiderült, hogy annyira elkorhadtak a régi fa elemek, hogy újjá kell építeni a toronysisakot.

Az előzetes mérnöki becslés szerint is komoly pénzügyi tétel volt a költségvetés. Egyházunk gyűjtést indított a hazai és az erdélyi unitárius gyülekezetekben. Valamint Elekes Botond főgondnok külön kérvényben kereste meg Balog Zoltán EMMI minisztert, a gyüle-

kezet lelkésze pedig a 18. kerületi Önkormányzathoz fordult segítségért.

A támogatások és az egyházi gyűjtés eredményeképpen a költség nagy része összegyűlt, így 2018 nyarán elindultak a munkálatok Szász János mérnök testvérünk irányítása és felügyelete mellett. A toronysisak teljesen újjáépült a régi tervek alapján. A munkálatokat a kivitelező 2018 szeptemberében be is fejezte.

A 450 éves évforduló alkalmából nagyszabású ünnepség keretében történt meg a torony szentelése, 2018. november 18-án, melyen a szászéki szolgálatot Balog Zoltán, volt EMMI miniszter, református lelkész végezte, aki a 450 év alkalmából köszöntötte a híveket. Az ünnepségen Ughy Attila kerületi polgármester és Elekes Botond főgondnok köszöntötte az egybegyűlteket. A toronyszentelési szertartást Kászoni-Kövendi József püspöki helynök végezte. Az ünnepi istentiszteletet fogadás, szeretetvendégség követte.

Hálát adunk a Mindenhatónak, hogy megsegítette a lőrinci unitáriusokat és újjáépülhetett a toronysisak. Köszönjük mindazoknak, akik adományaikkal, imáikkal segítették a felújítást.

Dr. Szent-Iványi Ilona

Debreceni Unitárius Egyházközség

Választás és döntés

Dr. Mihalkó Zoltán befogadó beszéde
2018. január 21.

„A férfi szívében mélységek vize a döntés, de az okos ember a felszínre hozza.” (Péld 20,5)

Kedves Atyámfiai, szeretett Testvéreim! Soha nem kérdeztem, de sejtettem, hogy már régóta a védett korban sétált új testvérünk, kedves Mihalkó úr (a továbbiakban tegezem), amikor elszánta magát a nagy lépésre. Türelmesen kivárta az alkalmat, s szinte azt hihetnénk, hogy valóban mélyre tehető a férfiszív döntése, ami talán soha felszínre nem kerül. Igen ám, de eljött a pillanat és nem is akármikor, hanem éppen választott egyháza 450. évfordulóján, amikor eldöntötte, hogy élénk tárja döntését, a világ tudomására hozza, leírja, közzéteszi, hogy hátralevő életét a mindeneket teremtő és fenntartó Istennel és a benne hívő embertársaival akarja végig járni kéz a kézben.

A mai alkalomra a Példabeszédek Könyvéből választottam szentleckét, s amint már érzékeltettem Testvérünk döntése körül keringenek gondolataim. Közlebből a választás, vagyis a döntés, valamint a felszínre hozás, azaz kinyilvánítás köré gyülekeznek gondolataim. Többek között a következőképpen imádkozik egyik helyen (119. Zsolt 27) a zsoltáriró: „Értesd meg velem döntéseid útját, s én odaadón fűrkészem csodáidat.”

Vagyis Dávid, a hittel teljes bizakodó arról énekel, hogy arra van szüksége Isten csodáinak további fűrkészéséhez, hogy megismerje döntéseit. De hát ne kapkodjak össze-vissza, mert ebben az esetben szem elől téveszttem a mai alkalom célját. Van egy atyánkfia, aki döntést hozott, ezt közölte velünk, s mint befogadók észreveszünk néhány azonos mozzanatot életében, mint ami előfordult annak idején a miénkben is, amikor valakinek a segítségére szorultunk, hogy mondaná már meg nekünk, melyik a helyes irány, vagy helyes-e az általunk választott útvonal? Sejtettük a nagy igazságot, hogy akármilyen „utat is választasz magadnak, mindig lesznek, akik azt fogják mondani, tévedsz. Mindig lesznek majd olyan nehézségek, hogy azt fogod hinni, talán csakugyan a kritikusoknak van igazuk. Az út kiválasztása és követése a végsőig mindig nagy bátorságot kíván.” (Ralph Waldo Emerson).

A férfi szívében mélységek vize a döntés – olvastam a szentleckében. Milyen büszkéek vagyunk korabeli döntéseinkre, melyekben nem kértük ki senki véleményét és nem igényeltünk semmilyen áldást rájuk. Akkor voltunk karakánok, ha soha nem is kérkedtünk ezekkel a megvalósításainkkal, hanem úgy hasznosítottuk, éltünk velük, hogy a lehető legtöbbet kamatoztassa családunk és közösségünk életében. Valóban mélyre került a döntés, melyről úgy vélekedtünk, hogy nem is lesz szükség soha arra, hogy bárki felkavarjon ilyen mély vizeket. Nálam sokkal szebben fogalmazza meg ezt

Dr. Mihalkó Zoltán és Pap Gy. László lelkész

A „befogadó” gyülekezet jelen levő tagjai

Pilinszky János, a költő: „Az ember millimétert se mozdulhat ki a világ törvényeinek hullámveréséből. Senkinek sincs módjában kitörni térből és időből. Közös hullám emel és ejt: mindannyian engedelmesek vagyunk. De szívünk számára adott a választás, hogy jobbak vagy rosszabbak legyünk a világnál, melynek részei vagyunk. Ez módunkban áll. Hogy kegyetlenebbek legyünk vagy irgalmasabbak a változatlan és megváltoztathatatlan egésznél.” És a férfiszív nem hánykolódott, vergődött a hullámok között, hanem együtt hullámozott a világ hullámverésével. Úgy gondolom, hogy nem is volt fájdalmas hozzácsapódás néhány éles szirthoz, csupán az ingás, vagy ingadozás hozta meg végérvényesen a döntést: joga van az embernek hinni egy Teremtőben, akire, ha úgy tetszik éppen a székelyek figyeltek fel 450 évvel ezelőtt. Aztán felbuggyant a döntés. Partra kíváncozott egy 21. századi csoda, melyben új tettek mezéjére lépett az elhatározás.

Kérdezem ugyan, de nem várok hangos választ, hogy számoltál-e kedves testvérem tetteid következményeivel? Mert, ahogy Antoine de Saint-Exupéry hangsúlyozza: a „bátorság nem a beszédben van. Hanem a választásban.” Minket ugyanis nem sok szeretettel és jó indulattal vesznek körül keresztény testvéreink azért, mert szigorúan betartjuk Jézus egy Isten hitét, és hogy nem követjük a szentek és más előjárók külön meggyőződéseit. Számunkra mindennél fontosabb egyéni tapasztalatunk és elsődleges kapocs a személyes hitünk. Semmilyen kényszerítő hiedelmeket, vagy rítust nem kell elfogadnunk és megtartanunk azért, hogy üdvözlünk, miközben mások kárhozását kérjük. Isten mindenkivel szemben szerető Atya, aki eldöntötte, hogy mély vizekbe vet bennünket és megfelelő időben letisztítja bennünk a gondolatokat, felébreszt és szánkba adja a szót. Valahogy így: „Nincs veszteség ajándék nélkül, nincs nyereség lemondás nélkül. A választásaink is ezt példázzák. Ha valami mellett döntünk, másnak búcsút intünk. A lényeg, hogy megőrizzük az ambícióinkat, a kíváncsiságunkat, hogy töretlen vágyat érezzünk a világ megismerésére, mert akkor értelmet nyer ez a kettősség.” (Hegedűs D. Géza).

Kedves Atyámfiak, Testvéreim! Egyházam a szabad vallásgyakorlat 450. esztendejét üli és az idén ennek jegyében történnek megemlékezéseink. Nem kell senki-

nek sem csodálkoznia, tehát, hogy Mihalkó testvérünk elköteleződése alkalmával is többször szóba kerül ez a tény. Határozott véleményünk van azokról, akiknek nincs mivel és mégis folyamatosan kérkednek, hát, ki nek valóban van, az miért ne dicsekedne vele? Tegyük csak szívünkre a kezünket – és most ismét legyenek elnézők velünk szemben a hölgyek, hogy nagyon himneműre sikerült a beszédem, viszont nem kell sokáig kutakodnunk emlékeink között, míg rátalálunk egy mélyen altatott, vagyis a Példabeszédek írója szerint vizek mélységébe zárult döntésre. Továbbra is kérdés, hogy általános szemmel figyelve, vagy Isten ítéletei közé sorolva milyen elbírálás, értékelés alá esik ez a régi álláspont? Ha továbbra is megáll a helyesség és valódiság alapján, akkor akár maradhatna továbbra is, hogy aludja meghatározatlan időre szóló álmát. Amennyiben van benne valamilyen rejtett igazság, netán a környezetnek, társadalomnak, egyháznak szóló üzenet, akkor eljött az ideje a cselekvésnek és engedni kell, hogy felszínre törjön az okos elgondolás. A gondolkodó a következőképpen nyilatkozik: „Az emberek nagysága nem a gazdagságban vagy a hatalomban rejlik, hanem a jellemében és a jóságban. Minden ember ugyanúgy ember, mint a többi, minden embernek vannak hibái és hiányosságai, de születésétől fogva mindenkiben rengeteg jóság is van. S ha az ember arra törekedne, hogy inkább felszínre hozza a jóságot, mint elfojtsa magában, s a szegény embereknek megadná azt az érzést, hogy ők is emberek, ehhez nem csak pénzre vagy vagyonra van szükség, mert ebből nincs mindenkinek elajándékozni valója.” (Anne Frank).

Gondolom, egyikőtök sem csodálkozik mindazon, amit elősorolok hozzánk csatlakozni vágyó testvérünkkel kapcsolatosan. Abban ugyanis nem egyeztünk meg korábban, hogy mit mondhatunk egymásról és nem faggtuk egymást titkolt ügyeinkről sem. Úgy érezzük, hogy ez nem tartozik ránk, még kevésbé a közösségre, melynek tagja lesz hamarosan. Sokkal lényegesebb viszont mindaz, amit mondunk arról a közösségről, vagy ha úgy tetszik egyházzal, melynek tagjai vagyunk néhányan születésünk óta, mások pedig későbből. Míg sokan vallásos felfogásukat egyedülállóknak és egyedül üdvözítőnek tartják, mi nagyon óvatosan bánunk ezzel és a hasonló nyilatkozatokkal. Az a meggyőződésünk

ugyanis, hogy nem „választanunk kell, hanem megnyugodnunk, nem választani a helyes és helytelen között, hanem megnyugodni, hogy nincs ránk bízva semmi, felfogni, hogy egyetlen nagy gondolatrendszer helyessége sem az igazságán múlik, mert nincs mihez hozzámérni, hanem szépségén, és ez a szépség váltja ki a hitet, hogy e szépség helyes.” (Krasznahorkai László). Értitek tehát a szépséget az emberi szívben, mely sokáig mélyen, szinte titkon tartja a döntést, és ami aztán egyik pillanatról a másikra a felszínre kívánczik? Sokszor nincs is szükség különösebb magyarázatra, hogy miért kívánczik a fényre, máskor viszont pontos és lényegre törő érvelése van arra, hogy végre cselekvésre kész a helyes gondolkodás.

Kedves Testvérem! Légy üdvözölve közöttünk! Én valloim többek között, hogy a „szabadságot az adja meg, amikor felismerem, hogy lehetőségeim vannak. Mondjuk

hazudni magamnak, vagy nem. Felismerem, hogy semmi sincs rám kényszerítve. Én döntök. Ez a szabadság.” (Csernus Imre). Úgy tapasztaltam találkozásaink során, hogy hajthatatlan és tántoríthatatlan vagy meggyőződésedben, aminek most nyilvánosságot is adott. Én csak helyeslem a döntésed, melyet alapfokon tisztelsz, és arra kérem a gondviselő Istent, hogy segítsen meg téged és győzzön meg lépésed, döntésed helyességéről minél hamarabb. Tegye ezt azért, hogy ne kelljen mélyre raknod ismét ezt a szépséget, melyet megtaláltál, ezt a szabadságot, melyet követtél és melyről minden biztonnyal sokat fogsz hallani ebben a közegben, a mi gyülekezeti életünkben. Ne bánd meg soha a döntésed és segítsen téged Isten, hogy közkinccsá tedd egyéni meggyőződésed Isten dicsőségére és mindnyájunk boldogságára. Ámen.

Pap Gy. László

Egyházunk fennállásának 450. esztendejének megünneplése

A debreceni unitárius egyházközség vezetősége úgy döntött, hogy egyházközségünkben is megünnepjük egyházunk fennállásának 450. esztendejét méltó emléket állítva a jubileumi évnek. E határozat lassan megvalósítássá alakult, amikor megszületett az ünnepi program. Akkor még annak ismeretében voltunk, hogy pályázati pénzből sikerül megrendeznünk az ünnepélyt, viszont ez az álmunk lassan más alkalomra helyeződött át.

Miután annak megfelelően elterveztük a rendezvényünket, időben meghívtuk erdélyi vendégeinket és természetesen meg volt a rendezvény időpontja is, arra törekedtünk, hogy előteremtsük a megfelelő anyagi forrást. Ebben elsődleges segítségére volt az egyházközségnek az EJKE közhasznú társaság, mely többnyire gondoskodott a teljes pénzkeretről és támogatott a rendezvény további kivitelezésében, mint pl. a vendégek étkeztetésében.

A rendezvényt **Fekete Levente** nagyjaitai lelkész imájával kezdtük, melyet **Csiki András** gondnok köszöntése követett. **Kardos József** nagyváradai lelkész

előadása következett: *Erdély és Európa a 16. században* majd **Pap Gy. László** lelkész tartott előadást *Dávid Ferenc alakja* címmel. A harmadik előadást **Fekete Levente** nagyjaitai lelkész tartotta a *Gondviselésről*, mely gyönyörűen beleilleszkedett a legfőbb hitelveink témába.

A szünetekben citerazenét és népdalokat hallhattunk **Fekete Kincső** és testvére **Hunor** előadásában szívünk-lelkünk gyönyörűségére.

Kiemeljük, hogy a 450 éves évforduló alkalmával templomunk bejáratánál elhelyeztünk az alkalomnak megfelelő emléktáblát, illetve a cinteremben Körösfői Kriesch Aladár *A tordai országgyűlés - A vallásszabadság kihirdetése* kép reprodukcióját.

Nem mellékes, hogy a jól végzett ünnepelés megérdemelt egy asztalközösséget, ahol jól éreztük magunkat a nagyváradai és erdélyi testvéreinkkel.

Köszönet még egyszer mindenkinek, aki segített a rendezvény lebonyolításában. Isten éltesse sokaig az egyházunkat!

Fekete Hunor és Fekete Kincső

Az ünnepség utáni asztalközösség

Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség

Egy kedves versidézzettel kezdem: „*A jó Isten megszenteli / A kezdetet s a véget; / Szívünk virággal lesz teli, / Ha az ő napja élte. / De bármi épül, hasztalan, / Csak múló percnél épül; / És el fog tűnni nyomtalan / Isten áldása nélkül.*” Útmutatásnak való vers!

Isten megáldotta az év végi ünnepeinket, tervezett rendezvényeinket. A lelkes adventi készülődés meghozta a szép ünnepet. Szentestén ismét megtelt a kis templom. Távolból is hazajöttek az elszármazottak, hozták a gyerekeket, unokákat, dédunokákat. A honlapunkra feltett képösszeállítás és videó megörökítette az élményt. A városi TV is felvette és 4-szer műsorára is tűzte. Gyermekünk a lelkes szereplésért megkapták az angyaltól (itt Jézuskától) a csomagot. A hűséges és kitartó hittanokosok pénzjutalmat is kaptak az Unitárius Alapítvány pályadíjából. A Zoltán Csaba alelnök vezette Gondviselés Segélyszervezet ismét gyűjtést rendezett a fővárosban (Zita lányunk is ott volt már második éve) szép sikerrel. A mi gyülekezetünk 15 doboz, kb. 10 kg-os, több ezer forint értékű ajándécsomagot kapott.

Ökumenikus szeretetünk jeléül hármat átadtunk a református testvéreknek, a többit pedig a több gyermeket nevelő és rászoruló családoknak és egyedül élőknek osztottuk szét. Szintén a Gondviselés Segélyszervezettől pályázat útján nyert 95 ezer forintot szétosztottuk a rászorulóknak az év végi tüzelő, gáz- és villanyszámlák kifizetésének támogatására.

Az ünnepi úrvacsoraosztáson templomunkban, a helyi Hajnal István Idősek Otthonában és Gyulán, a Pándy Kálmán Megyei Tagkórház ökumenikus kápolnájában a lehetetlen időjárás ellenére 42 személy élt úrvacsorával (az otthonban és kápolnában több volt a más vallású, mint az unitárius). Élményt adó és sok gondolatot, érzelmet előcsalogató volt az erdélyies szilveszter éjszakai istentisztelet. Az „*átforduláskor*” nem csak arra gondoltunk, hogy 2018 jubileuma a 450 éve született unitárius egyháznak, hanem a lelkesházaspár

életének is mérföldköve. De bízunk abban, hogy „*a jó Isten megszenteli a kezdetet s a véget*” minden vonatkozásban Isten áldása lesz az emlékévk rendezvényein, a gyülekezet életén és a mi életünkön is. Hinni akarjuk az ünneplés és változások közepette is, hogy az elvetett mag jó földbe hullott mind a 450 évvel ezelőtti, mind pedig a mi közel 30 éves magvetésünk során.

A közelgő január 13-i ünnepségre a megyei lap Előretolt Helyőrség című művelődési és kulturális mellékletében összeállítást közöltem az egyházunk születéséről, a vallásszabadságról. 14-én mi is megemlékeztünk az 1568-as vízkereszti országgyűlésen a lelkiismereti és vallásszabadság törvényének kihirdetéséről.

Január 20-án utolsó útjára kísértük és eltemettük Barta Jánosné sz. Futó Gizellát, aki 81 évet élt. Gyülekezetünk 1990-es újjászülése óta hűséges hívünk volt, haláláig presbiter, évekig gondnokfeleség és zászlóánya. Erdélyi kiránduláson is volt családtagjaival. Élete utolsó részében lányánál, Ráckeven lakott. Pihenjen csendesen, a rokonoknak vigasztalódást!

Most az egyetemes imahét tavaszi időjárással fogadott, amit 22-28. között tartottunk a szokásos módon, ökumenikus istentiszteletekkel egymás templomában és híveivel. Most is autóval hoztuk-vittük a híveinket. A kezdő és befejező vasárnapokon mindenik felekezet a saját templomában imádkozott, de hétközben jártuk egymás gyülekezeteit. A szászéki szolgálat mellett műsorral is szerepeltünk, mindenhol agapéval zártuk az esteket. Feleségemmel Dévaványán is szolgáltunk a református templomban és énekeltünk is.

Február 16-án szerződést kötöttem a Magyar Nemzeti levéltár Békésmegyei Levéltárával, hogy a gyülekezet és személyes anyagaimból kölcsönadunk a megyei levéltárnak a Reformáció 500 rendezvények folytatásaként néhány olyan anyagot, ami mutatja több évszázados jelenlétünket itt az Alföldön egy országos kiállításához. Ezeket 2019. január 31-ig Gyulán a Petőfi

Angyalok és királyok –Karácsonyfaünnepély

Úrvacsoraosztás húsvétkor

Az alföldi búcsú templomi gyülekezete

Konfirmálás Füzesgyarmaton

tér 3. szám alatt a megyei levéltárban lehetett megtekinteni (Aranyosrákosi Székely Sándor: Az unitária vallás története Erdélyben, 1839; Simén Domokos: Szent történetek unitárius iskolák használatára, 1864; Emlékkönyv a Füzesgyarmati Unitárius Egyházközség Megalakulásának emlékére, 1903; Demján Ilona festménye a füzesgyarmati unitárius templomról). A kiállítás anyagai egyházunk 450 éves történelmét is dokumentálják.

Február közepén egy farsangi megemlékezést tartottunk. Február 25-én istentiszteletet tartottunk a Kommunizmus Áldozatainak Emléknapi alkalmából. Aznap délután farsangi istentiszteletet tartottunk Gyulán, az ökumenikus kápolnában.

A hónap végén megkötöttük a szerződést egy debreceni vállalkozóval, aki elkészíti a már megtervezett „DÁVID FERENC PIHENŐ 1568-2018” kispark építményeit, amire 1 millió forintot nyertünk az EMMI-től, és aminek alapozási munkálatait az ősszel elkészítetük.

Március 4-én, az istentiszteleten köszöntöttük a Nőnap alkalmából nőtestvéreinket.

Március 12-én fórumon vettem részt az iskolában a szülőknek tartott tájékoztatón a hittanos évre való beiratkozással kapcsolatosan. Toboroztuk a gyerekeket az iskolai hitoktatásra.

Március 15-én ünnepeltük az 1848-49-es forradalom és szabadságharc 170. évfordulóját.

A nagybőjt után, Virágvasárnapján emlékeztünk Jézus jeruzsálemi bevonulásához. A nagybőjt idején próbáltuk, és Nagypénteken előadtuk, immár 44. alkalommal a Péterffy Gyula-féle unitárius Passiót. Tavaszváró lelkülettel érkezünk a Húsvét ünnepére, amikor a bevett szokás szerint három helyen osztottunk úrvacsorát.

Farsangi és nagybőjti időszakunkban számos alkalommal terveztük és beszéltünk mind a gyülekezet, mind pedig a lelkészpár jövőjéről. De közben legtöbbször a jubileumi év tennivalóiról tárgyaltunk. Az ökumenikus együttműködés eredményeként megkaptuk református testvéreinktől azt a hatalmas méretű, zászlószerű „banner”-t, ami ott lengett minden református templom, torny, imaházban a Reformáció 500. évében. Ezt ki fogjuk helyezni a mi templomtornyunkra azzal a kis „kiigazítással”, hogy szerepelni fog rajta az

„Egy az Isten” jelszavunk (takarva a Reformáció 500. éve-feliratot) és a magyar unitárius egyház (takarva a református-t). A szép bibliai idézet marad: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” Egész évben, a jubileumi év lezárásáig ott fog lenni templomunkon, hirdetve azt, hogy 450 év óta mi is a keresztyén-keresztény egyházak magyar családjába tartozunk. Minden tervünk, álmunkra Isten áldását és a jó emberek támogatását kérjük és várjuk. Versidézzel kezdtük, azzal is folytatjuk, mégpedig Ady Endre halhatatlan soraival: „Szent elgondolás: volt egy Jézus, / Ki Krisztus volt és lehetett / És szerette az embereket. / ...Járj köztünk, drága Isten-ember, / Tavasz van, nőnek a gazok, / S kevesek az igaz igazok!”

2018. július 8-án, vasárnap délelőtt 11 került sor egyházközségünk rendezésében a hagyományos Alföldi Unitárius Búcsúra. Ez az év az Unitárius Egyház jubileumi éve, 1568. január 13-án, az erdélyi tordai országgyűlésen született meg a Magyar Unitárius Egyház a lelkiismereti és vallásszabadság törvényének kihirdetésével. Ezt az alkalmat is e világtörténelmi jelentőségű eseménynek szenteltük.

Az ünnepség díszvendége Lezsák Sándor volt, az Országgyűlés újonnan megválasztott alelnöke, aki immár negyedszer vesz részt ünnepeinken. Ez alkalommal is ünnepi beszéddel köszöntötte a megjelenteket.

Az ünnepi alkalommal három konfirmandusunk tett bizonyosságot hitéről. Ifjú és felnőtt szavalók, énekesek szerepeltek alkalomhoz illő műsorral.

Az ünnepségen részt vettek a megyei és városi vezetők, valamint a testvérfelekezetek vezetői és hívei, akik üdvözlő beszédekkel járultak hozzá ünnepségünkhöz.

Incze László, a Csánki Dezső Helytörténeti Egyesület alelnöke előadást tartott a 450 éves unitárius egyház történelméről. Az ő segítségével készült el az a majd félszáz darabból álló képi kiállítás is, amellyel bemutattuk a 450 év legjellemzőbb történéseit, valamint egyházi és világi nagyjainkat.

A templom melletti szoborparknál felavattuk a fedett kerti pihenőt és ökumenikus megáldással leplezünk le. Az ünnepség szeretetvendégséggel zárult.

Balázs László

Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség

Úton a várba

Belépés a várkapun

A Hódmezővásárhelyi Unitárius Egyházközség, a Szegedi leányegyházközséggel, a Duna - Tisza Közi Unitárius Szórványegyházközséggel karöltve, úgy határozott, hogy az Unitárius Egyház 450. évfordulója alkalmából kirándulást szervez a Dévai Emlékarándoklatra.

24-en indultunk útra, hogy több száz km megtétele után részt vehessünk az arándoklaton, ahol tiszteletünket tehetjük első püspökünk emlékcéllájában. A Hajnali órákban indultunk, ne tévesszen meg senkit, a kedvünk felhőtlenül jó volt. Örültünk a közös kirándulásnak, a találkozásnak.

Autóbuszunk szinte utolsóként futott be a Dévai vár-hegy lábaihoz. Az ott összegyűlő hatalmas tömeg mindannyiunkat meglepett. A napsütéses, vidám novemberi idő könnyű és kellemes séta ígérését adta, s az egyre duzzadó tömeg soraiba mi is igyekeztünk helyet kapni. A 30 perces séta után, a felújítás alatt vár falai közé igyekeztünk bepréselni magunkat, hogy ne csak halljunk, lássunk is. Sajnos nem mindenkinek sikerült ezt a célt elérni. Az ünnepség, rendhagyó módon az Odfie és az unitárius teológiai hallgatók várjátékával

kezdődött, majd ezt követte Péterfi Ágnes és Csécs Márton igazán felemelő szolgálata. A köszöntő beszédek után elhelyeztük az emlékezés virágait, a börtöncellába elhelyezett emlékoszlop köré, és a gyertya fényeivel megvilágított kis cellában adtunk hálát teremő Atyánknak, azért az emberért, aki életét szentelte a hiért, s azért, hogy világot gyűjtsen a kor elméibe és az emberek lelkébe. Hogy közelebb hozza Istent az emberekhez.

Meglátogattunk a Dévai Unitárius Egyházközséget, egy kis sütemény és tea elfogyasztása után, pedig újra „talpunk alatt” tudhattuk a kilométereket.

Mindannyian kíváncsisággal indultunk neki a Zarándoklatnak, de a közösségi élmény feltöltő érzése mellé, a lelkünk is gazdagabb lett. Magyarországon élő unitárius emberként mindig erőt ad egy nagyobb szabású rendezvény, ahol tudatosíthatjuk, hogy nem vagyunk egyedül. Mindezért hálásak vagyunk nem csak az élmények megélése közben, de a mindennapok apró mozzanatai között is.

Szabó Csengele

Zarándokok Déva várában

A börtöncella az emléktáblával

Kocsordi Unitárius Egyházközség

Egyházközségünk mindennapjait keretbe foglalják, strukturálják az istentiszteletek, ünnepek. Kocsordon minden vasárnap és ünnepnap, valamint a szórványokban havonta egy alkalommal elérhető az unitárius szertartás.

Az újesztendei istentiszteletet követően megünnepeztük a vallásszabadság napját az istentisztelet keretei között, január 14.-én. Ezt követte az évente megrendezett hiterősítő istentisztelet sorozat, mely alkalmakkal egymás templomában közösen vettünk részt a hétköznapi délutáni istentiszteleti alkalmakon január 28-31 között. Illesse köszönet az egyházközség tagjait, akik szép számban, hűségesen minden alkalommal képviselték az unitáriusokat a minden alkalommal teltházas estéken. Szolgálatot végzett Takács Zoltán baptista, Szalai Kont és Szalainé Gacsályi Dóra református valamint Bartha Mária-Zsuzsanna unitárius lelkészek.

A Nagykároly-Kertváros Református Egyházközség Házasság Hete alkalmából meghívott szószéki szolgálat elvégzésére, melyet nagy szeretettel végeztem.

Részt vettünk egyházkerületi rendezvényeinken: a lelkeszi értekezleten február 24-én illetve a Gondnok-Presbiteri találkozón Budapesten március 3.-án.

Nagy ünnep volt számunkra a kocsordi küldöttségnek, hogy részt vehettünk a Parlamentben és a Pesti Vigadóban megrendezett konferencián és ünnepségen a Vallásszabadság törvényének kihirdetése alkalmából március 9-én. Felemelő volt együtt lenni, ilyen nagy számban hittestvéreinkkel és a tartalmas előadásokon lelkiileg feltöltődni.

Vasárnap március 11-én sor került az egyházközségünk éves rendes közgyűlésére, melyen elfogadásra került a lelkész éves jelentése.

Jeles események, melyek minden évben ismétlődnek Anyák napja, Dávid Ferenc emlékűnnep, nemzeti ünne-

peink augusztus 20-a és október 23-a megünneplése örömteli alkalom közös istentiszteletek alatt a baptista, református és unitárius templomainkban.

Egyházközség számára fontos a testvérkapcsolatok ápolása. Ez alkalommal a Live Oak UU Fellowship részéről, Kaliforniából Jay Roller és Warren Kennel látogatott meg egyházközségünket. A Kénosi Unitárius Egyházközséggel testvérkapcsolatot alakítottunk ki két éve, mely alkalomból a kocsordi hívek meglátogatták a kénosiakat, illetve fogadhatunk a kénosi egyházközség kirándulóit templomunkban és tanácstermünkben. Örömmel számolhatok be a rendszeres és tartalmas, mindannyiunkat gazdagító unitárius lelki épülésről mely e testvérkapcsolatban gyökerezik.

A 2018. évben sikerült nyertes pályázatunk az Unitárius egyháztörténeti, kulturális és turisztikai attrakció fejlesztés Kocsordon című projektünknek a hatósági és az építési engedélyeket megszerezni, ezzel zöld utat kapott a beruházás.

Rendszeresen részt veszünk az Országos Nőszövetség által rendezett találkozók. Egyházközségünket is meglátogatták a Perczelné Kozma Flóra Nőszövetség tagjai Budapestről. Nagyszerű alkalom volt ez a kapcsolódásra, egymás megismerésére, a szorosabb együttműködés kialakítására. Tartalmasan telt el az április 14. hétvége mindannyiunk számára.

Kiemelkedik az események sorából a szórványainkban megrendezett konferencia, Nyíregyházán illetve Nagykárolyban november 13-14-én, melyről részletes beszámolót olvashatunk az Unitárius Élet kiadványunkban.

A 2018 év méltó befejezése volt a karácsonyi ünnepkörben megtartott istentiszteletek és ünnepségek.

Bartha Mária-Zsuzsanna

A kocsordi testvérgyülekezet látogatása Kénosban

A kénosi testvérgyülekezet látogatása Kocsordon

Észak-magyarországi Unitárius Szórványegyházközség

Gyülekezeti találkozó és szabadtéri istentisztelet Bekénypusztán

Szórványegyházközségünk kis gyülekezetnek számít, de erős önazonosságtudattal rendelkezik. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy híveink rendszeresen eljárnak istentiszteleteinkre és szertartásainkra nagyobb távolságokról is: Egerszalók, Eger, Gyöngyös, Kazincbarcika, Noszvaj, Sárospatak, Tiszaújváros, stb..

Konfirmációi eskütétel Miskolcon

2018-ban részt vettünk a központi jubileumi ünnepeken, július 28-án tartottuk hagyományos szabadtéri istentisztelettel egybekötött gyülekezeti találkozónkat Bekénypusztán és két növendékünk konfirmált: Kriza Anna és József Levente. Köszönjük gondviselő Istenünknek, hogy megtartott bennünket! *(Kriza János)*

Dél-dunántúli Unitárius Szórványegyházközség

Augusztus 20-án avatták fel Dombóváron a legnagyobb székelynek tartott Orbán Balázs unitárius vallású író-történész-etnográfus-publicista mellszobrát, amit Varga Gábor helyi szobrász-keramikumművész készített. Az alkotás talapzatának gerendáit a székelyudvarhelyi polgármester segítségével az erdélyi város környékén lévő erdőkből szerezte be a település önkormányzata.

Az oszlopok egy üvegalítkát ölelnek körbe, melyben egy olyan tölgyfaágacska van, amit Orbán Balázs székelyföldi sírjáról hoztak.

Máté Ernő pécsi unitárius lelkész a Szent László parkban tartott ünnepség keretében mondta el szoboravató beszédét.

Máté Ernő lelkész

A felavatott Orbán Balázs szobor Dombóváron

válogatás **Farkas Wellmann Éva: Parancsolatok**

című verseskötetéből

„ne legyenek néked idegen isteneid”

Létezésben egyszer

Az Úr vagyok én, a te istened,
alakban százszor, létezésben egyszer,

ha rám ismersz, örökké egy leszek,
egy a sokakkal s minden istenekkel.

Hogy szeretlek, nem véletlen szeretlek.

A szolgaságnak házából kihozlak.
De hiúság vagy magadnak és nekem:

hogy én lakhassak minden templomodban.

Lassan belaklak. Szándékod leszek,
féltő főbérője a gyöngé testnek;

leszek az ok, hogy úr magad lehess
félelmeden. S maradj meg alperesnek.

„a te Istenednek nevét hiába fel ne vedd”

Nevem hiába

Az én nevem ne vedd. Hiába lenne.
Nevem a szádon nem terem meg engem.

Nevem a szádon nem lehetne fegyver.
Nevem a porban is több értelmet nyer.

Nem én vagyok hibás, hogy nincsen érved,

s csak arra futja: bárcsak érne véget,
nem én azért, hogyha már volt halálad,

nem én azért, ha nevem nem találod.

A világ időnap előtt eltemet,
de sose érj rá engemet okolni,

szűkmarkún s habozva mérd a lelkedet:

elcsábítja ezernyi ócska holmi,
és ízekre szednek. Én felmentelek:

nem a te dolgod mindezt megtorolni.

*„ne tégy a te felebarátod ellen hamis
tanúbizonyságot”*

Amit embertársadról szólnál

Minduntalan folyik a földön
egymás sorsának tárgyalása –

s míg szavaim egymásba öltöm,
új felszint ölt a képek mása.

Az eredetit mint keresd meg,

mikor szinte mindegyik árnykép?
Hamis érvek egymásnak esnek,

csak bár egy halvány pászmát látnék!

A szavaidra jól vigyázzál,
azok oldanak, kötnek bármit,

mint keresztfonással a nádszál,
puha szövésben erős kárpit.

Amit embertársadról szólnál,

mondd, mintha magadról beszélnél,
mondataiba végzést pólyál

mind, aki van vagy nincs eszénél.

Almáskertedben ezer áspis,
azt suttogják mind, hogy szeretnek,

majd megvádolnak téged s mást is,
perköltés jár csak a feleknek.

...

Mit rád adott a földi ittlét,

gyűretlenül s mielőbb vedd le.
Esetleges, ki merre, mit lép –

ne válaszolj a gyűlöletre.

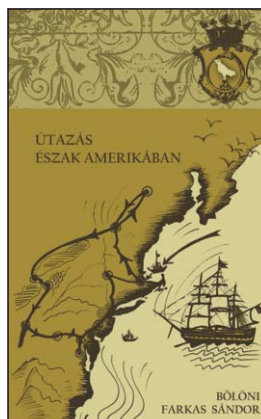
Kászoni-Kövendi József lelkész kibúcsúzó istentisztelete

Kászoni-Kövendi József unitárius lelkész 2018. június 17-én búcsúzott ki a Budapesti Unitárius Egyházközség szószékéről, 41 év szolgálat után nyugdíjba vonult. 1977-ben kezdte meg lelkészi szolgálatát Erdélyben, Böződkő-rispaták-Böződújfalun. Az itteni három, majd a Homoródszentmártonban eltöltött tizennégy éves szolgálat után nyert kinevezést 1994. május 1-től a budapesti Hőgyes Endre utcai gyülekezet élére. 1998. június 1-től lett a Nagy Ignác utcai, belvárosi gyülekezet lelkésze. 2012. október 27-én a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete püspöki helynökévé választották. Ez úton is megköszönjük szolgálatát és kívánunk neki jó egészséget, boldogságot családjá és szeretett unokája körében, Isten áldása kísérje életét! (Fotók: Hajdú József)

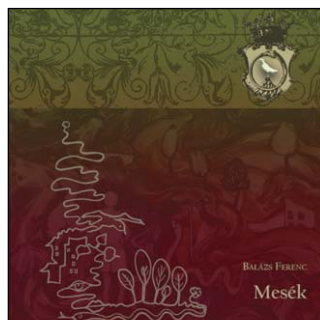

Könyvajánló

Az unitárius egyház fennállásának 450. évfordulója alkalmából a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete megjelentette „A vallásszabadság éve” könyvsorozatot. A könyvek megvásárolhatóak az egyházkerületi központban, illetve a lelkési hivatalokban.

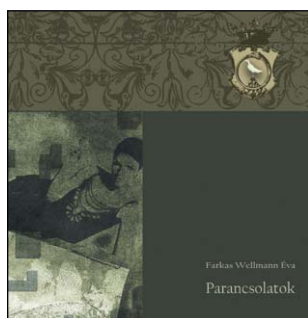
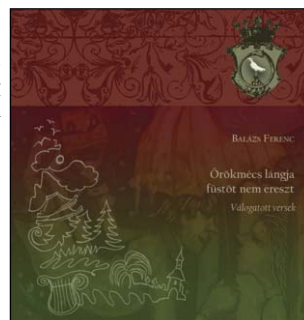

Bölöni Farkas Sándor:
Útazás Észak Amerikában

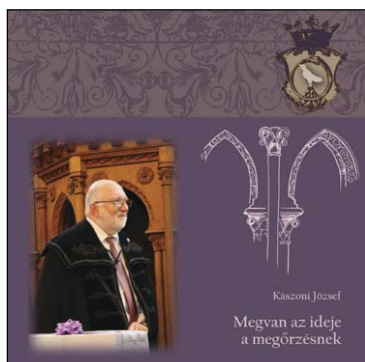
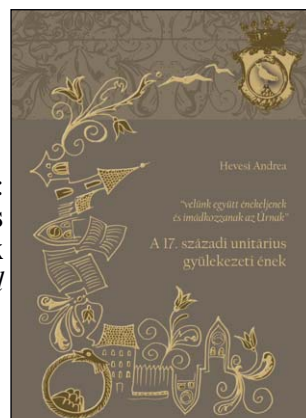
Balázs Ferenc:
**Örökmécses lángja
füstöt nem ereszt
Válogatott versek**

Balázs Ferenc:
Mesék

Farkas Wellmann Éva:
**Parancsolatok
CD melléklettel**

Hevesi Andrea:
**A 17. századi unitárius
gyülekezeti ének
CD melléklettel**

Kászoni József:
**Megvan az ideje
a megőrzésnek**

Tódor Csaba:
**Szimbólum, rítus
dráma
Angliai és erdélyi
unitárius temetésekről**

A Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerületének kiadványa. Megjelenik negyedévente.

Alapítási év: 1947. HUISSN 01331271. Szerkesztőbizottság: Kriza János főszerkesztő.

Szerkesztők: Bartha Mária Zsuzsánna, Retkes Attila, Szász Adrienne, Farkas Wellmann Éva.

Lapterv, tördelés: Kriza János. Szerkesztőség címe: 1055 Budapest. Nagy Ignác u. 2-4.

Telefon/fax: 311-2801; unitariusulet@gmail.com; Index: 25 842.

Terjesztő, felelős kiadó: Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete. Előfizetés: mue@unitarius.hu; Éves előfizetés ára: 3.600 Ft.

A lapszámok interneten elérhetők a tudastar.unitarius.hu oldalon. Adományokat szívesen fogadunk. Bankszámlaszám: 11713005-20011631.

Nyomda: ROSVIG Reklámügynökség, 3529 Miskolc, Szilágyi Dezső u. 28.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. A lapban közölt írások nem tükrözik feltétlenül a szerkesztőség álláspontját.